بسم الله الرحمن الرحيم

في أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

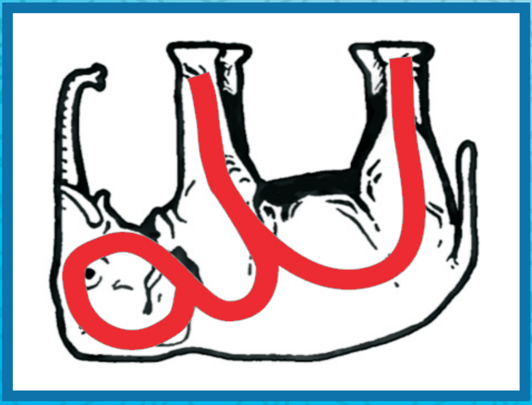

އަބްދުލްމުޖީދު ހަސަން

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

އައްތީން (95): 4

ކުރުދާސް ތައްޔާރުކޮށް ހުށަހެޅީ:

ޢަބްދުލްމުޖީދު ޙަސަން

ދަރުމަ ހަދިޔާކުރާ ފަރާތްތަކަށް

ޒިޔާރަތްތަކާއި މި ދިރާސާ ފަހިކޮށްދެއްވި އެންމެހައި ފަރާތްތަކަށް، މި ދިރާސާގައި ބައިވެރިވެދެއްވި ފަރާތްތަކަށް ދަރުމަވާއި ޝުކުރު އާންމުކޮށް ހަދިޔާކުރަމެވެ.

އަދި މި ދިރާސާ ފަހިކުރުމަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ބެލެނިވެރިންނަށް، މަދަރުސާގެ ވެރިންނަށް، ޓީޗަރުންނަށް، ކުލަސްމޭޓުންނަށް، އަދި އެކުވެރިންނަށް، ހުރިހާ އެހީތެރިވެދެއްވި ފަރާތްތަކަށް މި ދިރާސާގެ ދަރުމަވާއި ޝުކުރު ހަދިޔާކުރަމެވެ.

މާތް الله، މި ދިރާސާގެ ދަރުމަވާއި ޝުކުރު ހަދިޔާކުރާ އެންމެހައި ފަރާތްތަކަށް ފާގަތްކަމާއި، އަމާންކަމާއި ސަލާމަތްކަން ދެއްވާށި!
އާމީން!

ފިހުރިސްތު

1. ހުށަހެޅުން 4
2. ފުރަތަމަ ބައި: ތަވްޙީދު 5
   - 2.1 ސޫރަތާއި ތަރުޖަމާ 5
   - 2.2 ބައެއް މަޢުލޫމާތު 6
   - 2.3 މައިގަނޑު އާޔަތް 7
3. ދެވަނަ ބައި: ތަފްސީރު 8
   - 3.1 އަލްޤުރްޠުބީގެ ތަފްސީރުގައި 8
     - 3.1.1 (الْإِنسَان) ގެ މާނަ 8
     - 3.1.2 (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނަ 8
     - 3.1.3 ވާހަކައެއް 10
     - 3.1.4 ނަތީޖާ 11
   - 3.2 އައްޠަބަރީގެ ތަފްސީރުގައި 12
   - 3.3 ޠަންޠާވީގެ ތަފްސީރުގައި 14
   - 3.4 އިބްނު ޢާޝޫރުގެ ތަފްސީރުގައި 15
   - 3.5 އައްޒަމަޚްޝަރީގެ ތަފްސީރުގައި 21
   - 3.6 އައްރާޒީގެ ތަފްސީރުގައި 21
   - 3.7 އަލްބައިޟާވީގެ ތަފްސީރުގައި 23
   - 3.8 އައްޝައުކާނީގެ ތަފްސީރުގައި 24
   - 3.9 އިބްނު ކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި 25
   - 3.10 ތަފްސީރުލް ޖަލާލައިނިގައި 25
   - 3.11 އަލްފައިރޫޒުއާބާދީގެ ތަފްސީރުގައި 25
   - 3.12 އައްސަމަރުޤަންދީގެ ތަފްސީރުގައި 26
4. ތިންވަނަ ބައި: ޤުރުއާނާއި ސައިންސްގެ އަލީގައި 27
   - 4.1 އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުން 27
   - 4.2 އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި މަރުޙަލާތައް 30
     - 4.2.1 ފުރަތަމަ ދައުރު 31
     - 4.2.2 ދެވަނަ ދައުރު 32
     - 4.2.3 ތިންވަނަ ދައުރު 36
   - 4.3 ޙައްވާގެފާނު ހަލްޤުކުރެއްވުން 41
     - 4.3.1 ޙައްވާގެފާނުގެ ނަންފުޅުގެ މާނަ 42
     - 4.3.2 ނަންފުޅު ދެއްވުން ސަބަބު 43
     - 4.3.3 ޙައްވާގެފާނު ހަލްޤުކުރެއްވުމާބެހޭ އާޔަތްތައް 44

4.3.4. ފުރަތަމަ ރަކުޢަތު 45
4.3.5. ދެވަނަ ރަކުޢަތު 48
4.3.6. ދުނާގަ ޝާކުރުން 50
4.3.7. ރާތިބު ރަކުޢަތު 54
4.3.8. ރާތިބު ރަކުޢަތު އިހުތިމާމުކުރި ސަބަބު 54
4.4. ސުވަރުގެއިން ދުނިޔެއަށް 58
4.5. ދުނިޔޭގެ ބިމުގައި 60
4.6. އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގެ މަރުހަލާތައް 61
4.6.1. ނުޠުފާގެ މަރުހަލާ 63
4.6.2. ޢަލަޤާގެ މަރުހަލާ 64
4.6.3. މުޟުޣާގެ މަރުހަލާ 65
4.6.4. ކަށީގެ މަރުހަލާ 66
4.6.5. މަސްއެޅުމުގެ މަރުހަލާ 67
4.6.6. ފުރާނައިގެ މަރުހަލާ 68
4.7. އިންސާނީ ނަފުސުގެ ހަޤީޤީ ނަސްލު 69
5. ހަތަރުވަނަ ބައި: ތަޝްކީލީ ފަންނުގެ އަލީގައި 71
5.1. އުފެއްދާ ފަރާތަށް ނަޒަރެއް 71
5.2. އުފެއްދުމުން އުފެއްދިފަރާތް އަންގައިދޭ. 72
5.3. ނަބަވީ ސިއްކަތުގެ 73
5.4. އުޞޫލުއަން ނަޒަރެއް 74
5.5. ޙަދީޘު ސުންނަތުގައި އުޞޫލަ 74
5.6. މިޖަވާނުގެ އާޔަތްކޮޅުގައި އުޞޫލަ 75
5.7. މާތް الله ގެ ސިއްކަތުގެ 78
5.8. މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅަން ނަޒަރެއް 79
5.9. ދިރޭތަކެތީގެ ހަރަކާތަށް ނަޒަރެއް 81
5.10. އިންސާނާގެ ހަރިގަނޑަށް ނަޒަރެއް 82
5.11. ގެންބަރުން 84
6. ފަސްވަނަ ބައި: މަސައްކަތް 86
6.1. މަސައްކަތް ކަރުދާހުގެ ސުވާލުތައް 86
6.2. ސޫރަތުލް ކަހުފާއި އ ސޫރަތުގެ ތަރުޖަމާ 86
6.3. ތަފުސީރަށް ނަޒަރެއް 87
6.4. ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު 89
6.5. (ހ) އިން ނިމޭ ސޫރަތްތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު 90
7. ހަވާލާ ލިސްޓު 91

1. ހުޅުވުން

މިއީ، ސޫރަތުއްތީނުގެ 4 ވަނަ އާޔަތާބެހޭ ގޮތުން ތަފްސީރުކުރެވިފާ ކަރުދާހެކެވެ. މި ކަރުދާސް ހުޅުވާލީ، 14 ސެޕްޓެންބަރު 2018 އިން 15 ސެޕްޓެންބަރު 2018 އަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްލާމީ ޔުނިވަރސިޓީގައި ބޭއްވުނު މަބްޙަޘު ޤުރުއާންގައެވެ. އެއީ، އެ ޔުނިވަރސިޓީގެ ކުއްލިއްޔާތުލް ޤުރުއާނުން އިންތިޒާމްކުރެއްވި މަބްޙަޘެކެވެ. އެޖެންޑާގައިވާ ގޮތުގެމަތިން މި ކަރުދާސް ހުޅުވާލެވުނީ، 15 ސެޕްޓެންބަރު 2018 ވީ ހޮނިހިރު ދުވަހުގެ ހެނދުނު 11:00 އިން 11:45 އާ ދެމެދުގައެވެ. މި ކަރުދާސް ބަހާލާފައިވަނީ މައިގަނޑު ފަސް ބައަކަށެވެ. އެއީ:

1. **ތަމްހީދު:** މިބައިގައިވަނީ، ސޫރަތުއްތީނާއި، އެ ސޫރަތުގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާއާއި، އެ ސޫރަތާބެހޭ ލުއި މައުލޫމާތުތަކެކެވެ. އަދި މި ކަރުދާސް އެ އާޔަތަކާބެހޭ ގޮތުން ތަފްސީރުކުރެވިފާ އެ ސޫރަތުގެ ހަތަރުވަނަ އާޔަތާއި، އެ އާޔަތާބެހޭ ލުއި މައުލޫމާތުތަކެކެވެ.
2. **ތަފްސީރު:** މި ބައިގައި ވަނީ، އުއްމަހާތުއް ތަފާސީރާއި، ސުންނަތުޖަމާޢަތުގެ ތަފްސީރުތަކުގެ ތެރެއިން 12 ތަފްސީރެއްގައިވާ، ސޫރަތުއްތީނުގެ 4 ވަނަ އާޔަތުގެ ޝަރަޙައެވެ.
3. **ޤުރުއާނާއި ސައިންސްގެ އަލިގައި:** މި ބައި ތަފްސީރުކުރެވިފައިވަނީ، އިންސާނާ ޚަލްޤުކުރެއްވުމާބެހޭ ގޮތުން، ޤުރުއާނާއި ސައިންސްގެ އަލިގައި ހޯދިފައިވާ ބައެއް މައުލޫމާތުގެ އަލިގައެވެ.
4. **ތަޝްބީހީ ފަންނުގެ އަލިގައި:** މި ބައި ތަފްސީރުކުރެވިފައި ވަނީ، އިންސާނާ ޚަލްޤުކުރެއްވުމާބެހޭ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ދާތީ اللّٰه ކަން ބަޔާންކޮށްދޭ ތަޝްބީހު ކުރެއްވުމާއި ހޯދޭ ޝަރަޙައިންނެވެ.
5. **މަސްއަލަތައް:** މި ބައިގައިވަނީ، ސޫރަތުއްތީނުގެ ހަތަރުވަނަ އިޝާރާތް ދިރާސާކުރެވޭ ބައެއް މަސްއަލަތަކާއި، އޭގެ ނަތީޖާއެވެ.

މަބްޙަޘު ޤުރުއާނަށް މި ކަރުދާސް ހުޅުވާލުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވި ކަމަށްޓަކައި، އިސްލާމީ ޔުނިވަރސިޓީގެ ޗާންސެލަރ ޑރ. މުޙައްމަދު ޝަހީމް ޢަލީ ސަޢީދަށާއި، ކުއްލިއްޔާތުލް ޤުރުއާނުގެ ޑީން އަލްއުސްތާޛު އަބްދުލްމަޖީދު ޢަބްދުއްސަޢީދު ޙަސަން ކަލޭފާނަށް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ.

މި ކަރުދާހަކީ، ޚާއްޞަކޮށް މަބްޙަޘު ޤުރުއާނުގެ ބައިވެރިންނަށް، އާންމުކޮށް އެންމެހައި ފަރާތްތަކަށްވެސް ފައިދާހުރި އެއްޗަކަށް ކަމުގައި ވެއްޖެނަމަ މަޤްޞަދު ޙާޞިލުވީއެވެ.

(وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ)[1]

1. ސޫރަތު ހޫދު (11): 88

2. ފުރަތަމަ ބައި: ތަފްސީރު

މިއީ، މި ކުރުއާނުގެ ތަފްސީރުގެ ބައެވެ. މިބައިގައިވާނީ، ސޫރަތުއްތީނާއި އެ ސޫރަތުގެ ތަރުޖަމާއި، އެ ސޫރަތާބެހޭ ބައެއް މައުލޫމާތާއި، އެ އާޔަތަކާބެހޭ ގޮތުން މި ކުރުއާނުން ތަފްސީރުކުރެއްވިފައިވާ އާޔަތަކާބެހޭ މައުލޫމާތުތަކެވެ. އެ އާޔަތަކީ، އައްތީން ސޫރަތުގެ 4 ވަނަ އާޔަތެވެ.

2.1 ސޫރަތާއި ތަރުޖަމާ

ތިރީގައި މިވަނީ ސޫރަތުއްތީނާއި އެ ސޫރަތުގެ ތަރުޖަމާއެވެ.

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ (1)

ވައްތީނާއި، ޒައިތޫނި ގަސަމްދެއްވަމެވެ.

وَطُورِ سِينِينَ (2)

އަދި ޠޫރުސައިނާ ގަސަމްދެއްވަމެވެ.

وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (3)

އަދި އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މި ރަށް (އެބަހީ: މައްކާ) ގަސަމްދެއްވަމެވެ.

لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَٰنَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (4)

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރަގައި އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ.

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ (5)

ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެ އިންސާނާ (ނަރަކައިގެ) އަޑީގެ އެންމެ ތިރިއަށް ރައްދުކުރައްވައިފީމެވެ.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (6)

އީމާންވެ ސާލިހު އަމަލުތައް ކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަށް، ކެނޑިގެން ނުދާނޭ ދަރުމަ ހުންނެވެ.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ (7)

އެއަށްފަހު ވެސް ޖަޒާދެއްވުމުގެ ދުވަހާމެދު އިންކާރުކުރުމަށް، ތިބާއަށް ޖެއްސެވީ ކޮން، ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ (8)

ހުކުމްކުރައްވާ އެންމެ ޢަދުލުވެރި ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި، الله ވޮޑިގެން ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (ރަޝީދު، 2008)

2.2 ބައެއް މަޢުލޫމާތު

މިއީ، މައްކިއްޔާ ސޫރަތެކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މި ސޫރަތުގެ ތަރުތީބު ނަންބަރަކީ، 95 އެވެ. މި ސޫރަތުގައިވަނީ 8 އާޔަތެވެ. 34 ކަލިމައެވެ. 150 އަކުރެވެ. ބާވައިލެއްވުމުގެ ތަރުތީބުގެ ގޮތުން މި ސޫރަތުގެ ތަރުތީބު ނަންބަރަކީ، 28 ވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީ، ސޫރަތުލް އީލާފަށްވުރެ ކުރިން، ސޫރަތުލް ބުރޫޖަށްފަހުގައެވެ. މި ސޫރަތް ވަނީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 30 ވަނަ ޖުޒުއުގައި، 60 ވަނަ ޙިޒްބުގައި، 7 ވަނަ ރުބުޢުގައެވެ.

މި ސޫރަތަށް ނަން ދެއްވާފައިވަނީ، މި ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައިވާ "އައްތީން" އިންނެވެ. މި ސޫރަތަށް "ވައްތީނި" ސޫރަތް ވެސް ކިޔައެވެ. މި ސޫރަތުގެ މައިގަނޑު ނުކުތާ ދެކެވެ.

1. އިންސާނީ ނަފްސަށް މާތް الله ކުރައްވާފައިވާ ތަކުރީމު.
2. އާޚިރަތްދުވަހު ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާ ދެއްވުން ކަމަށް ޔަޤީންވުމުގެ މައުޟޫޢު.

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބަކާ ބެހޭގޮތުން، މި ސޫރަތުގެ 5 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އައްސުއްދީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ) އިބުނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި ވެއެވެ. ކިޔައި ނަބިއްޔާ ޞައްލައްﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ ޒަމާނުގައި، ބައެއް މީހުން މުސްކުޅިވެ ދުވަސްވެ އަބަދުއްދުނިޔެއެވެ. އެމީހުންގެ ބުއްދި ބާރު ދަށްވެ ހިނދު، އެކަމާބެހޭ ގޮތުން އަރިހުން ސުވާލު ދެންނެވިއެވެ. އެހިނދު މާތް الله، އެމީހުންގެ އުޖޫރަ ބާކީކުރައްވައި މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ ބުއްދި ބާރު ކެނޑުމުގެ ކުރިން އެމީހުން ކޮށްފައިވާ ހެޔޮ އަމަލުތަކަށް ހުރި ޖަޒާ ދެއްވާނެކަން މި ސޫރަތުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ.

2.3. މައިގަނޑު އާޔަތް

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[2]

ތިރީގައިވާ ތާވަލުގައި މިވަނީ، މި އާޔަތުގައިވާ ކަލިމަތަކުގެ މާނައެވެ.

ކަލިމަ	މާނަ
لَقَدْ	ހަމަކަށަވަރުން
خَلَقْنَا	ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމު
ٱلْإِنسَٰنَ	އިންސާނާ
فِي	ގައި
أَحْسَنِ	އެންމެ ރިވެތި
تَقْوِيمٍ	ސޫރަ

އާޔަތުގެ މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރަގައި އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ."

މި އާޔަތުގައިވަނީ، 6 ކަލިމައެވެ. 25 އަކުރެވެ.

◇◇◇

2. ސޫރަތުއްތީން (95): 4

3. ދެވަނަ ބައި: ތަފްސީރު

ދެން މި ބަލައިލަނީ ކިރިތި ޤުރުއާނުގެ 12 ތަފްސީރެއްގައިވާ މި އާޔަތުގެ ޝަރަޙަކަމަށެވެ. އެއީ، އުއްމަހާތުލް ތަފާސީރުގެ ތެރެއިން، އަލްޤުރްޠުބީއާއި، އައްޠަބަރީއާއި، ބަޣަވީއާއި، އިބްނު ޢާޝޫރާއި، އައްރާޒީއާއި، އަލްބައިޟާވީއާއި، އައްޝައުކާނީއާއި، އިބްނުކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގެ އިތުރުން ތަފްސީރުލް ޖަލާލައިނިއެވެ. އަދި ސުންނަތާއި ޖަމާޢަތުގެ ތަފްސީރުތަކުގެ ތެރެއިން އަލްޖަލާލައިންގެ ރިއާޔަތާއި އައްސަޢްދީގެ ތަފްސީރެވެ.

3.1 އަލްޤުރްޠުބީގެ ތަފްސީރުގައި

ތިރީގައި މިވަނީ، އަލްޖާމިޢު ލިއަޙްކާމިލް ޤުރްއާނިލް ކަރީމް އެވެ، ކިޔާ އަލްޤުރްޠުބީގެ ތަފްސީރުން ނަގާފައިވާ މައުލޫމާތެވެ.

3.1.1 (الْإِنسَان) ގެ މާނަ

1. ކާފިރު އިންސާނާ
2. އަލްވަލީދު ބިން މުޣީރާ (الوليد بن المغيرة)
3. ކިލްދާ ބިން އުސައިދު (كلدة بن أسيد)
4. އާދަމުގެ ދަރިންނާއި، އެކަލޭގެ ދަރިންގެ ތެރިކޮޅެއް

ތިރީގައިވާ ދީން ނުކުތާއަކީ ބަދަލެއް، މި އާޔަތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ، އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުގެ އިންސާނުކުރާ މީހުން ބަލާ ގޮތުންނެވެ.

3.1.2 (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނަ

1. ތެދުވެ ހުރުމާއި، ޖިސްމާނީ ގޮތުގެ ފުރިހަމަކަން. (އާންމު މުފައްސިރުން)
2. އިންސާނާ ވަނީ އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި:

- މާތް الله އެހެން މަޚްލޫޤުން ހައްދަވާފައިވަނީ ބަނޑު ވެތަން.

- އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދަވާފައިވަނީ ކޮޅަށް ތެދުވެ ހުރެވޭނެހެން ތެދަށް.
- އިންސާނާއަށް ބަލާފާއްތަކި، ފަސްބާރަށްތަކި ދުލުވެއް ދެއްވި.
- އެއްޗެހިގައި ފަސޫރައިން ހިފޭން ފަދަ އަތްތިލަފަތް ދެއްވި.
- ބުއްދީގެ ބާރު ދެއްވި.
- ކަންކަން ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ދެއްވި.
- ހެޔޮނުބައި ވަކިކޮށް ދެނެގަތުމުގެ ހިދާޔަތް ދެއްވި.
- ރަޙުމް އެއްޗަކި ނަފްސުގެން ކުރުމުގެ ފުރުސަތުކަން ދެއްވި.

އިބްނުލްޢަރަބީ (ابن العربي) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އިންސާނާއަށްވުރެ ފުރިހަމަ ހަލްޤެއް މާތް الله ހެއްދަވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ ދިރުންހުރި ތަންދުރު ދަރުނަ މަޚްލޫޤެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އިޚްތިޔާރުކުރުމުގެ ބާރާއި ވަކަކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ މަޚްލޫޤެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ކަންފަހުމް އިލްމު، ޙިކުމަތް ފުރިހަމަ މަޚްލޫޤެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ތަރްބިޔަތުކުރުމުގެ ޤާބިލުކަން ލިބިގެންވާ ހިކުމަތްތެރި މަޚްލޫޤެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަލާނގެ އިންސާނާއަށް ދެއްވާފައިވާ މި ސިފަތަކަކީ، އެކަލާނގެ ޒާތުފުޅަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަތަކެކެވެ. މިކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(خَلَقَ اللهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِه)[3]

"މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވީ، އެކަލާނގެ ސޫރައިގައެވެ."

އެއީ، މި ބަޔާންކުރި ސިފަތަކެވެ. އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ.

(إِنَّ اللَّهَ خلقَ آدَمَ عَلَى صُورَةِ الرَّحْمنِ)[4]

"ހަމަކަށަވަރުން މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވީ ރަޙުމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ސޫރައިގައެވެ."

ރަޙުމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ޞިފަތުގަޔާ ސިފަކުރެވޭ ޖިސްމެއް ކަމުގައި ވާނީ ކިހިނެއްކަންތޯއެވެ؟ އެހެންވީމާ، އެކަލާނގެ ޞިފަތާ އިންސާނާގެ ހަރަކާތުގެ އެއްގޮތްވުމަކީ ކަމާއި، އިންސާނާގެ ކިބައިގައި ފެއްޓަވާފައިވަނީ، އެކަލާނގެ ސޫރައިގެ މާނަކަން އެބައެނގެއެވެ.

3. ސަޙީޙުލް ބުޚާރީ: 6227
4. ފަތުޙުލްބާރީ، އިބްނު ޙަޖަރުލް އަސްޤަލާނީ

3.1.3. ވާހަކައެއް

ޢީސާ ބިން މޫސާ އަލްހާޝިމީ[5] އަކީ، އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުންދެކެ ނުހަނު ލޯބިވެވުނު ފަރާތެކެވެ. އެއްދުވަހަކު އޭނާ އަނބިކަނބަލުންނާ މުޚާތަބުކުރައްވައި ތިންފަހަރު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަނދަށްވުރެ ކަމަނާ ފުރިހަމަނޫން ކަމަށްވަނީނަމަ، ކަމަނާ ވަރި ވަރިކުރެވިފައެވެ."

ދެން އެކަމާ އޭނާގެ ކުރިޔުގެތެރިން ދުރަށް ވަޑައިގެން ނިވާވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި (މިހާރުގެ ގޮތުގައި) ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭނާ ތިމަންކަމަނާ ވަރިކުރެއްވައިފިއެވެ."

އެއަށްފަހު އައި ދުވަހު ޢީސާ ބިން މޫސާ ނުހަނު ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެންފައިވާ ޙާލަތުގައި ޚިލާފަތުގެމަރުކަޒުން ގެންދިޔައެވެ. ޚަލީފާމަންޞޫރު، (ހަޖީބު) އަބޫޖަޢުފަރުލްމަންޞޫރުގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން، އެމަސްއަލާ އެ ހަބަރު ދެއްވައި، އެކަމާމެދު ރިޢާޔަތްތެރިކަމާ މިންވަރުގެ ފިޤްހީ ހައްލަކަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު، އަބޫޙަނީފާ، ފިޤުހުވެރިން އެއްކުރައްވައި، އެކަމާބެހޭ ހައިރާނުން ފަތުވާއަކަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ޚަނަފީ މަޛްހަބުގެ އެންމެ ފިޤުހުވެރިއަކު (އެ މަޖިލީހުގައި ތިއްބެވި) އެހެން ހުރިހާ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވި، ޢީސާ ބިން މޫސާ އޭނާގެ އަނބިކަމަނާ ވަރިކުރެއްވިފައިނުވާކަމަށެވެ. ޚަނަފީ މަޛްހަބުގެ ފިޤުހުވެރިޔާ އިންނެވީ ހަމަހިމޭނުންނެވެ. އޭނާއާ މުޚާތަބުކުރައްވައި އަލްމަންޞޫރު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިއްކަލޭ ވިދާޅުވެދޭށެވެ (ހަމަހިމޭނުން) ދިޔަ އިންނަވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟"

ދެން އޭނާ ސޫރަތުއްތީނުގެ އަސަރުހިމެނޭ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވިއެވެ.

(وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ (1) وَطُورِ سِينِينَ (2) وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (3) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (4))

އެއަށްފަހު އަލްމަންޞޫރު ދެންނެވިއެވެ.

"މުއުމިނުންގެ އަމީރުވެ! އިންސާނާއަކީ (ޤަސަމު ﷲ ހައްދަވާފައިވާ) އެންމެ ފުރިހަމަ އެއްޗެވެ. އިންސާނާއަށްވުރެ ފުރިހަމަ އެއްވެސް އެއްޗެއް (އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައެއް) ނެތެވެ."

އެހިނދު، ޢީސާ ބިން މޫސާ އާ މުޚާތަބުކުރައްވައި، އަލްމަންޞޫރު ވިދާޅުވިއެވެ.

---

5. އޭނާ، އިބްނުލް އައްބާސްގެ އަބްދުﷲ ގެ ޢަލީގެ މުޙައްމަދުގެ މޫސާގެ ޢީސާ އެވެ. ހާޝިމީ، އައްބާސީ ދައުލަތުގެ އަމީރެކެވެ. ވަލީއެކެވެ. ފާރިސްކޮށެވެ. އަބޫޢަބްދުﷲ އައްސައްފާޙާއި އަލްމަންޞޫރުގެ ދެކުދިކަލެކެވެ. އޭނާއަށް، ސަރުކާރުގެ ދުވަސްވަރު ކޫފާގެ ވެރިކަމުގައި ވެއެވެ.

"ކަލޭ އާދަމް އިތުރުވެރިޔާ އެ ވިދާޅުވެދެއްވިންނެވެ. ފަހެ، ތިބާގެ އަނބިކަމަނާއާ އެކުގައި ދިރިއުޅުއްވުމަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!"

ދެން އަބޫ ޖަޢުފަރުލް މަންސޫރު، އީސާ ބިން މޫސާގެ އަނބިކަމަނާއަށް އެންގެވިއެވެ. "ކަމަނާ، ކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ކަމަނާ އޭނާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ފަހެ، އޭނާ ކަމަނާ ވެރިއެއް ނުކުރައްވާއެވެ."

3.1.4 ނަތީޖާ

މާތް الله ހައްދަވާފައިވާ އެންމެ ފުރިހަމަ މަޚްލޫޤަކީ، އެތެރެފުށުގެ ގޮތުންނާއި، ބޭރުފުށުގެ ގޮތުން ވެސް، އިންސާނާކަން، ބަޔާންވެދިޔަ ކަންކަމުން އެބައިނގެއެވެ.

އިންސާނާ ހެއްދެވުނުކުރައްވާފައިވާ ބުރުސްތޮރައިގެ ރީތިކަމާއެވެ!

އިންސާނާ ތަރުތީބުކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގެ ފުރިހަމަކަމާއެވެ!

އާދޭހެވެ. ބޯލައި އޭގައިވާ ތަށްވާފައިވާ އެއްކިބައްސެވެ.

ލޮލުއި އޭގައި ޖަމާކުރައްވާފައިވާ އެއްކިބައްސެވެ.

ބަނޑާއި އޭގައި ހިމަނުއްވާފައިވާ އެއްކިބައްސެވެ.

ބާރުގެ ގުނަވަނާއި އޭގައި ނިވާކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމެވެ.

ދެއަތާއި އޭގައި ތަރުތީބުކުރައްވާފައިވާ ބާރެވެ.

ދެފައި އޭގައި ތަރުތީބުކުރައްވާފައިވާ ޒަބުތުކަމެވެ.

މިކަންކަމާމެދު ފިކުރު ހިންގުމަން ފަހު، ފިލާސަފުރުން ޝަނގަފު ވެއެވެ.

"އިންސާނާއަކީ، ކުޅަވަރުއްގެ ދުނިޔެއެކެވެ. އެއީ، އެންމެހައި މަޚްލޫޤުންގެ ގިނަ އިބަރާތެއްގެ ކަންކަމު އޭނާގެ ގިނަ ޖަމާވެފައިވެއެވެ." (القرطبي، 2006)

3.2 އައްޠަބަރީގެ ތަފުސީރުގައި

ތިރީގައި މިވަނީ، ޢަލިއްޔުބްނު އަބީޠަލްޙާން ޢަން ތަޢުލީޤާ އާއިލް ޤުރުއާނިލް ކަރީމް އެވެ، ހާދާ އައްޠަބަރީގެ ތަފުސީރުން ނަގާފައިވާ މައުލޫމާތެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[6] މި އާޔަތަކީ، މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި މާތް الله ޤަސަމްކުރައްވާފައިވާ ހުވާގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ޖަވާބެވެ. އެ ބަސްފުޅުތަކަކީ:

(وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ (1) وَطُورِ سِينِينَ (2) وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (3)) މިއެވެ.

މާނައީ:

"ވައްތީންޖާއި ޒައިތޫނި ގަސްދެއްވަމެވެ.

އަދި ޠޫރުސީނާ ގަސްދެއްވަމެވެ.

އަދި އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މިރަށް (އެބަހީ: މައްކާ) ގަސްދެއްވަމެވެ."

އެއަށްފަހު އަންގަވަނީ:

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރަގައި އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ."

ތަފްސީރުކުރުމުގެ އިލްމުވެރިން ވެސް ވިދާޅުވެފައިވަނީ މިދެންނެވި ފަދައިންނެވެ.

ތަފްސީރުގެ އިލްމުވެރިންގެ މެދުގައި ޚިލާފު ތަފާތުވެފައިވަނީ (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) އާ މެދުގައެވެ. ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ އޭގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ތަރުނަ ހުންނަ ޒުވާނުގެ ގޮތުގައެވެ." ކަމަށެވެ. ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ އޭގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރަގައެވެ." ކަމަށެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސްގެ ފަރާތުން ވާރިދުވެފައިވާ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، (فِي أَعْدَلِ خَلْقٍ) އެވެ. މާނައީ، "އެންމެ ސީދާކޮށް ތެދުކޮށް ހުންނަ ހެއްދެވުމެވެ."

[6] ސޫރަތުއްތީން: 4

އަބޫލްޢަލިޔުގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައިވާ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، (في أعدل خلق) އެވެ. މާނައީ، "އެންމެ ސީދާކޮށް ތެދުކޮށް ހުންނަ ހެއްދެވީމެވެ."

އިބްރާހީމް ނަޚަޢީގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައެވެ."

އަބުލް ޢާލިޔާގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައެވެ."

މުޖާހިދުގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައެވެ."

ޤަތާދާގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައެވެ."

އަލްކަލްބީގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، "އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައެވެ."

ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އާދަމުގެ ދަރިކަލުން، މާތް الله އިންސާނާ ހައްދަވައި އޭނާއަށް ޢުވާނާކަމާއި ކޮށްޓިރިކަމާއި ހިތްވަރުގަދަކަމާއި އާރާއިބާރު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެންމެ ރިވެތި، އެންމެ ތެދަށް ހުންނަން ގޮތުގައި އޭނާ ހެއްދެވީމެވެ.

ޢިކްރިމާގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ، "ޝަބާބުގަދަ، ހިތްވަރުގަދަ، ކުޅަދާނަ ޒުވާނާއެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ، "އިންސާނާ އެންމެ ފުރިހަމަ އުފެދުނުއިރު އޭނާގެ ޒުވާނުކަމެވެ."

ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ޖަނަވާރުތަކު ހައްދަވާފައިވަނީ ހަތަރުފައިން މަތީގައި ހިނގާބިނގާ އުޅޭ ގޮތަށެވެ. އަދި އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ ދެފައި މަތީގައި ތެދަށް ހުރެ ހިނގާބިނގާ އުޅޭ ގޮތަށެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. "މާތް الله، އިންސާނާ ފިޔަވައި އެހެން ދިރޭ އެއްޗެހި ހައްދަވާފައިވަނީ ހިނގާބިނގާ އުބުރިގެން، ބަނޑުބިމުގައި ދަތުރު ކުރާގޮތަށެވެ."

ސަހީހު ޤައުލަކީ، "އެންމެ ސީދާކޮށް ތެދުކޮށް ހުންނަ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރާގައި" ކަމަށް ބުނާ ފުރަތަމަ ބަޔާންކުރި ޤައުލެވެ. (الطبري، 2001)

3.3 ޖަރްޖާނީގެ ތަފުސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[7] މިއާޔަތް ޝަރަޙަކުރައްވަމުން "ދަރްޖުއްދުރަރު ތަފްސީރުލް ވަސްސުވަރު" ގައި ޖަރްޖާނީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

ތީނުގެ ބަހުދުގައެވެ. އެއީ ސިފައާއި ރަހައާއި ފައިދާގެ ގޮތުން އެންމެ ރަނގަޅު މޭވާއެވެ. ޒައިތޫނުގެ ބަހުދުގައެވެ. މިސްކީނުންގެ ކާއިންތަކާއި އަލިކުރުމުގެ މުހިއްމުތަކަށް އެއިން ފުދެއެވެ. މިތަނުގެ ބަހުދުގައެވެ. އެ ރަށަކީ މޫސާގެ ނަބިއްޔާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ޠޫރުސީނާގެ ބަހުދުގައެވެ. އެއީ އެ ފަރުބަދަމައްޗަށް މޫސާގައި ސަލާމަތްފުޅުވެއްޖެ މުޢާޖިޒާތް ހުށަހެޅިފައިވާ ތަނެކެވެ، މާތް الله، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ސިފާ ބަސްފުޅު ވަޙީކުރެއްވި ފަރުބަދައެވެ.

މި ތަކެތީގެ ބަހުދުގައެވެ. ހުވަފަތައް ވާހަކަވެރިން މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވިކަމެއްވާފައިވަނީ، އެންމެ ސިފާ އިސްތަޤާމަތުގައެވެ. އެންމެ ރީތި ސިފައިގައެވެ. އޭނާ ހެއްދެވުމުގެ ހުރިހާ ގޮތަކުން، އެކަލާނގެ އާދަން އަށްވީސް އެއްޗަކަށް ނުދެއްވާ ނިޢުމަތްތައް އޭނާއަށް ދެއްވީއެވެ. ބަސްމަގުންފުށުކަމާއި ދުރުގެ ބޭނުމާއި ބުއްދިޔާއި ވޯޓުފުވާގެ ގޮތުން ތަރުގީވެއެވެ. އަދިއެކަމަށް އިހުސާނުތަކާއި ކަނޑުކަން ކުރުމުގެ ޤާބިލުކަމެވެ. އެއީ، މާތް الله ގެ އިޖުތިހާދުގެ، މި ޙާލަތުގައި އިންސާނާ ބާރުންވާ ކަންކަން ހާސިލުކުރުމަށް ދެއްވިއެވެ.

(فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

ތަޤްވީމަކީ، ތަރުތީބުކޮށްގެންނާއި، އިސްތިޤާމަތުން ރަނގަޅުކޮށްގެން އެއްޗެއް ހުންނަންޖެހޭ ގޮތަށް ބެހެއްޓުމެވެ.

ޢަރަބި ބަހުން (قَوَّمْتُ الشَّيْءَ تَقْوِيما) "ތަޤްވީމުކުރެއްވުން އެއްޗެއް ތަޤްވީމުކޮށްދިން" މިހެން ބުނާނީ، އެ އެއްޗެއް ހުންނަންޖެހޭ އެންމެ ފުރިހަމަ ޙާލަތަށް ގެނެސްދިނުމުންނެވެ. މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވީ ފުރިހަމަ ކަމުގައި، އޭނާގެ އެކުއެކި ބާވަތްތައް ބަލައިލާއިރު ބެލެވޭ ސޫރަތުގައެވެ.

ޢާލިމުގެ (الإنْسَان) ގެ މުރާދަކީ، އިންސާނީ ނަފްސެވެ. އިންސާނީ ނަފުސެވެ. އެކަލާނގެ ކުރެހުންތަކާއި ތަރުތީބުތަކާއި، އެކަލާނގެ ޙިކުމަތްތަކާއި، އިންސާނާ ހެއްދެވުމަށްވާ ފަރާތެއް ފުރިހަމަ ސޫރައެވެ. (طنطاوي، 1998)

[7]. ސޫރަތުއްތީން: 4

3.4 އިބްނު ޢާޝޫރުގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[8] މިއާޔަތް ޝަރަޙަކުރައްވަމުން "ތަފްސީރުއް ތަޙްރީރި ވައްތަންވީރި" ގައި އިބްނު ޢާޝޫރު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މި އާޔަތާއި މި އާޔަތާ ގުޅިގެންވާ އާޔަތްތަކަކީ، މި އާޔަތުގެ ކުރީގައިވާ ގަންދެއްވުމުގެ ޖަވާބެވެ. އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ (تَقْوِيمٍ) އަކީ، ސިފާވެގެންނާ ތަރުތީބުކުރެއްވުމެއް ކަމަށް، އޭގެ މައްޗަށް ގެންދެއްވުމުން ތަޖުރިބާވެއެވެ. އެ ތަރުތީބުކުރެއްވުމުން ދެންގެތިމަކަށް ޖެހެނީ ވިސްނާ ފިކުރުކުރަންޖެހޭއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ ތަފްސީރުގައި އެކަން ބަޔާންވާނެއެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ސަރަހައްދުތަކަށް، ގެންދެއްވައި ކަނަވަރުކޮށްދެއްވުން މުޢާސަލާތްގެންވެއެވެ. އެހެން، ގިނަ މީހުންގެ ޙަޤީޤީ ހިނގުމުންދިޔަ، އެމީހުން ހައްދަވާފައިވާ ފިޔަވަޅުގެ ސާފުކަންމިވާގައި ކަމަށް އިންސާނުކަނާ މީހުންގެ ބާރާތާ ދަރި އެއްގޮތް ބާރަތްތެރިގެއެވެ.

(خَلَقْنَا) ޢަރަބި ބަހުގައި (الخلق) "ހެއްދެވުން" ގެ މާނައަކީ، އެއްޗެއް އަލަށް އީޖާދުކުރުމެވެ. މާތް الله، އިންސާނާއި މީސްތަކުން ހައްދަވައި ހެދުންކުރައްވަމުޔޭ، މީސްތަކުން އުފެދުމުގެ އަސްލު އެކަލޭގެ ހެއްދެވުމެވެ. އެކަލޭގެ ވަނީ، މަނާފިތުނާގެ ފުރުމުގައި އޭގެ އަސްލުތަކެއް އީޖާދުކުރައްވާފައެވެ. އެކަން ޖާގަ ޝުރަފާގެ 75 ވަނަ އާޔަތުން އެނގެއެވެ. އެކަލޭގެ ހެއްދެވި އަސްލުތަކުން ފުދިއުތަކެއް އުފެދުމުގެ ސަރަޙަދެއް ވެސް އެކަލޭގެ ވަނީ ހައްދަވާފައެވެ. އެހެންކަމުން އެ އަސްލުތަކުން ދަރިފަސްކޮޅުތަކެއް އުފެދުނެވެ. އެކަލޭގެ ވަރިހަކުޅުގައިވާ ފުދައިންނެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ)[9]

މާނައީ، "އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންގެ އަސްލުކަމުގައިވާ އާދަމުގެފާނު) ހެއްދެވީމެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނު) ސޫރަކުރެއްވީމެވެ. ދެން މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވީމެވެ. އާދަމުގެފާނަށް ތިޔަ ބޯލަނބައި ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ!"

(الإنْسَان) އާޔަތުގައިވާ އިންސާނާގެ ތަޢުރީފަކީ، އިންސާނީ ނަފުސު ކަމުގައިވުން ޖާއިޒެވެ. މާތް الله، އިންސާނާ މީސްތަކުން ހެއްދެވި އެންމެ ފުރިހަމަ ޞޫރަގައި ކަމުގެ މާނައަކީ އެ ތަޢުރީފު ގެންދެއެވެ.

8. ސޫރަތުއްތީން: 4
9. އަލްއަޢުރާފު (7): 11

އެއިން، އިންސާނީ ނަފްސުގެ އަޚުލާޤުން ފަސާދައް ނުކުތުމެވެ. އެކަމަކު ފަސާދަކުރުވަނީ، އިންސާނީ ނަފްސުގެ އަޚްލާޤުގައިވާ ދާއިރާ ނުވަތަ ޖިސްމާނީއެވެ.

(تَقْوِيمٍ) ތަޤްވީމަކީ، ލުޣަތުގައި އެއްޗެއް ރަނގަޅުކުރުމެވެ. އިންސާނާގެ ތަޤްވީމަކީ، އޭނާގެ އިސްތިޤާމަތު ދެމެހެއްޓުމެވެ. އިންސާނާގެ ތަޤްވީމު ރަނގަޅުވުމަކީ، އިންސާނީ ނަފްސާ އަޚްލާޤުގައި ސާފުކަމާއި އެ ފަރާތަކުންވެއެވެ. އެހެންވީމާ، އެއީ އިންސާނާއަށް ހާއްސަ ތަޤްވީމެއްކަމުގައި ވާންޖެހެއެވެ. އޭގައި އިންސާނާ ޢާލަމުގައި އެހެން މަޚްލޫޤުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ. މިއީން އެހެން އެއްޗަކަށް، އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑާއި ބުއްދީގެ ގާބިލުކަމާއި، އެއްޗެހީގެ ބާރުތަކާއި ޖާގައިން އެއް ބަޔާ ބަހެއް ބަޔާ ފުރިހަމަކަމެވެ. އެއީން ޢަޤުލު ބާރުތަކާއި ވަރަށް އަދެހެރުގަދަ ބަހެއް ބާރުތަކުން ހުރަހެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އިންސާނާގެ ތަޤްވީމުގައި[10] ހިމެނޭ އެހެން މަޚްލޫޤުން، ޤާބިލު ޚާއްސަ އިންސާނާއަކަށް ދެއްވާފައެވެ.

(فِي) ގައި، މުލާބަސާގެ ބާ (باء الملابسة) ގެ މާނައާއި، މިލްކުގެ ލާމު (لام الملك) ގެ މާނަ ހިމެނެއެވެ. އެ ދެ އަކުރުގެ ބަދަލުގައި (فِي) ގެނައުމުގައި ވާނީ، އެއް ފަހަރާ އެ ދެ އަކުރުގެ ބާރު ހިމެނޭ ގޮތުން، ކުރެވޭ ގެއްލުވުމުގެ ބާރުތަކެވެ. ނަމަވެސް، ޖަރުބާކުރާ ހަމަތަކުން ބަލައިލި، އެ އާޔަތުގައި ވާނީ، (لقد خلقنا الإنسان بتقويم مكين هُو أحسن تقويم) މިފަދައިންނެވެ. މާނައަކީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަރަސްކަލާނގެ ތަޤްވީމުގައި (ޝަކުލުގައި) ހެދުނުކަމުގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ޝަކުލެވެ."

މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވީ ދުވަހުން، އެކަމަކަށް ބަލައިލި އެކަލާނގެ ދޭނާ ހެއްދެވި ކަމާއި، ދެބާގެ ނިޢުމަތާއި، ދެބާގެ ހަޤީޤަތް ޖިސްމާނީ ރޫޙާނީ ޝަކުލުގައިކަން އާދަމުން ދޭހަވެއެވެ. މާތް الله ގެ ހަޤީޤަތުގައި އިލާހީ ބާރުތަކާ ކަމަށް، އިންސާނާގެ ބާތިނުގެ ތަޤްވީމް ނުނެވެ. އެކަލާނގެ ހަދައްކަވާ ދާނާގެ ހަހިނާއެއް ބާތިނުގެ ތަޤްވީމަށް ބާރާން ދެއްވިނަމަ، ޝަރީޢަތީ ގޮތްދޭގައި ގޮތްތެރިވާ ތަކުލީ ގޮތްތެރިކަމާއި، އެކަލާނގެ ވަހަކަ ނުގެނެސްވިހެވެ. އެހެނީ، ބާތިނުގެ ތަޤްވީމަކީ، ނަފްސު އިސްތިޤާމަތުމާއި، އަންދާތު އިސްތިޤާމަތުމާއި، ބޮން އިސްތިޤާމަތުގައި ދަތުރެއް އަދާކުރާން ކަމެއް ނުނެވެ. އެކަމަކު ބާތިނުގެ ތަޤްވީމަށް، އެކަލާނގެ ނަފްސުގެ ތަޤްވީމަށް ފުރިހަމަކަން ލިބިވަޑައިގެން ކަމެކެވެ. ޔަޤީނީ ނަބަވީ ޙަދީޘް ޙަޟްރަތު الله ޖަލްލަ ޝަތިއެއްފަދަ ޙަޤީޤަތަކަށްވާގައި ފެނެއެވެ.

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ، وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ)[11]

[10]. ޙައްވީ ތަޤްސީރު އިލްމުގައި، ހޯމޯ (Homo) އަކީ، އަންގްލީޝް ފަރާތުގެ ދާޚިލީ ލަފްޒުތަކުގެ ބޭނުންކުރާ ބަސްތަކެވެ. މިގޮތަށް ލުނބުރާގައިވާ އިންސާނުންގެ ގޮތް ގެނުވާއިރު، އެ ފަރާތުގެ އިންސާނާއާއި އިންސާނުންގެ ފަރާތެއްވެ. ހޯމޯ ފަރާތެއްގެ ބުނެދެވެން ހޯމޯ ސަޕިއެން އިންސާނާއެވެ. އެ ފަރާތުގެ މަޚްލޫޤުންގެ ގުނައިން މިގޮތް ލުނބުރާގައިވާ އިންސާނުން އެކަށަޅެވެ. އެއްން މަޚްލޫޤުން ވަނީ އިންތިޚާބުވެފައެވެ.

[11]. ޞަޙީޙު މުސްލިމް: 2564

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން، الله، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަށިތަކަށް އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ސޫރަތަކަށް ބައްލަވައިވޭގޮތެއް ނުވެއެވެ. ވީމާ، އެކަލާނގެ ބައްލަވައިވޭގޮތްވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށެވެ. (އެބަހީ: ބުއްދިތަކަށެވެ.)"

ފަހެ، އެންމެހައި މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން އިންސާނާ ހައްދަވައިފައިވަނީ އޭނާއަށް ތެދުވި އެންމެ މަތިވެރި ޝަކުލެއް ދެއްވިއެވެ.

މާތް الله ގެ ހަޟްރަތުގައި މަޤްބޫލުވެގެންވާ، އިންސާނާގެ ދެފަރާތުގެ ފުރިހަމަކަމާއި، އޭނާގެ ބައްޓަނގެ ރަނގަޅުގެ ސިފަކަމެވެ. އެހެނީ، އޭނާގެ ހަށިގަނޑެއް ކުޑަ ރަމަޒާނެއް ބަދަލުވެފައި އުފެދިފައެވެ. ހަށިގަނޑަކީ، ބައްޓަންވާނީ ޤުދުރަތުގެ މަތިވެރިކަމެވެ. އެއީ، (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައިގެ މަޤްސަދެވެ.

އެންމެ ރިވެތި ސޫރަގައި އިންސާނާގެ ހަރުގަނޑު ހެއްދެވުމަށްފަހު، ސޫރަތުއްތީނުގެ މަޤްޞަދާ ގުޅިގެންވާ ކަމެއް ދެނެވެ. މިކަން ފުރިހަމަކަމަށް ބަލާކަމުން (ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ) ގެ މާނައެވެ. މާނައީ، "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެ އިންސާނާ (ނަރަކައިގެ) އަޑީގެ އެންމެ އަޑީއަށް ރައްދުކުރެއްވީމެވެ."

ގިނަ މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައިން، "(أَسْفَلَ سَافِلِينَ) އަކީ ރައްދުކުރެއްވުމެވެ" އިންސާނާގެ ޢަޤުލުވެރިކަމާއި ހަރުގަނޑުގައި އޭނާގެ ބާރުވަމުން ދިއުމުން ކަމަށް، ސޫރަތުގެ މަޤްޞަދާ ގުޅިގެން އެ އެއްބަސްވާން މާބޮޑުވެ. އަދި އެއީ ހަޔާތުގެ މުސްކުޅިކަން ބޮޑުވުމުން ދިޔުމުގެ ކުރިން، ގަނޑުއެއްވުމުން ކަމަކަށް ބަލައިގަނެވޭ ކަމަކަށް ވެސް ނުހެކެވެ. ސޫރައިގެ 6 ވަނަ އާޔަތުން މިކަމަށް ދަލީލު ލިބިގެންދެއެވެ.

(إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ)

މާނައީ، "އީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުތަކެއް ކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަށް، ކެނޑިނުދާނޭ ދަރުމަ ހުންނެވެ."

އެހެނީ، އިންސާނާގެ ބުއްދީގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ޙަޤީޤަތް، އީމާންކަމެވެ. އިންސާނާގެ ޢަމަލުތަކެއް ޞާލިޙުކުރުމަކީ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ ނަތީޖާއެއް، ދެ ދަރަޖައިގައި އީމާންކަމެވެ. އިންސާނާގެ އުފެދުމުގެ ޙަޤީޤީގައިވެސް، ސޫރަތުއްތީނުގައި އިންސާނާ ފުރިހަމަ ކުރެއްވިކަމުގެ ކަމަކަށް ބަލައިގަނެވޭ. އޭނާގެ ބުއްދި ބޭނުންކޮށް ހަޔާތުގެ ޚަލީފާކަން ދަމަހައްޓަމުންދެއެވެ. އޭރު، އޭނާ މަތިވެރި ބަދަލުގައި އިންސާނިއްޔަތު ފުރިހަމަވާ އޭނާގެ ޝަރަފު ބަރަކާތްތަކުގެ ސަބަބުން ކަމަށްވުމުން ސަލާމަތްވެވޭ ވާނަމައެވެ. އޭނާގެ މަނިކުގެ ނުވަތަ ބޮޑުވި ކުޅަދާނަކަމާ ބޮޑުތަކާއި ސަބަބުން އޭނާއަށް އެކި ސިފަތައް ފެނިގެންދެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ގެންގުޅޭ ވެރިކަމުން ނުވަތަ މުޚްލިޞްވުމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ޝަރަފަށް ނުރަނގަޅު ގޮތެއް ގެއްލިގެންދެއެވެ. އޭނާ އުފަލާއި ވަރުން ޢިއްޒަތް ބޮޑުތަކުގެ ސަބަބުން، އޭނާގެ މިޢުރާޖް ގެއްލިގެންވެ،

އޭނާގެ ފިކުރަކީ ގޮތް ބަދަލުވެގެންދާނެއެވެ. އެފަދަ މީހެއްގެ މިސާލަކީ، ސައުދާވީނާއި[12] ވަސްވާސްވެފައިވާ މީހުންގެ ހަނދޯލިކަމެވެ. ނުވަތަ ބުއްދި ގެއްލިފައިވާ މީހެއްގެ މިސާލެވެ. އިންސާނާ އޭނާގެ ނަފްސަށް އެތެރެކުރާ ނުބައި އާދަތަކުގެ ތެރޭގައި، ރާ ބުއިމާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހިމެނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން، އޭނާގެ ވިސްނުން ގޯހިވެ، ހަޖްދު ބަލިކަށިވެއެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[13]

މި އާޔަތުން އެނގޭ ގޮތުގައި އިންސާނާއަކީ، މާތް الله އިންސާނީ ފިތުރަތުގެމަތީގައި ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤެކެވެ. އެއީ، އޭނާ އެ ފިތުރަތުން ސިފަ ގިނަވެގެން ފުދަންޖެހޭނެއެވެ. އެއީ، އިންސާނިއްޔަތުގެ ފިތުރަތަ ފިތުރަތެވެ. އެއީ ސަލާމަތުން ހުރުން ބިދުޢަތުތަކުން ޝިރުކާ ތުރު އިބުލީހުގެ ކަންކަން ރަނގަޅަށް ތެރެއިން ފިތުރަތެވެ. އެއީ ސާފުތާހިރު ހަދާކަމުގެ ވަރުގަދަ ފިތުރަތެވެ. ސަލާމަތުން ހުރުން ބުއްދިއަށް ގެވިޔަތަށް ކަންކަން ތަފާސީލްކުރުމަށް ތަދުރިބުކޮށްދޭނީ ފިތުރަތެވެ. މަގުފުރަތައި ފަހިކުރުވާ ކަމުގެ ފަދައިން، ނުބައި އާދަތަކާ ދުރުވެ، އަދަބަށް ތަބާވާ ގޮތުގައި ހުރުމަށް އެހީތެރިވޭ، ނަމަވެސް ދަރިފުޅަށް ދީން ޝާމިލުވާ ތަރުބިއްޔަތެއް ނުދެވި މައިންބަފައިން ޢިލްމު ސަތަރު ނަމަވެސް، ހަމަ ހެދުން ކުރުމަކީ ހިތުގެ ދިރުމެވެ. ޤުރުއާން އޭނާ ބޯވަޅެއް ކަށިކަމަށް ވުރެ ދަރުމަވެރިވުމަށް. އެކަމަކު އޭނާ ވިލާއި ތަރުބިއްޔަތު ނުދީ ނޫސްވާތީ، ވިސްނުމުގެ ފަސާދައް ޢަމަލުތަކުން ފިތުރަތް އޭނާގެ ނުހިފެހެއްޓޭތީ، މަގުފުރެއްދި ފަރުމަ ތިމާއިދޭ ފަހަރު ގެނެސް ދީފިވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ފިތުރަތުގެ ބިރުއަތު ދަރިވެރިތަކުގެ ނުވަތަ ސްކޫލުގެ ތަރުބިއްޔަތު ފިކުރުތަކެއް ދޫކުރާ، ހަރުދަނާ ނަމަވެސް ތަރުބިއްޔަތު ލިބިފައިނުވާ، އޭގެ އަސަރު ދީނަށް ފަރުވާ، ތަރުބިއްޔަތު ގޮތުގައި އޭނާގެ ހަމަހަމަ އަނބުރާލަފާނެއެވެ. ކަށިތަކުގެ ނޫސްވާނެއެވެ.

ރަސޫލާ ކުރެއްވި ބަސްފުޅަކީ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ބޭފުޅުގެ ތަރުތީބު ޙަދީޘްގެ މާނައަކީ ނިކަމެތި ވާނެއެވެ.

(مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ)[14]

މާނައީ، "ކޮންމެ ދަރިއަކުވެސް ފިތުރަތުގެ މަތީގައި ކަމަށް ހުރެއެވެ. ދެން، އޭނާ ޔަހޫދީއަކަށް އަދި ނަޞްރާނީއަކަށް މަޖޫސީއަކަށް އޭނާގެ މައިންބަފައިން ހަދައެވެ."

---

12. ސައުދާވީނާއި، ސައުދާވީ ވަސްވާސް ޖެހިފައިވާ މީހުންނެވެ. އެއަށް އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަނީ (Melancholic personality disorder) އެވެ.

13. ސޫރަތުއްތީން (95): 4

14. ސަޙީޙުލް ބުޚާރީ، ޙަދީޘްގެ ނަންބަރު: 1293

މި ހަދީޘްތަކުގައި ކުއްޖާގެ މަންމައާއި ބައްޕަ އެކަށް ކުރާ ކަމަށް އޮތީ، އެންމެ ފުރަތަމަ އޭނާ ތަރުބިއްޔަތުކޮށް އޭނާއަށް އަދަބުސަކަބާއި ކަންކަން ދަސްކޮށްދެނީ އެ ދެ މީހުން ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އެ ދެ މީހުންނަށް، ކުއްޖާ ކުޑައިރު އެންމެ ގާތުން އޭނާ ގެންގުޅެ ބަލަހައްޓާ ދެމީހުން ކަމުގައި ވާތީއެވެ. ކުއްޖާގެ ވިސްނުމާއި ފިކުރު އެންމެ ފުރަތަމަ ބިނާކޮށްދޭން ފަރާތަކީ، އޭނާގެ މަންމައާއި ބައްޕައެވެ. އެ ދެ މީހުންގެ އޭނާ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމާއި ނޫން ތަރުބިއްޔަތުކޮށްދިނަމަ، އޭނާ ފުރިހަމަކޮށްދޭ ސަލާމަތްތެރިކަމާއި ރަނގަޅުކަމުގެ މަގުން ހިނގައިގަންނާނެއެވެ. އެއަށްފަހު އޭނާ ބައްޓަންކުރެވޭނީ އޭނާ ކުރިމަތިލާ ކަންކަމަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެންނެވެ. އެއީ ރަނގަޅު ކަންކަން ނަމަ، އޭނާ ބައްޓަންވާނީ ރަނގަޅަށެވެ. އެއީ ނުބައި ކަންކަން ނަމަ، އޭނާ ބައްޓަންވާނީ ނުބައިކޮށެވެ. ޔަޤީނުން ނަބިއްޔާ ޞައްލަ ﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް، ހަމައެކަނި މަންމައާއި ބައްޕަ ބާރުއަޅުއްވާފައިވަނީ، މިކަމުގައި ދަރިންގެ ތަރުބިއްޔަތު ގެނބުމުގެ އެންމެ ބޮޑު ސަބަބަކީ އެ ދެ މީހުން ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އަދި އެ ދެ މީހުންނަށް، އެ ދެ މީހުންގެ ދަރިން ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގެ ބޮޑު ޒިންމާ އޮތް ދެމީހުން ކަމުގައި ވާތީއެވެ.

އިސްލާމީ ޢާލިމުންގެ ތަފްސީރުން (تَقْوِيم) ގެ މި މަފްހޫމް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތް ނަގަމެވެ. އެ ބާވަތުން (تَقْوِيم) މާނަކުރައްވާފައިވަނީ، ޖިސްމާނީ ސިފައިގެ ރީތިކަމުގެ ގޮތުގައެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސާއި، މުޖާހިދާއި، ޤަތާދާއާއި، އިބްރާހީމުއްނަޚަޢީއާއި، އަލްކަލްބީއާއި، އަބުލްޢާލިޔާ ވިދާޅުވެފައިވަނީ، އިސްތިވާއު ސީދާ ތެދުވުން ކަމަށެވެ.

އިކްރިމާގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގައި ބޭނުންކުރައްވާފައި ވަނީ، "ހިތްވަރުގަދަ، ކޮޅުފޮޅު ޒުވާނެއެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގައި ބޭނުންކުރައްވާފައި ވަނީ، "އިންސާނާ އެންމެ ފުރަތަމަ އުފެއްދެވިއިރު އޭނާގެ ޒުވާންކަމެވެ."

އިންސާނަށް ދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތް ބޭނުންކުރެއްވުމާއި، އެ ނިޢުމަތް ދެއްވި ފަރާތަށް އޭނާ ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ބަދަލުގައި ކުފުރުވެރިވުމުގެ ސަބަބުން، އޭނާ (أَسْفَلَ سَافِلِينَ) އަށް ރައްދުކުރެއްވުން ނޫން ގޮތެއް ތައުބާވެރިނުވުމުން، ޝިރުކުކުރުއްވީންގެ މަތީ ޞަބޫރު މުސްނަދުބައެއް ނޫނެވެ.

އަދި މުފައްސިރުންގެ ތެރެއިން އިސްލާމީ ޢާލިމުންނާއި، ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޒައިދުގެ އަރިހުން، އަރިހުން އިބްނު ޢައްބާސް ދަންނަވާފައިވާ ވާހަކައެވެ. ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޒައިދު ވިދާޅުވީ ކަމަށް ބުނެ ވެއެވެ. "އެއީ، (މާތް ﷲ) އިންސާނާގެ ބައްޓަމާއި އޭނާގެ ދުނިޔޭގެ ހެއްދެވުމެވެ. މާތް ﷲ އޭނާއަށް ދެއްވި މިޞާލަކީ އެ ދެ ސިފައެވެ."

މިއީ، އަލްފުރުޤާނީ ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތް ގޮތުގާ ގޮތެވެ. އަލްފުރުޤާނީ ގެނެސްދެއްވާފައިވާ އިމްތިޔާ، އިންސާނާ އަޅުން ނަގައިގެން ކައިބައިޖުރީ ވާހަކައެވެ.

ކަންތައް ބިރު މިހާރު ބޭރު ގޮތުން އަލްފަޤުރުއާނީ ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު ވެސް ފަހަގަކޮށްލެވޭނެއެވެ. ޢާމިރީ (أَحْسَنِ تَقْوِيمِ) ގެ ތަފްސީރުގައި "ބައްޔާއި، ފަސްވުމުގައި، އަދަބައި، އިލްމާއި، ވަރުގަދަކަމުގެ ކުޅަދާނަކަމުގެ ފުރިހަމަކަން" ކަމަށެވެ.

އާދަމުން ފެށިގެން ދުނިޔެ، އިންސާނާގެ ފުރިހަމަ ތަރައްގީވެފައިވަނީ ހުރި ކަންކަމަށެވެ. އެކަން ހަލްފުރުކުރައްވާފައިވާ ދުނިޔެ ވަނީ، އެކަމުގެ ނަފްސާނީ ލަބައާއި މަންފާ ޙާޞިލްކުރެވިދާނެ ތަފާސީލުތަކާ ބާރުލާއި ހެދީފައި ހަލާކުން އެއްކިބާވެވޭނެއެވެ. ތަނަވަސް ކަންކަމާއި ދިފާޢީ ކަންކަމަށް ޖެހިކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން އަދުލު އިންސާފުގެ މަގުން ހިނގައެވެ. އަސްލުކަންނަން ތަނަވަސް ގޮތް ލިއްބައިދީން ކަންކަމަށް ނަފްސާނީގޮތުގައެވެ. އެހީއަށް އެދި ގޮވާ މުނާސަބު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހުރި ގޮތް ތިރިފޮށިކޮށް މުޢާމަލާތުކުރެވެއެވެ. ނިކަމެތިންނާ އަރާލައެވެ. އަނިޔާވެރިކަމާ ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. އޭނާގެ ހިތްވަރު އުފެދިފައިވާ ދަރިފުޅުކަމުން ނުވަތަ އޭނާ ޒާލިމުކުރަން ބާރުލެއްވުން ބޭނުންވާ މަސްލަހަތުން ނުވަތަ އޭނާ ފުއްދަން ބޭނުންވާ އެދުންތެރިކަމުން ނުވަތަ އޭނާ ފިލުވައިލަން ބޭނުންވާ ތުރާލިކަމުން އެކަންކަން އެއްކިބާވެފައިވާސަމާލުވެ. މިކަންކަމަށް، އޭނާގެ ފިތުރަތާ އޭނާއާ ދެމެހެން ވަރަށް، މުއްދަތަކަށް ދިގުދިގުވެސް ހިނގައިދާން ކަންކަމެވެ. ނަމަވެސް، ހުކުމްތެރިންނާއި ސިޔާސީ ވެރިންގެ ވެއްޓުމައި ނަފްސާނީ އޭނާގެ ބީ ތިރިކުރެވެއެވެ. އެއުރެންނަށް ކަމާހިތައި އެއުރެން މަތިކުރެވެއެވެ. އެއުރެންގެ އުމުރު ދެންމެދުމަށް ވެސް އެދެވެ.

ނުބައި ސިފަތަކާތިރިކަން އޭނާގެ ކިބައިގައި ހިނގައިގެން ފުޅާވަނީ، ފޮށިދީ ކަންކަން ކުރުން އޭނާއަށް ޖަހަރާތިރިވެދެއެވެ. އެކަންކަން އޭނާގެ ނަފްސާ ދުރަށްދުރުމަށް ނުކުރެވި، ނުބައި ހިމަނުމަށް ކުރުމުގައި މަސްއޫލުވެދެއެވެ. ނަފްސާނީތިރިންގެ ނަފްސާނީއި، ވާއިދުންގެ ވަޔާ އަޑުއަހުމަކު، ދަރަޖަތަކާކަން ބޮޑުގެންވާ ބޮރަބޭރު ކަމެއް ކުރުމައި އޭނާއަށް ވެދެއެވެ. އެކަމުގެ ދަރަޖަ ކަނޑައެޅުނު، އޭނާގެ ބޮޑުރީގެ މައްޗަށް ހަވާލުވެސް ވެރިވެފައިވާ މިންވަރުކަންނެވެ.

އެހެންކަމުން، ފިތުރަތިރިންނާއި ޚަރާބު އިލްމުވެރިންގެ ޖުމުހޫރުގެ ރައުޔަށް، އިންސާނާގެ އަސްލުގައިވަނީ، ހެޔޮކަމާއި، އަދުލުވެރިކަމާއި، ތެދުވެރިކަމާއި، ހެޔޮ ނިޔަތެވެ. (عاشور، 1984)

3.5 އައްޒަމަޚްޝަރީގެ ތަފްސީރުގައި

(فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمِ) މިއާޔަތް ޝަރަޙަކުރައްވަމުން "ތަފްސީރުލް ކައްޝާފު" ގައި އައްޒަމަޚްޝަރީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(މާނަ ﷲ، އިންސާނާ ހެއްދެވީ) އޭނާގެ ގުނަވަންތައް ފުރިހަމަކުރައްވައި، އޭނާގެ ބުރުސްތަ ހެދުން ރިވެތި ބުރުތަރިގައެވެ. އޭނާއަށް މާތް ﷲ ދެއްވި އެ ރިވެތި ފުރިހަމަ ނިއުމަތަކަށް އޭނާ ޝުކުރުނުކުރި ހިނދު، އޭނާގެ ނިމުމެއް ކަމުގައިވި، ހައްދަވުމުގެ ގޮތުންނާއި، ތަރުތީބުކުރައްވުމުގެ ގޮތުން އޭނާ ދަށް ދަރަޖައަށް ރައްދުކުރެއްވުމެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، އޭނާގެ ސިފައާއި ބުރުސްތަ، ހުރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ސިފައަކަށް ބަދަލުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެ ސިފަ ދިރިގެންވާ މީހުންނަކީ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެ އަޑީގެ އެންމެ އަޑީގައިވާ މީހުންނެވެ.

ނުވަތަ އޭނާ އެންމެ ރިވެތި ބޭނުމަކަށް ހެއްދެވުމަށްފަހު، ސިފައާއި ބުރުސްތަ ހުރިގޮތްވެގެންވާ މީހަކު ކަމުގައި ލައްވިއެވެ. އޭނާ ހައްދަވާފައިވާ ގޮތް އަޅާކިޔުން ޖެއްސުވިއެވެ. ތަރުނަރުހި އޭނާގެ ވަރުބާރު ދުވުކުރެއްވިއެވެ. ކަރުގައިގަދަކަމާއި އޭނާގެ އިސްތިރިޔާ ހުރުކުރެއްވިއެވެ. ތަޖުކޮށްދީފި އޭނާގެ ގައިގެ ހަން ވަންތަކަން ނެތިކުރައްވައި އޭގައި ރުޅިއަތްސުވިއެވެ. އޭނާގެ ކަންފަތަށް އިވުމާއި ލޯފަން ފެނުމުގެ ބާރުކަން ކަނޑުވައްލެވިއެވެ. މާތް ﷲ، އޭނާގެ ހުރިހާ ކަމެއް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން، އޭނާގެ ހިނގުން ލަސްވެ، އަޑު މަޑުވެ، ދިޔާނީ ބާރު ދެރަވެ، ބޮއްކުރާ ބާރު ދަށްވިއެވެ.

ނަމަވެސް މުއުމިނުން ދުވަސްވެ އަބަދައްދަރަޖާއިން ބާލިވެ އަމަލުކުރުމުން ދެމިތިބޭ މީހުންނަށް ދެނުކެނޑޭ ޘަވާބާއި ދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ މުސްކުޅިވުމާ އަހަރުމަތުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނާ ކުރިމަތިވާ ދަރި އުނދަގޫތަކުގެ އިވޮޅިތަކުން ކެތްތެރިވެ، މާތް ﷲ ގެ ބަނުދަގީތަކަށް އިޚްލާސްތެރިކަން އަދާކުރި ކަމަށްޓަކައެވެ. (الزمخشري، 2009)

3.6 އައްރާޒީގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإنسَانَ فِيَ أَحْسَنِ تَقْوِيمِ) މިއާޔަތް ޝަރަޙަކުރައްވަމުން "މަފާތީހުލް ޣައިބު (އައްތަފްސީރުލް ކަބީރު)" ގައި ފަޚްރުއްދީން ރާޒީ (އައްރާޒީ) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މިއާޔަތުގައިވާ (أَحْسَنِ تَقْوِيمِ) ގެ އެތައް ގޮތަކަށް ޝަރަޙަކުރެވެއެވެ.

އެއް ގޮތަކީ، މާތް الله ހެއްދެވި މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން އިންސާނާ ޚާއްޞަވެ ކަންތައް މަޚްލޫޤެއް ހެއްދަވާފައިވަނީ ބަސްދު ވަތަރަށެވެ. އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ، އިސްކޮޅަށް ތެދުވެ ހިނގާފަދައިންނެވެ. އަދި ކާބޯތަކެތި އަތުން ނަގައިގެން ކެވޭނޭހެންނެވެ.

އަނެއް ގޮތަކީ އަޤްލާބުއްދު ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތެވެ. މާތް الله އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ، ބުއްދިއާއި، ފަހުމާއި، އަޤްލާއި، ބަސްމަޢުރިފަތުކޮށްދޭ ގޮތުން އެންމެ ފުރިހަމައަށެވެ.

މި ދެ ގޮތަށް ބަލާއިރު ފުރަތަމަ ގޮތް ޖިސްމާނީ، އިންސާނާގެ ބޭރުފުށުގެ ސިފައެވެ. ދެވަނަ ގޮތް ރޫޙާނީ އެއީ އެތެރެފުށުގެ ސިފައެވެ.

އަލްޤާސިމީ ތަފްސީރު ބަސް އަކުރުތަކުގެ އަޞްލަކުން މާނަކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު (تَقْوِيمٍ) މާނަކުރައްވާފައިވަނީ، ރަނގަޅު ސިފަ ކަމަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން ވާނީ އެއް. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި ...

"ހަމަގައިމުވެސް ކަލަނގެ ރަސޫލާ ކަލަނގެ ..."

...

ހެދީ ޤަޟާއަކީ، ޞޫރަތައް ބަދަލުކުރެއްވުމާއި، ޖިސްމުތައް އެއްޓެރިކުރުއްވުމެވެ. (الرازي، 1981)

3.7 ތަފްސީރުގައި ބަޔާންކުރެވިފައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)[15] މިއާޔަތް ސަމާލުކަމަށް ގެނެސްދެނީ "އަހަރެމެން އިންސާނާ ހެއްދެވީ އެންމެ ރަނގަޅު ސިފަފުޅެއްގައެވެ" ބައި އަރިހަތުގައި ވާހަކަފުޅުދަންނަވާ ވެއެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَٰنَ) ގައިވާ އިންސާނާގެ މުރާދަކީ، އިންސާނު ނަހުދުވެ.

(فِى أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، އިސްތިޤާމަތު ތިބުމާ ހިނގުން ހުރުން ހެޔޮ ރަނގަޅުކަމާއި، ބުއްދިވެރިކަމާއި، ސިފަތައް އަދި ބަހުގެ މަސައްކަތާއި، ފެނުން ފުރިހަމަވުމާއި، ހިތް ދެމެހެއްޓުމާ ގުޅިގެން ވާ ކަންކަން މިއާއެކު އެކި ތަފާތު ގޮތްތަކަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

މި އާޔަތުގެ ކުރީގައިވާ އާޔަތްތަކަށް ސަމާލުކަމަށް ގެނެސްދެމުން ތަފްސީރުތަކުގައި ވާހަކަފުޅުދަންނަވާ ވެއެވެ.

(وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيْتُونِ)

މާތްރަސްކަލާނގެ ހުވާކުރައްވާފައިވާ ތިން އާއި ޒައިތޫނި މިއީ ގަސްތަކުގެ ނަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތެވެ.

ތިންގަހަކީ، ފަޅުގަނޑު ޖަހާ މޭވާއެކެވެ. އެއަށް ބޮޑު ފައިދާތައް ހުރެއެވެ. އެއީ، ހަކަތަ ހޯދުމަށް ބޭނުންކުރާ އެއްޗެކެވެ. އަދި ހަށިގަނޑަށް ދިރުމުގެ ފުށުންވެސް ފައިދާ ކުރެއެވެ. ސިކުނޑި ބޮޑުކުރުމަށް މަދަދުވެއެވެ. (ދަތް) ތެރޭގައި ޖެހުން ހުއްޓުވާ ބޭސްއަކަށް ބޭނުންކުރެއެވެ. އަދި ގައިގައި ޖަހާ ފަރުގެ ބެހޭ ރޭކަށް ދެއްވާއެވެ. ހަޖަމުކުރުމަށް އެހީތެރިވެއެވެ.

ބަރިޑޫގަނޑަށް ފައިދާ ވެއެވެ.

(أنه يقطع البواسير وينفع من النقرس)

މާނައަކީ، "ހަދަކުރުވުން އަދި (އެބަހީ: ޕައިލްސް) ބަލިމަދު ކުރެއެވެ. އަދި ހަރުފަލިން ސަލާމަތްވުމަށް މަދަދުކުރެއެވެ."

15. ސޫރަތުއްތީން (95): 4

ޢަލައިހިއްސަލާމް ހުރިހުރި ދިރިއުޅުއްވި ރަށްކަމަށްވެސް ބުނެވެ. އަދި އެއީ ބައިތުލްމަޤްދިސްކަމަށްވެސް ބުނެވެ. އެއީ ޢީސާ ޢަލައިހިއްސަލާމު ވިހެއްވި ބިމުގައި ހިނގާފައިވާ މަސީޙްގެ ނިޝާނެވެ. ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ ރަސޫލުންނެވެ. އަދި ރަސޫލުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ނުވަތަ ސާބިތުކަން އިސްލާމްދީނުން ދުނިޔެއަށް ކަމުގައި ދެވުނު ބައެއް ފަދައިންނެވެ.

(وَطُورِ سِينِينَ)

މާނައީ، މާތް الله، ސަލާމްފުޅާއިވެ މޫސާގެފާނަށް ނިދާ އިންޒިލު ފޮނުއްވެވި ތަނެވެ. (سِينِينَ) އާއި (سَيْنَاء) އަކީ އެ ފޮނުއްވި ގޮތެއް ވަރަށް ރީތި ތަނަކަށް ނިސްބަތްވެގެންވެއެވެ.

(وَهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ٱلْأَمِينِ)

"އަލްބަލަދުލްއަމީން" އަކީ، އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ރަށެވެ. ނުވަތަ އެ ރަށުގައި އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ރަށެވެ. އެ ރަށަށް ވަދެއްޖެ މީހަކަށް އަމާންކަން ލިބިގެންވެއެވެ. އެއީ މައްކާގެ ރަށްކަމަށް ވަނީއެވެ. (البيضاوي، 1998)

3.8 އިންސާނާގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ فِيَ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މިއާޔަތް ސަބަބުން ބަޔާންކުރެވިގެން "ފުރިހަމަ ގޮތުގައި" ގައި އިންސާނާގެ ތަފްސީރު ފާހަގަކުރެވޭނެއެވެ.

މި އާޔަތަށް، ގެންދެވެނީ ވަރަށް ބަޔާންކުރެވުނު ބަސްފުޅުތަކުގެ ޒާތުންނެވެ. މި އާޔަތުގައި އަންގަވާފައި މިވަނީ، މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގައިވާ ގޮތް ރީތި ސޫރައެއް ބަދަލުކުރެއްވުމުގައި ކަމުގެ ގޮތުގައެވެ.

މުފައްސިރުން ފާހަގަކުރައްވާ ކަމަކީ އަލްވާރިޘީ ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ.

މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވި، ފުރަތަމަ ޚަލްގުކުރައްވާ ކަމުގެ މަރުޙަލާ ހެއްދެވިގެން ރަށްކަމުގެ ގޮތުގައި ބަލައިލާތީ
އެންމެ ރީތި ސިފައެއް އިންސާނާ ހެއްދެވިގެން، އިސްލާމް ގޮތުގެ ދާއިރާ ތަޢާރުފުކުރެއްވިއެވެ.
އަދި ކާބަފައިން އާދަމް ނަބިއްޔާ ހެއްދެވުމެވެ.

(تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ، (އެންމެ ރީތި ސޫރައެއް) ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތެވެ. (الشوكاني، 2007)

3.9. އިބްނު ކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا الإنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"ހާމަ الله، އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ގަންދެއްވައި ބަސްފުޅު ވަޙީކުރެއްވި އެއްޗަކީ މިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވުމުކުރައްވާފައިވަނީ އެންމެ ރިވެތި ސޫރަތުގައެވެ. އެކަލާނގެ ޤާމާ ބައްޓަންކުރައްވާ އިސްތިޤާމަތް ތެދުވެ ޤާމަތް ހުރުމާ ސިފައިގައެވެ. އެކަލާނގެ ވަނީ ޢާންގާ ގުނަވަންތައް ފުރިހަމަކުރައްވައި ރީތިކުރައްވާފައެވެ." (الدمشقي، 1999)

3.10. ތަފްސީރުލް ޖަލާލައިނުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މިއާޔަތް ޝަރަހަކުރައްވަމުން "ތަފްސީރުލް ޖަލާލައިނި" ގައި އަލްމަޙައްލީއާއި އައްސުޔޫޠީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَٰنَ) އިންސާނާ އަކީ އިންސާނީ ނަފްސެވެ.

(فِى أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ މާނައަކީ އިންސާނާގެ ސޫރަތަށް ބަލައިގަންނަވައި އިސްލާހުކުރައްވާފައިވުމެވެ. (السيوطي، 2001)

3.11. އަލްވަޖީޒުއާބާރީގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މިއާޔަތް ޝަރަހަކުރައްވަމުން "ތަންވީރުލް މިޤްބާސް" ގައި އަލްވަޖީޒުއާބާރީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ)

މިއާޔަތުގައިވާ އިންސާނާގެ މާނައަކީ، އަލްވަލީދު ބިން މުޣީރާއެވެ. އެއީ ކަލަދާ ބިން އުސައިދު ކަމުގައި ވެސް ބުނެވެއެވެ.

(فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

މާނައަކީ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރައަށް ބަދަލުކުރައްވާފައިވާ މަޚުލޫޤެވެ. (الفيروزآبادى، 1992)

3.12 އައްސަމަރުޤަންދީގެ ތަފްސީރުގައި

(لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلإِنسَانَ فِيٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން "ބަޙުރުލް ޢުލޫމް" ގައި އައްސަމަރުޤަންދީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މި އާޔަތުގެ މާނައަކީ، މާތް الله، އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ، އެންމެ ރިވެތި ސޫރަތުގައެވެ. އެއީ، އޭނާ ހިނގަނީ ދެފައިމަތީގައި އިސްތިޤާމަތުން ތެދުވެހުންނަ ހާލުގައެވެ. އެހެން މަޚުލޫޤުން ފަދައިން ބޯހަލާ ވަޔަށް ވާނުވެ އަތުގަނެއް ނޫނެވެ. އިންސާނާއަށް ވަކިން ބަސްބުނެ ދުލެއް ވެއެވެ. އެއްޗެހިގައި ފިސްނާލާފައިވާ ހިފުން އިނގިލިތަކެއް ވެއެވެ.

ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ، އަލްވަލީދު ބިން މުޣީރާ ބާރު ގޮތުންނެވެ. އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ، ކަލަދާ ބިން އުސައިދާބާރު ގޮތުންނެވެ. އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. މި އާޔަތުގައިވާ އިންސާނާގެ މާނައަކީ، (އިންސާނީ ނަފްސުގެ މަޖްމޫޢު އެއް) އާންމު މާނައެވެ. (السمرقندي، 2010)

<><><>

4. ތިންވަނަ ބައި: ޤުރުއާނާއި ސައިންސްގެ އަލިގައި

ދުނިޔޭގައިވާ ދިރޭތަކެތީގެ ބަޔާތުގެ އޮނަގަ، ދުނިޔޭގެ ބިމުން އުފެދުނު އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ދުނިޔެ ވެސް ވީ، އިރަވިސްސާމުގެ އެހެނިހެން ގުރަހަތަކާއެކު އަނދަވަމުންދިޔަ އަލިފާންގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ. ދިރޭތަކެތީގެ ބަޔާތަކީ، އަލިފާންގެ ތެރެއިން އުފެދޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. ދުނިޔޭގެ ބިމަށް ދިރޭތަކެތީގެ ބަޔާތުތައް އައީ، ކައުންގެ ތެރޭގައި ދަތުރުކުރަމުންދިޔަ ފަރިމަ ޖެހުމުތަކުންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ގިނަގިނަ ހިމެނެއެވެ. ކައުންގެ ތެރޭގައި ދަތުރުކުރަމުންދިޔަ ބައެއް ބިޔަ މަލާރިހަގަނޑުތައް ދުނިޔޭގެ ބިމަށް ވެއްޓި ފެންބަދަލުވަން ވިއެވެ. އެފަދަ މަލާރިހަގަނޑުތަކުގައި، ގަސްގަސްގެއްސާއި ދިރޭތަކެތީގެ ބަޔާތު އުފެދުމަށް ވިއެވެ.

ދުނިޔޭގެ ބިމުގައި އެތަކެތި ބޭއްވި ފަރުބަދަތަކަށް ވަގުތުދިޔައިރު، ދިރޭތަކެތީގެ މުޅިވަރުތައް އޭގައި ރައްކާކުރުވިފައި ވިއެވެ. އޭގެ މައްޗަށް ވާރޭ ވެހުމުން، އޭގައިވާ ދިރޭތަކެތީގެ މުޅިވެއްޔުން ކެރިފަދައިގެން ހިރަޔޮފަންފުރިއެވެ. އެއިން ދިރޭތަކެތި އުފެދުނީ ފެނުގެ ސަރަހައްދުގެ. މިކަން ބައާނުކުރައްވައި ވާތީ މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(وجعلنا من الماء كل شيء حي)[16] މާނައީ، "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިރޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް ފެނުން ހެއްދެވީމެވެ."

ދެން އެ ފަރުބަދަތަކުގައި ވަޅުޖަހާފައިވާ ދިރޭތަކެތީގެ ބައިތަކުން، މާތް الله، ޖަނަވާރާއި، ދޫނިސޫފާސްތުރާއި، އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ. އެހެންވެ، އެތަކެތި އެ ފަރުބަދަތަކުން ބިމަށް ފައިބާ، ދުނިޔޭގެ ބިމުގެ ކަންކޮޅުތަކަށް ފެތުރުގެނެވެ. އަދި ނަސްލު އިތުރުކުރުމުގެ ޖަރީމާއިން އޭގެ އާބާދީ އިތުރުކުރިއެވެ. އެހެންވީމާ، ދުނިޔޭގައިވާ ދިރޭތަކެތީގެ ބަޔާތަކީ، ކައުންގައި މާތް الله ތަޤްވާފައިވާ އެއް ޖަރުމުން އަނެއް ޖަރުމަކަށް ނަޒުރުވަމުންދާ އެއްޗެކެވެ. ދުނިޔޭގައި އެ ތަކެތީގެ ބަޔާތުގެ އާދަމްގެ ގޮތުގެ މައްޗަން ނަޒަރު ހިންގައިދިނުން އެކަން އެނގެއެވެ. (الحلي، 2010)

4.1 އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުން

މާތް الله، ސައްޔިދުނާ އާދަމުގެފާނާއި ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވި، ނަސްގަނޑުވިޔަ ފަރުބަދަތަކުގެ ތެރެއިން ފަރުބަދައެއްގެ މަޑިގަނޑާ ބަޔާތެއްގައެވެ. އެހެންވެ، އެ ދަ ކަނބަލުން ފަރުބަދަ މަޑިން ދުނިޔޭގެ ބިމަށް

16. އަލްއަންބިޔާއު (21): 30

ފައިބާވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެ ދެ ކަނބަލުންގެ ނަސްލުން އެތައް ބައެއް އުފެދި، އެ މީހުން ދުނިޔޭގެ ބިމުގެ ކަންކޮޅުތަކަށް ފެތުރުނެވެ.

މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ)[17]

މާނައީ، "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީމެވެ. އޭ އާދަމުގެފާނުވެ! ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަން އުޅުއްވާށެވެ! އަދި ތިޔަ ދެކަނބަލުން ފަރާތަކުން، ގިނަ ދެކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނާ ގޮތަކަށް އެތަނުން ފަރާއްކާލުއްވާށެވެ! އަދި ތިޔަ ދެކަނބަލުން މިގަހާ ގާތް ކައިރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އޭރުން (އެބަހީ: އެގަސް ކައިރިވެވަޑައިގެންފިނަމަ) ތިޔަ ދެކަނބަލުން ވެވަޑައިގަންނަވާނީ، އަނިޔާވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

ޖަންނަތުން (الْجَنَّة) އުފާ، ހިތަދީ، ބަގީޗާއަށެވެ.

މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ)[18]

މާނައީ، "ފަހެ، އެ ފެނުގެ ސަބަބުން ކަދުރުގަސްތަކާއި ޢިނަބުގަސްތަކުގެ ބަގީޗާތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. އެ ބަގީޗާތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ގިނަ މޭވާތައް ވެއެވެ. އަދި އެތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުން ކައިއުޅުއްވެއެވެ."

މި އާޔަތުގައި އަންގަވާފައި މިވަނީ، (جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ) މިހެންނެވެ. އެއީ، ކަދުރުގަސްތަކާއި ޢިނަބުގަސްތަކުގެ ބަގީޗާތަކެވެ. އެހެންވީމާ، ސުވަރުގޭގައިވެސް އާދަމުގެފާނު ވެސް ދިރިއުޅުއްވި ފެހިބަގީޗާތަކުގެ މަޢުލޫމާތަކީ އެފަދަ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރެއިން (ޢަދްނު) ބަގީޗާއެއްގައިކަން ދޭހަވެއެވެ. އެއީ އުސްތަނަކުގެ މަޢުލޫމާތު ބަގީޗާއެއް ކަމުގެ ދަލީލަކީ އަންނަނިވި އާޔަތެވެ.

---

17. އަލްބަޤަރާ (2): 35

18. އަލްމުއުމިނޫން (23): 19

(قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ)[19]

ވަނީ، "އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަ ދެކަނބަލުން އެކުގައި އެތަނުން[20] (ބިމަށް) ފައިބައިލާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ޢަދާވާތްތެރިން ކަމުގައިވާ ހާލުގައެވެ."

މި އާޔަތުގައިވާ (اهْبِطَا) އަކީ، ޢަރަބިބަހުގެ (هُبُوط) އިން އުފެދިފައިވާ ކަލިމައެކެވެ. (هُبُوط) އަކީ، އުސް ތަނަކުން ތިރި ތަނަކަށް ފައިބުމެވެ. (اهْبِطَا) އަކީ، އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު ތިއްބެވި އުސް ފަރުބަދައިގެ މަތިން ތިރިގައިވާ ބިމަށް އެ ދެ ކަނބަލުން ފޮނުއްވުމަށް މާތް الله ކުރެއްވި އަމުރުފުޅު ކަމަށް ދޭހަނުވެއެވެ. އެއީ ނޫޙުގެފާނުގެ ވަގުތަ ބޮޑުތޫފާނަށްފަހުގައިވާ އާދަމުއެގައި ވެސް މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިފައިވާ ކަލިމައެކެވެ. އެ އާޔަތުގައި ވެއެވެ.

(قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِّنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ)[21]

ވަނީ، "އެންގެވިއެވެ. އޭ ނޫޙުގެފާނެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އަމާންކަމާއެކު، އަދި ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންގެ ބައިއިން އުފެދޭ އުއްމަތްތަކަށް ބަރަކާތްއެކު (ނާކޮށުން) ފައިބާވަޑައިގަންނަވާށެވެ!"

ދެން ނޫޙުގެފާނު ނާކޮށު ބިމަށް ޖޫދީއަށް ފައިބާވަޑައިގެން ބިމަށް ދުނިޔޭގެ ހަމަބިމަށް ފައިބާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވީ، ފައިބާވަޑައިގަތުމާއި ވަޒީފާފައިވާ ދިރުމަކާއިގެ ބައިތަކަށްކަނޑައެވެ. އެއީ ޖިލްފައިވާ ކަނި ފަދަ އެއްޗިއްސެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފައި ވެއެވެ.

(وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ)[22]

---

[19]. ޠާހާ (20): 123

[20]. މި އާޔަތުގައިވާ (مِنْهَا) ގެ މާނަ ކަމަށް ޢިރާޤީ ފުޤަހާއުންގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާގައި ވަނީ "ސުވަރުގެއިން" އެވެ. އެ ގޮތަށް އެ ކަލިމަ މާނަކޮށްފައިވަނީ، ޠާހާ ސޫރަތުގެ 117 ވަނަ އާޔަތުގައި (الْجَنَّة) މި ކަލިމަ މާނަކުރެވިފައިވާތީ ކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އެ އާޔަތުގެ ތަރުޖަމާގައި އެ ކަލިމަ މާނަކޮށްފައިވަނީ "ސުވަރުގެ" ކަމަށެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ރަޙީމުގައި "ސުވަރުގެ" މާނަކޮށްފައިވަނީ، އެއީ "މާތް الله އެންގެވި ރަޙްމަތްތެރިން ދާއިމަކޮށްދިރިހުރުން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި ދަރުމަ ދެއްވާ ތަން" ކަމުގައެވެ. ޢަރަބިބަހުގައި (الْجَنَّة) ގެ މާނައަކީ ބަގީޗާއެވެ.

[21]. ހޫދު (11): 48

[22]. އަލްޙިޖްރު (15): 28

މާނައީ، "ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަޑުން އުފެދިގެންވައި މަޑިން ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނަކު ހައްދަވާހުށީމެވެ."

މިއާޔަތުގައިވާ، (صَلْصَال) އަކީ (طين) އެވެ. ދިވެހިބަހުން އޭގެ މާނައަކީ "ކިސަޑު، މަޑި" އެވެ. ޢަރަބި ބަހުން (حَمَأ) ގެ މާނައަކީ (الأسود) އެވެ. (الأسود) ގެ މާނައަކީ "ކަޅުކުލަ" އެވެ. ((حَمَأ) އަކީ، ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ މަޑި ކަމަށް ޢަރަބިބަހުގެ ޤާމޫސްތަކުގައި ވެއެވެ.) ޢަރަބިބަހުން (مَّسْنُونٍ) ގެ މާނައަކީ (المنتنّ) އެވެ. އެއީ "ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ އެއްޗެއް" ކަމަށް އަދަބީ އުސްތާޛުން ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުވިދާޅުވެއެވެ. މާތް الله، ސަލްސާލުގައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި މާއްދާ، މި ކަލިމަތަކުން ބަޔާންކުރައްވައި ސަބަބު ކަމުގައި ފުރުޤާނާއި ސައިންސްގެ އާލިމުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"އެހެނީ، ދިރޭތަކެތި ވުޖޫދަށްއައި އޭގެ ކުރިޔަށް ފިޔަވައިވާ އެ ކަސްތަނެއް ވާޖިބުވުމުން، އެތަކެތި ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކިސަޑަށް ބަދަލުވިއެވެ. ދެން އެއިން މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވިއެވެ."

މާތް الله ވަޙީކުރެއްވާފައި ވެއެވެ.

(إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ)[23]

މާނައީ، "ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، މަޑިން އިންސާނަކު ހައްދަވާހުށީމެވެ."

މާތް الله އިންސާނާ ހަލްޤުކުރެއްވީ މަޑިންކަން މި އާޔަތުން އަންގައެވެ. (الحلي، 2010)

4.2. އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި މަރުޙަލާތައް

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ މޫރިތި އެތައް އާޔަތްތަކެއްގައި، މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހަލްޤުކުރެއްވި ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެ އާޔަތްތަކަށް ދިރާސާކުރުމުން އިލްމުވެރިން، މަރުޙަލާ ތިން ބައެއްގެ ދަށުން ބަހާލައްވާފައި ވެއެވެ. އެ ތިން ބައި ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

1. ފުރަތަމަ ބައި: އާދަމުގެފާނު ހަލްޤުކުރެއްވި މަރުޙަލާތަކުގެ އަދަދަކީ ތިނެކެވެ.

[23]. ޞާދު (38): 71

2. ދެވަނަ ދައުރު: އާދަމުގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގައި މަރްޙަލާތަކުގެ ބަދަލުވީ ޠީނަކަށެވެ.

3. ތިންވަނަ ދައުރު: އާދަމުގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގައި މަރްޙަލާތަކުގެ ބަދަލުވީ ޙަމައަކަށެވެ.

މި ތިން ދައުރުގެ ތަފްސީލު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

4.2.1 ފުރަތަމަ ދައުރު

މިދައުރު ބަޔާންކޮށްދީގައި، މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވީ މައިގަނޑު ތިން މަރްޙަލާއެއްގައެވެ. އެ ތިން މަރްޙަލާއަކީ، ޠީނިއްޔަ މަރްޙަލާއާއި، ޙަމައިއްޔަ މަރްޙަލާއާއި، ޞަލްޞާލިއްޔަ މަރްޙަލާއެވެ.

1. ޠީނިއްޔަ މަރްޙަލާ

އާދަމުގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުން ފެށުނީ މި މަރްޙަލާއިންކަމުގެ ދަލީލަކީ، އައްސަޖްދާ ސޫރަތުގެ 7 ވަނަ އާޔަތެވެ.

(الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الإنسَانِ مِن طِينٍ) މާނައީ، "އެކަލާނގެއީ، ހުރިހާ އެއްޗެއް ފުރިހަމަ ސިފައިގައި ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވުން ފެށީ މަޓިންނެވެ."

މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުން ފެށީ މަޓިން ކަމަށް މި އާޔަތުން ދޭހަވެއެވެ. އެ މަޓީގެ ސިފަވެސް އައްޞާފްފާތު ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގައި ނަސްޞުވެފައިވެ އެވެ. އެއީ ތަކްރާރުވެއެވެ. އެ އާޔަތަކީ:

(إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ) މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން (އާދަމް: އިންސާނުން) ހެއްދެވީ ތޮއްޓާ މަޓިންނެވެ."

2. ޙަމައިއްޔަ މަރްޙަލާ

މި މަރްޙަލާ އަކީ، ޠީނިއްޔަ މަރްޙަލާއަށްފަހުގެ އެވެ. މި މަރްޙަލާގައި މަޓީގެ ސިފަ، މަޓިން އުފެދިފައިވާ އެއްޗެއްގެ ސިފައަށް ބަދަލުވެގެންދިޔައީއެވެ. އެއީ ބަދަލްއަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލަވައިގެ ކިސަޑުން އުފެދިގެންއައި މަޑެކެވެ. މި މަރްޙަލާގެ ދަލީލަކީ، އަލްޙިޖްރު ސޫރަތުގެ 26 ވަނަ އާޔަތެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ)

މާނައީ، "ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަލުން އުފެދިގެންއައި މަޑިން ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމުވެ."

3. ސަލްޞާލިއްޔަ މަރުޙަލާ

ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަލުން އުފެދިގެންއައި މަޑި، މި މަރުޙަލާގައި، ފައްޚާރު ފަދަ ހުސްބޮން ބަދަލުވި އެވެ. މިމަރުޙަލާގެ ދަލީލަކީ، އައްރަޙްމާން ސޫރަތުގެ 14 ވަނަ އާޔަތެވެ.

(خَلَقَ الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ)

މާނައީ، "ފުރިތަކެއް ފަދަ ހިކި މަޑިން، އެކަލާނގެ އިންސާނާ (އެބައީ: އާދަމުގެފާނު) ހެއްދެވިއެވެ."

ފައްޚާރު ފަދަ ހުސްބޮޅި، އެންދުމަށްފަހު އަލިން ކަނޑާލާ ހަރުވެފައިވާ ހުސްބޮޅެވެ.

މި ތިން މަރުޙަލާގެ ތަރުތީބުގައި، ފުރާނަ އެޅުއްވި މަރުޙަލާ ހިމެނިފައި ނުވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން ޖެހެއެވެ. ފުރާނަ އެޅުއްވި މަރުޙަލާ އިތުރުކޮށްލެވިދާނެ، މި މަރުޙަލާތަކުގެ ޢަދަދު ހަތަރަކަށް އަރާނެއެވެ.

4.2.2. ޝުބަހަ ރައްދު

މިރައްދު ބުނާގޮތުގައި، މާތް ﷲ، އާދަމުގެފާނު ހައްދަވާފައިވަނީ ތިން މަރުޙަލާއެއްގައެވެ. އެ ތިން މަރުޙަލާގެ ނަންތައް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ނަންގަނޑުވައިދެއްވައެވެ. އެ ނަންތަކަކީ، ބިމާ، ފެނާ، މަޑިޔާ، ފައްޚާރު ފަދަ ހުސްބޮޅި، ތަޣައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަލުން އުފެދިގެންއައި މަޑިއެވެ. ޔަހޫދީ ދީނުގައި ނަސާރާދީނުގައިވާ މި ނަސްރާނީއަށް ޑރ. މޯރިސް ބުކާއި (Dr· Maurice Bucaille) ދިރާސާކުރައްވައިފިއެވެ. އެނގޭތޯ، ފަރަންސޭސިވިލްޒޭޝަނެއްގެ ޑރ. މޯރިސް ބުކާއި (ޔަހޫދީ ދީނާއި ދިރާސާކުރައްވައިފިއެވެ. މި ރައްދުގެ ބާބު ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ.)

މި ރައްދުގައިވާ ގޮސް ނަމުގެ ތަރުތީބަށް ފުރާނަ އެޅުއްވި މަރުޙަލާ އިތުރުކޮށްލެވިދާނެ، ހަ މަރުޙަލާ ވާނެއެވެ.

ޖރ. ޤުރިސް ބުނާއި ވިދާޅުވެފައިވާ އެވެ.

"އެހެންވީމާ، (ފުރަތަމަ) އިންސާނާ (އާދަމުގެފާނު) ހައްދުކުރައްވާފައިވަނީ، ބިމުގައިވާ މާއްދާތަކުންނެވެ. ކިރިޔާ ފުރުއާނގެ އެބަހު އާދަމުގެ ކަމަކުން މިކަން ސޯފްޓުކަރު އެއީ ކަރަވަރުވެއެވެ. އެހެން، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމާ ބެނީ ވަރަކަ ބައިސްކުރައްވާފައިވާ އާދަޔަކުގައި، ޢިލްމީ ނަށްނަމުން އެ މާއްދާތައް ނަންގަނުވިފައިވެއެވެ."
އެ ނަންބަރަކީ:

1. ބިން (الأرض)

އައްނަޖްމު ސޫރަތުގެ 32 ވަނަ އާޔަތުގައި މިހެން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ)

މާނައީ، "ތިޔަބައިމީހުން ބިމުން ހެއްދެވި ހިނދުގައްޔާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި ގަރިހިންގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހުރި ހިނދުގައި ވެސް، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ."

މިއީ الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި ބިމުގެ ކަންކޮޅުތަކުގައިވާ ހުރިހައި ފަރާތްތަކުން ނަންގަވާ ފެތުރިގެންދާކަމަށްވެއެވެ. އެހެންކަމުން އާދަމުގެފާނުގެ ނަސްލުން އައި އިންސާނުންގެ ތަފާތު ކުލަކުލައިގެ މީހުން ހޯދާފައިވެއެވެ.

2. ވެލި (التراب)

އާލުޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 59 ވަނަ އާޔަތުގައި މިހެން ނަންގަނުވިފައި ވެއެވެ.

(إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ)

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ ހަޟްރަތުގައި، ޢީސާގެ (ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ) މިސާލު، އާދަމުގެފާނުގެ މިސާލު ފަދައެވެ. އެކަލާނގެ، އާދަމުގެފާނު ބިމުން، ވެލިން ހެއްދެވިއެވެ. ދެން، އެކަލޭގެފާނަށް (އިންސާނަކަށް) "ވާށޭ" ވިދާޅުއިން އެވެ. ދެން، (الله ވިދާޅުއިން ފަދައިން) ވެއްޖެއެވެ."

ޢަރަބި ބަހުން ވެއްޓަށް ކިޔަނީ ތުރާބެވެ. ތުރާބުގެ އެތައް މާނަތަކެއް ވާކަން ދިރާސާގައި ފާހަގަކޮށްލަން ޖެހެއެވެ. އެއް މާނައަކީ، ބިމުގެ ބޭރު ފަށަލައިގައިވާ އޮމާން ހިމުން ވެއްޓެވެ. ތުރުބާ (التربة) ގެ މާނައަކީ، ބިމުގެ ސަތަޙުގައިވާ ގަސްގަހާގެހި ހެދޭ ފަސްގަނޑެވެ. ބިމުގެ ތުރުބާ (تربة الأرض) އަކީ، ބިމުގައިވާ ޠާހިރު ވެއްޓެވެ.

3. ޓީނި (الطين)

އައްސާއްފާތު ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގައި މިނަން ނަންގަނެވިފައި ވެއެވެ.

(إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ)

އައްސާއްފާތު: 11

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން (އެބަހީ: އިންސާނުން) ހެއްދެވީ ބަތްބާ ޓިނިންނެވެ."

އަދި އަލްމުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 12 ވަނަ އާޔަތުގައި ވެސް މިނަން ނަންގަނެވިފައި ވެއެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإنسَانَ مِن سُلالَةٍ مِّن طِينٍ)

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޓިނީގެ ޚުލާސާއިން (އެބަހީ: ޓިނިން އުފެއްދެވި އުފެއްދެވުމަކުން) އިންސާނާ (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނު) ހެއްދެވީމުއެވެ."

ޢަރަބި ބަހުގައި (طين) އަކީ، ފެނާ އެކުވެފައިވާ ވެއްޓެވެ. ފެނާއެކުވެފައިވާ ވެލިން ތެތްކަން ކުޑަވެ ގަނޑުވި ވިޔަސް އެއަށް ބީރުވެ ހިއްޓާނުލައެވެ. ބީރުގެ މާނަތަކުގެ ތެރޭގައި ކިޔަޒު ވެސް ހިމެނެއެވެ. އައްސާއްފާތު ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގައި ނަންގަނެވިފައިވާ (طِينٍ لَّازِبٍ) އަކީ ބަތްބާ ގަނޑުވެ އަލްމުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 12 ވަނަ އާޔަތުގައި ނަންގަނެވިފައިވާ (سُلالَةٍ مِّن طِينٍ) އަކީ ޓިނީގެ ޚުލާސާއެކެވެ.

4. ކުނި (الصلصال)

އައްރަޙްމާން ސޫރަތުގެ 14 ވަނަ އާޔަތުގައި "ޞަލްޞާލު" ގެ ނަން އެބައޮތެވެ.

(خَلَقَ الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ)

މާނައީ، "މުރިތަކެއް ފަދަ ހިކި މަޓިން، އުކާފާނުގެ އިންސާނާ (އާދަމް: އަލައިހިއްސަލާމް) ހެއްދެވިއެވެ."

ސަލްސާލަކީ، ހިކިފައިވާ މަންޖެވެ. ސަލްސާލު މަޓި ހިކިފައިވާއިރު އޭގައި ޖެހިލާ ހާއްސަ އަޑެއް އިވޭނެއެވެ. އެހެން ސަލްސާލުގެ ކުރަހީ، އެއީ ތަރިތަކާއި ކަންވާރު ފަދަ ތަކެތި ހެދުމުގެ ކުރިންނެވެ. ފައްޚާރުގެ ކުރަހީ އަންދައިގެން ކަންވާރު ހަދާފައިވާ ސަލްސާލަށެވެ.

5. ކަޅުކުލައިގެ ކިސަޑުން އުފެދިގެންއައި މަޓި (حمأ)

އަލްޙިޖްރު ސޫރަތުގެ 26 އާޔަތުގައި މިނަން ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ)

މާނައީ، "ތަގައްޔަރުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަޑުން އުފެދިގެންއައި މަޓިން ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ."

ޢަރަބި ބަހުގައި، (حَمَأ) އަކީ، ކަޅުކުލައިގެ މަންޖެވެ. އެ އާޔަތުގައި (حَمَأ) ގެ ސިފައެއްގެ ގޮތުގައި (مَسْنُون) ނަންގަނޑުވައިވެއެވެ. (مَسْنُون) ގެ މާނަތަކުގެ ތެރޭގައި، "ބަދަލުވެފައިވާ" އާއި، "ސޫރަކުރެވިފައިވާ" އާއި، "ހިމުނުކުރެވިފައިވާ" އާއި، "ތަގައްޔަރުވެފައިވާ" ހިމެނެއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (حَمَإٍ مَّسْنُونٍ) އަކީ، އޭގައި ތެތްކަންހުރި ވެއްޓެވެ. އަބޫޢުބައިދާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (مَسْنُون) ގެ މާނައަކީ، ވަކި ބައްޓަމަކަށް، ވަކި ތަރުތީބަކަށް ތޫރަސްވެފައިވާ އެއްޗެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކުގައި، ނަންގަނޑުވާދީ ފަސް ކަހަލަ ނަންގަނޑުވައިފައި އެވެ. 4 އާޔަތުގައި ބިން (الأرض) ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ. 6 ފަހަރު ވެލި (التراب) ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ. 8 އާޔަތުގައި މަޓި (الطين) ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ. 4 ފަހަރު ހިކި (الصلصال) ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ. 3 އާޔަތުގައި ކަޅުކުލައިގެ ކިސަޑުން އުފެދިގެންއައި މަޓި (حمأ) ނަންގަނޑުވައި ވެއެވެ.

ވަހުބަތު ޒުހައިލީ (وهبة الزحيلي) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"އެންމެ ފުރަތަމަ އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުނުއްވީ ވެލިންނެވެ. ދެން އެ ވެލި، މަށްޓަށް ވިއެވެ. ދެން އެ މަށި، ކަޅުކުލައިގެ ހިސާބުން އުފެދިގެންއައި މަށްޓަށް ވިއެވެ. ދެން އެ މަށި، ތަތްލާ މަށްޓަށް ވިއެވެ. ދެން އެ ތަތްލާ މަށި، ހަކުރުފަދަ ހަރު މުށްޓަށް ވިއެވެ."

އައްސަޖްދާ ސޫރަތުގެ 7 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަނީ، އާދަމުގެފާނު ހައްދަވަން ފެށްޓެވީ މަށިން ކަމަށެވެ.

(الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الإِنسَانِ مِن طِينٍ)

މާނައީ، "އެކަލާނގެ، ހުރިހާ އެއްޗެއް ފުރިހަމަ ސިފައިގައި ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވުން ފެށްޓެވީ މަށިންނެވެ."

މި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ސައްޔިދު ޤުޠުބު (سيد قطب) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"މަށިކަމީ އެއިން އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުއްވުމަށް ފެށްޓެވި މާއްދާ ކަމަށް މި އާޔަތުގެ ތަޢުބީރުން ދޭހަވުމުގެ ފުރުޞަތު އެބަހުއްޓެވެ. އެއީ ހެއްދެވުއްވުމުގެ ކުރިޔާގެ މަރުޙަލާތަކުގެ ތެރެއިން މަރުޙަލާއެއްގައިވާ މާއްދާއެކެވެ. އެއަށްފަހު، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުއްވި މަރުޙަލާތަކުގެ އަދަދު ކަނޑައަޅުއްވައި ބަޔާންކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއިން މަރުޙަލާއެއްގެ ދިގުމިނާއި، އެއިން މަރުޙަލާއެއް ހިނގަމުންދިޔަ ގޮތް ޖާނުއްގައި ކަން ވެސް ބަޔާންކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. މިކަމާބެހޭ ޚަބަރު ސާބިތު ދިރާސާތަކުގެ ތަހުޤީޤުތަކުން ދެނެގަތުމުގެ ދަރަޖައަށް ހުށަހެޅިފައެވެ."

4.2.3. ތިންވަނަ ދައުރު

މިދައުރު ބަންޑުގެ، މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުއްވި މަރުޙަލާތަކުގެ އަދަދަކީ ހަތެކެވެ. އެ މަރުޙަލާތަކުގެ ތެރެއިން އެއް މަރުޙަލާ ނިމުމުން އަނެއް މަރުޙަލާ ފެށިއެވެ. ނަންގަނެވިދާނޭ ދެ ދައުރުގައިވާ މަރުޙަލާތައް މި ހަތް މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ.

ފުރަތަމަ މަރުޙަލާ

މި މަރުޙަލާގައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުއްވުމަށްފަހު، މާތް الله ގެ އަމުރުފުޅުން ބިމުގެ ކޮންމެ ކަހަލަ ބިމެއްގެ ތެރެއިން ވެލި ނަންގަވާފައެވެ. އައްސަޖްދާ ސޫރަތުގެ 32 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ)

މާނައީ، "ތިޔަބައިމީހުން ބިމުން އުފެއްދެވި ހިނދުގައްޔާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި ޖަނީނުންގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިބި ހިނދުގައި ވެސް، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑެވެ."

ޙަދީޘެއްގައި ރަސޫލާ ޞައްލަ اللہ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمُ الأَحْمَرُ وَالأَبْيَضُ وَالأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ)[24]

މާނައީ، "اللہ، އާދަމުގެފާނު ހައްދަވާފައިވީ ބިމުގެ ހުރިހާ ފަރާތަކުން ނެންގެވުން ފަސްމުށްޓަކުންނެވެ. ފަހެ، އާދަމުގެ ދަރިން އުފެދިފައިވަނީ، ބިމުގެ މިންވަރަކުންނެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ރަތް މީހުންނާއި، ހުދު މީހުންނާއި، ކަޅު މީހުންނާއި، އެކުލަވަރުތަކުގެ ދެމެދުގައިވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި ލުއިފަސޭހަގޮތްތެރިކަން ފަސޭހަ މީހުންނާއި، ގޮތްދަތިކަން ހަރުކަށި މީހުންނާއި، ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނާއި، ހެޔޮ ލަފާ ރަނގަޅު މީހުން ވެއެވެ."

މިޙަދީޘްގެ ސައިންޓިފިކް ހޯދުންތަކުން އެނގޭ ގޮތުގައި، އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގައި ވަނީ، ބިމުގައިވާ ޢުންޞުރުތަކާއި މާއްދާތަކެވެ. އާދަމުގެފާނަށް އާދަމުގެ ނަން ދެއްވީ، އެކަލޭގެފާނު ބިމުގެ އަދީމުން ހައްދަވާފައިވާތީއެވެ. އަދީމަކީ ބިމުގެ ބޭރުފުށުގެ ފަށަލަ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ ބިންމަތީގައިވާ އެއްޗެހި ހިމެނޭ ފަށަލަ ކަމުގައި ވެސް ބުނެވެއެވެ. އެހެންވީމާ ބަސް "އަދީމު" ގެ މާނަތަކުގެ ތެރޭގައި އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ހަން ވެސް ހިމެނެއެވެ.

ދެވަނަ މަރުޙަލާ

މި މަރުޙަލާގައި ފެނާއި ފަސް އެއްކޮށްލެއްވި އެވެ. ސާދު ސޫރަތުގެ 71 ވަނަ އާޔަތުގައި، މާތް اللہ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِينٍ)

މާނައީ، "ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ، މަށިން އިންސާނަކު ހައްދަވާހުށީމެވެ."

24. ރިވާކުރެއްވީ: އައްތިރުމިޛީ

މަނި އުފެދިފައިވަނީ، ވަރަށް ކުދިކުދި އޮޅިކާގުޅަކަކުންނެވެ. ބިމުގައިވާ ތަފާތު މާއްދާތަކާއި މައުދަނުތަކާއި މަންޖާ އެކުލެވިފައި ވެއެވެ. މަނިގައި ވާ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުން އާދޭ ކުރަ ބަދަލު ވެއެވެ. މަންޖާއި ފެރަސް އޮކްސައިޑް (Ferrous oxide) އެއްވުމުން އެއަށް ރަތްކުލަ އަރައެވެ. މަންޖާއި ކާރބަން (Carbon) ގެ މުރައްކަބާތު އެއްވުމުން އެއަށް އަޅިކުލަ އަރައެވެ. މަންޖާއި އޯގޭނިކް (Organic) މާއްދާތައް އެއްވުމުން އެއަށް ކަޅުކުލަ އަރައެވެ.

މިތަނުގައި އުފެދޭ ސުވާލުތަކެއް ވެއެވެ. ފަސްއާއި ފެނާ އެއްކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އެހެން ދި މާއްދާއާ އެއް ނުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟ ދަގަނޑާއި ތިލާ އެއްކުރައްވައިގެން އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުންކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟ ނުވަތަ ރަބަރާއި އެހެން އެއްޗެއް އެއްކުރައްވައިގެން އެކަށީގެން ހެއްދެވުންކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟

އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުންކުރެއްވުމަށްޓަކައި މާތް ﷲ، ފަސްއާއި ފެން އެއްކުރެއްވީ، އެއީ މިދުނިޔޭގައިވާ އެންމެ ބާރުގަދަ ދެ އުންސުރު ކަމުގައި ވާތީއެވެ. މިހެންވެ، ވުޞޫލުކުރަން އެކަށީގެ އަންގަވާފައިވަނީ ފެންނެވެ. ތަރައްގީ ކުރުމަން އަންގަވާފައިވަނީ ފިރިންނެވެ. ފަސްއަލި ޖަރީރުކުރުމުގެ އާދަމާ ހިނގާފު ބޭރުން ޓިޕިފައިވާ އެއްޗެއްކަން މިޒާނުގެ ސަލަމްޒިފާ ހޭމުމަލޫކު ފަދަ ސާބިތުވެފައެވެ.

ތިންވަނަ މަރުޙަލާ

މި މަރުޙަލާގައި ފަސްއާއި ފެން، ތަތްލާ މަންޖަށް ބަދަލުކުރެއްވި އެވެ. އައްޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ 11 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ)

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން (އެބަހީ: އިންސާނުން) ހެއްދެވީ ތަތްލާ މަޓިންނެވެ."

ހަތަރުވަނަ މަރުޙަލާ

މި މަރުޙަލާގައި މާތް ﷲ ގެ ދެއަތްޕުޅުން އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑު ސޫރަކުރައްވައި ބައްޓަންކުރެއްވިއެވެ. ޞާދު ސޫރަތުގެ 75 ވަނަ އާޔަތުގައި، މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ)

މާނައީ، "އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އޭ އިބްލީސް އެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަދުޤުދުރަތްޕުޅުން (އެއްވެސް ވަސީލަތަކާ ނުލައި) ހެއްދެވި މީހަކަށް ސަޖިދަކުރުން ކަލޭގެއަށް މަނާކުރީ ކޮންކަމެއްހެއްތޯ؟ ކަލޭގެ (ސަޖިދަކުރުމަށް) ބޮޑާވެގަތީހެއްތޯ؟ ނުވަތަ ހިތްބޮޑުވެރިވެގަތް މީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެވީހެއްތޯ؟"

މި މަރްޙަލާގައި އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑު ހިކިފައިވާ މަށްޗަށް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ.

ފަސްވަނަ މަރްޙަލާ

މި މަރްޙަލާގައި ހިކި މަށީގެ ކުލަވަރާއި، ވަސް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މަށީގައިވާ މައުޞޫފުކަމުގެ ތޮރަށް އަރިޖޭހަކާއި އުދުރުންހަމަ އިތުރުކުރެއްވިއެވެ. އަލްޙިޖްރު ސޫރަތުގެ 26 ވަނަ އާޔަތުގައި، މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ)

މާނައީ، "ބަދަލުވެފައިވާ ކަޅުކުލައިގެ ކިސަލުން ހުކުރިގަނޑުއައި މަށިން، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ."

ހަވަނަ މަރްޙަލާ

މި މަރްޙަލާގައި އާދަމުގެފާނުގެ ހަރިޓޯވުގެ ބޮޑޯގައި ޒޯއި ފެއްޓި އެވެ. އައްރަޙްމާން ސޫރަތުގެ 14 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(خَلَقَ الإنسَانَ مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ)

މާނައީ، "ފުރިޓޯކަން ފަދަ ހިކި މަށިން، އެކަލާނގެ އިންސާނާ (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނު) ހެއްދެވިއެވެ."

ނަންގަނޑިޔާ ހަ މަރްޙަލާގެ ހުލާސާއަކީ:

1. އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމަށްޓަކައި މާތް ﷲ ގެ އަމުރުފުޅަށް ބިމުގެ ކަންކޮޅުތަކުން ފެނި ނަންގަވާށެވެ.

2. އެއަށްފަހު، އެ ވެއްޓާއި ފެނާ އެއްކޮށްލެވިއެވެ.
3. އެއަށްފަހު، ވެއްޓާއި ފެން، ތަތްތާ މަޑުޖަހާ ބަދަލުކުރެވިއެވެ.
4. އެއަށްފަހު، މާތް الله ގެ ދެއަތްޕުޅުން އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑު ސޫރަކުރައްވައި ބައްޓަންކުރެއްވިއެވެ.
5. އެއަށްފަހު، ހިކި މަށީގެ ކުރެހުމެއް، ވަސް ބަދަލުކުރެވުނު އެވެ. އަދި މަށީގައިވާ މަޑުސޫރަކަމުގެ ތެރެއަށް ޖެހިދާކަމާއި އެދުންތަކެއް ޢިބުރަވިއެވެ.
6. އެއަށްފަހު، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުގެ ތެރޭގައި ހުރި ޢުމުރުވިއެވެ.

ދެންއައީ ހަތްވަނަ މަރްޙަލާއެވެ.

ހަތްވަނަ މަރްޙަލާ

މި މަރްޙަލާގައި މާތް الله، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑަށް ފުރާނަ އެޅުއްވިއެވެ. އަލްޙިޖްރު ސޫރަތުގެ 29 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِينَ)

މާނައީ، "ފަހެ، މިމަނިކުފާނުގެ އެ އިންސާނާ (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމައި)، ފުރިހަމަކުރައްވައި، މިމަނިކުފާނުގެ ރޫޙުފުޅުން އެ އިންސާނާއަށް ފުމެއްލަވައިފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއަށްޓަކައި ސަޖިދައަށް ވެއްޓިގަންނާށެވެ!"

އެއީ އެންމެ ފުރުޞަތުވުމުގެ ވަގުތެވެ. އެ ފުރާނައެޅުއްވުމާއެކު، އާދަމުގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ވިންދުޖަހަން ފެށިއެވެ. އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުގައި މާ ދަރުބުލަކާއި ނަރުތަކާއި ލޭ ދައުރުކުރަން ފެށިއެވެ. އާދަމުގެފާނުގެ ދެ ލޮލުގައި ފެންނަން ފެށިއެވެ. ދެ އަތްފުޅު ހަރަކާތްކުރަން ފެށިއެވެ. ދެ ފައިތިލަފުޅު ހިނގުމަށްފަހި އެވެ. އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑަށް ދިރުން ލިބުނީ އެ ފުރާނައެޅުއްވުމުންނެވެ. އެގޮ ކުރިން އާދަމުގެފާނަ (ހިތްހަމަ) ޖަމާދުތަކެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

މާތް الله، އާދަމުގެފާނަށް ފުރާނައެޅުއްވި ގޮތަކީ އަހުން އެއްވަރަށް މަތިންފެށިގެން ފުރާނައެޅުއްވި ކަމެއް އެނގިވަޑައިގަތުން ނެތެވެ. ހަމައެކަނި އާދަމުގެފާނަށް އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތް ފުރާނައެޅުއްވި، އާދަމުގެފާނު ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް ބަލާލުކުރައްވަމުންދިޔަކަމެވެ. ކަމަކު ބަދަލުވެފައެވެ. އެއީ، ބިމުގައި އާދަމުގެ ހަޔާތް ކަމުގެ ދައުރު އަރަނުކުރިމެވެ. އެ ދައުރު، އާދަމުގެފާނާއި، އާދަމުގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އައި އެންމެހާ ވަރި، ބަލާލުކުރައްވާފައެވެ.

މާތް الله ގެ ހަދިޔާއެއްގެ ދަރުމަ އަދާކުރުމުގެ ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ މައިގަނޑު ދެކަމެއް ވެއެވެ. އެއީ:

1. ބިން އިމާރާތްކުރުން: އިމާރާތް، ބިލްޑިންގްތައް، މި ދެކަމާ ގުޅުންހުރި ހުރިހާ ކަމެއް ބިން އިމާރާތްކުރުމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ.
2. ބިން އިސްލާހުކުރުން: ހެޔޮކަންތައް ކުރުމާއި، އަދުލުވެރިކަން ޤާއިމުކުރުމާއި، އަނިޔާވެރިކަމާ ދެކޮޅުހެދުމާއި، ހަރުކަށިކަން އެއްކިބާކުރުމާއި، މީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކުމާއި، ބައްޗު ގޮތް ފޯރުކުރުމާއި، .... މިފަދަ ހުރިހާ ކަމެއް ބިން އިސްލާހުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ.

4.3 ބައްވާގެ ފުށް ހަދުއްވުން

އެއް ނަސްލުކުރުން ބަލާއިރު، އަންހެނަކީ، މާމައެވެ. ނުވަތަ މަންމައެވެ. ނުވަތަ ބޮޑު ދައިތައެވެ. ނުވަތަ ދައްތައެވެ. ނުވަތަ އަންހެން ކުއްޖާއެވެ. ނުވަތަ އަންހެން ދަރިފުޅެވެ. އަދި ޖަމާޢީ ބަޔާނެއް ޤާއިމުކޮށްދިނުމާ ކަމުގެ ފިރިހެނެއްގެ ބަޔާނުގެ އިޖްތިމާޢީ ޒަރޫރީ ޗާބީ ބޭނުންތެރިއެވެ. އެހެން ނަސްލުކުރުން ބަލާއިރު، ބިނާވުމަ އާރާސްތުކުރާ ބޭނުމަށް އުފެދުނު އަންހެނުންގެ އުނގެނުމެވެ. މައިވަނަތަކުގެ މަދްރަސާ އަކީ، މި ދުނިޔެގައިވާ އެންމެ މުހިންމު ތަރުބިޔަތު މުއައްސަސާއެވެ. އެ މަދްރަސާ ޤާބިލުކޮށްދެނަމަ، މުޅި އުންމަތް ޤާބިލުވެދާނެއެވެ. އެ މަދްރަސާ އިސްލާހުކޮށްދެނަމަ، މުޅި އުންމަތް އިސްލާހުވެދާނެއެވެ.

ފުރަނަބޮޑު ޝާޢިރު، އައްޝާޢިރު ޙާފިޒު އިބްރާހީމް (الشاعر الكبير حافظ ابراهيم) ހައްދަވާފައިވާ އެންމެ މަޝްހޫރު އެއް ޤަޞީދާ، "އިލްމާއި އަޚްލާޤު" (العلم والأخلاق) އެވެ. އެ ޤަޞީދާގައި ވެއެވެ.

الأُمُّ مَدْرَسَةٌ إِذَا أَعْدَدْتَهَا   أَعْدَدْتَ شَعْبًا طَيِّبَ ٱلْأَعْرَاقِ

މާނައަކީ، "މަންމައަކީ، މަދްރަސާއެކެވެ. އޭނާ ތައްޔާރުކޮށްފިނަމަ، (އެބަހީ: ތަރުބިއްޔަތުކޮށްފިނަމަ) ހެޔޮ އަޞްލުގެ ޤައުމެއް ބިނާކުރަން އެންމެ ތައްޔާރުވެއްޖެއެވެ."

އެހެންވީމާ، އަންހެނުންގެ ދައުރަކީ، އިންސާނީ ބައާދޮގައި ވަރަށް މުހިންމު، އަދި އެހަރުމަތް މަތިވެރި ދައުރެއްކަން އެބައެނގެއެވެ. މާތް الله، ބައްވާގެ ފުށް ހައްދަވައި، އެކަމަނާއަކީ، އާދަމުގެ ފުށުގެ ބައްޕާޖެހޭ ބައިވެރިޔާ ކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އެކަމަނާއާ ނުލައި އެކަނިވެރިކަމުގެ ބައްޕާޖެހި ފުރިހަމަނުވާނެއެވެ. އަދި އެ ދެކަނބަލުންގެ ޒިކުރުން ދުނިޔެއަށް އައި އަންހެން ދަރިންނަށް، އެކަމަނާގެ ދަރުމަ ވާޖިބުކުރައްވައެވެ.

އެއީ، އެކަލާނގެ އިންސާނުންނާ ޙަވާލުކުރައްވާފައިވާ، ދުނިޔެ އާބާދުކުރުމާއި ބިނާކުރުމާއި އިމާރާތްކުރުމުގެ ޒިންމާ އަދާކުރުމުގެ މަގު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

އަންނިސާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء)

މާނައީ، "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ، އެއް ނަފްސަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ ނަފްސުގެ ކިބައިން އޭގެ އަނބު ޖިންސް ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެ ދެމަފިރިންގެ ކިބައިން ގިނަ ފިރިހެނުންނާއި، ގިނަ އަންހެނުން ފެތުރުއްވީއެވެ."

އިރުގެ އިލްމުވެރިންގެ ފޮތުގައި ވަނީ، ޙައްވާގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވިގޮތު ތެރެ ތަފާތުވެފައެވެ. އިލްމުވެރިންގެ ފޮތުގައި ވެސް އެކަން އެބައޮތެވެ. އެކަމާމެދު އުފެދިފައިވާ ސުވާލުތައް ތިރީގައި ވެއެވެ.

ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވީ، އާދަމުގެފާނުގެ ކަށިކޮޅަކުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޖިންސުގެ އެހެން ނަފްސަކުންތޯއެވެ؟

މި ދެ ސުވާލު އުފެދިފައިވަނީ، ނަންގަނޑުވިދިޔަ އާޔަތުގައިވާ (مِنْهَا) މާނަކުރުމާ ގުޅިގެންނެވެ. މި މައުޟޫއާއި އިންސާފުވެރިކަމާއި، އަޤީދާއާގުޅޭ ފިކުރީ ނުކުތާއަކަށް ވެއެވެ.

އެއިން އެއް ނުކުތާއަކީ، ޙައްވާގެފާނުގެ ނަންފުޅުގެ މާނައާއި އެ ކަމަނާއަށް އެ ނަންފުޅު ދެއްވުނު ސަބަބުގެ މައްޗަށް ބަލައިލާނަމެވެ. އަނެއް ނުކުތާއަކީ، ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވުނު ބާވަތް ގޮތުން ޔަހޫދީ ތޫރާތުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ދީނީ އާސާރުތަކާއި، އެ އާސާރުތަކުގެ ތަފްސީރުގެ މުފައްސިރުން (ތަފްސީރު އިލްމުވެރިން) ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުތަކަށް ބަލައިލަމެވެ. އެއަށްފަހު، މުފައްސިރުންގެ ބަސްފުޅުތަކާ މުނާޤަޝާކުރުމަކީ ވެސް ނުހަނު ބޭނުންތެރި ކަމެކެވެ. އެއީ، ޙައްވާގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވިބާވަތް ގޮތުން ވާރިދުވެފައިވާ ދަލީލު ތަފްސީލު ކިބައިކަން ދެނެގަނެވިދާނެއެވެ.

4.3.1. ޙައްވާގެފާނުގެ ނަންފުޅުގެ މާނަ

ޢަރަބިބަހުގައި، (حواء) "ޙައްވާ" ގެ މާނަތަކުގެ ތެރޭގައި، ހުރަތީކުލަ އާއި، ކަޅު ރަތްކުލަ ހިމެނެއެވެ.

އަލްޖައުހަރީ (الجوهري) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

ޙައްވަތު (الحوّة) އަކީ، ތުންފަތުގައިވާ ކަޅުކުލަކަށެވެ. ބަހުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، (الحوّة) ގެ ފިރިހެން ނަމަކީ އަޙްވާ (أحوى) އެވެ. އަންހެން ނަމަކީ، ޙައްވާ (حوّاء) އެވެ.

އިބްނު މަންޡޫރު (ابن منظور) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އަންހެނުންގެ ގައިގެ ކުލަ، ކަޅުކަމުކުލަވައަކަށް ދާނަމަ، އޭނާއަށް "ޙައްވާ" (حوّاء) އެވެ، ކިޔައެވެ.

އިބްނު ސައްޔިދާ (ابن سيده) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"ޙައްވާ" އެވެ، ކިޔާ ތުންފަތަކީ (شفة حوّاء) ކަޅުކަމުކުލަވައިގެ ތުންފަތެވެ.

އައްޒަމަޚްޝަރީ (الزمخشري) ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

ޙައްވާ އަކީ، ކަޅަށް ކުލަވައަން ކިޔާ ނަމެކެވެ. އަހުރެމެންގެ މައިކަމަނާ ޙައްވާގެފާނަށް އެ ނަމުން ނަން ދެއްވިފައިވަނީ، އެކަމަނާގެ ހަށިގަނޑުގައި އެ ކުލަ ވީތީއެވެ.

މިދެންނެވި، "ޙައްވާ" (حواء) ގެ މާނަ ކަމަށް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ މާނަތަކެވެ.

4.3.2. ނަންދެވުނު ދެއްވުން ސަބަބު

ދެން ބަލައިލާނީ، "ޙައްވާ" (حواء) ގެ ނަމުން އެކަމަނާ އަށް ނަން ދެއްވުނު ސަބަބުގެ މައްސަލައެވެ. އެ ސަބަބުތަކަށް ތަފްސީރު ޢުލަމާއުންގެ ވާހަކަފުޅުގައި ވެއެވެ. އެއިން މުހިންމު ސަބަބުތަކަކީ:

1. ފުރަތަމަ ސަބަބަކީ، ދިރުން ހުރި މަހުލޫޤަކުން އެކަމަނާ ހެއްދެވިކަމެވެ. އެއީ، އާދަމުގެފާނެވެ. މި މާދުވުން ނަން ދެއްވުމުގެ ގޮތުގެ މިސާލަކީ، އަންހެނުންނަށް ޢަރަބި ބަހުން "އަލްމަރްއާ" (المرأة) ކިޔާ މިސާލެވެ. އަންހެނުންނަށް "އަލްމަރްއާ" އެވެ، ކިޔަނީ، "މަރްއު" ގެ ހަށިގަނޑުން ހެއްދެވިފައިވާތީއެވެ. ފިރިހެނާ ބަހުން "އަލްމަރްއު" (المرء) ކިޔަނީ އިންސާނާއަށެވެ.
2. ޙައްވާގެފާނަށް "ޙައްވާ" (حواء) ގެ ނަމުން ނަންދެއްވުނު ސަބަބަށް ކަމަށް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ދެވަނަ ސަބަބަކީ، އެކަމަނާގެ ތުންފަތުތަކުގައި ކަޅުކުލަ ކަހަލައެއް ވުމެވެ.
3. ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، އެއީ، އެކަމަނާގެ ދަތްދޮރުފުގައި ކަޅު ރަތްކުލަ ވާތީއެވެ.

4. އެކަމަނާގެ ހަނިކޮޅުގެ ކުޑަކަށި، އާދަމުގެކުޑަ ކަށިގައި ވީޔޭ ކަމަށް ވެސް ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
5. އިލްމުވެރިން ގެންސެނުއްވާފައިވާ މިފަދަ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެހެން ސަބަބަކީ ގުޅިގެންވެސް، އިންސާނިއްޔަތުގެ ދިރުމާއެވެ. އާދަރެވެ. އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ އެ ކަމަނާ އަށް "ޙައްވާ" ގެ ނަމުން ނަންދެއްވީ، އެ ކަމަނާގެ ހަށިގަނޑު އިންސާނިއްޔަތުގެ ދިރުން އުފެދުން ކަމަށްޓަކައި ކަމަށެވެ. އެކަމަނާއަކީ، މުޅި އިންސާނިއްޔަތުގެ މައިކަމަނާއެވެ.
6. މިފަދަ އެހެން ސަބަބަކީ ގުޅިގެންވެސް، އާދަމުގެފާނުގެ ބަހާނީޖުގާއެވެ. އާދަރެވެ. އެކަމަނާ އަށް ނަންދެވުނު ދެއްވިފައިވީ، އެކަމަނާގެ ޚިޔާލުން އާދަމުގެފާނުގެ ބަހާނީޖުގަޔާއި، އެކަމަނާގެފާނާއި ސާމިލުވާ ވަޙީދަކަށްކަމުގެ ކަމަށް ވެސް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެކަމަނާ ވަނީ، ނަފުސު އަމާވިޔަކާއެކު އެކަމަނާގެ ތަޙައްމުލުކުރައްވާފައެވެ. އެކަމަނާ ވަނީ، ނަފުސު އިހުމިއަމާއެކު އެކަމަނާގެ ބަސްފުޅު އަޑުއައްސަވާފައެވެ.

ތަފްސީރު ފޮތްތަކުގައި އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ، އެކަމަނާ އަށް "ޙައްވާ" (حواء) ގެ ނަންދެއްވީ ދެއްވިފައި ވަނީ، މިފަދަ ފަދަ ސަބަބުތަކަށްޓަކައި ކަމަށެވެ.

4.3.3 ޙައްވާގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުމާބެހޭ އާޔަތްތައް

ޙައްވާގެފާނު ޚަލްޤުކުރެއްވުމާބެހޭ ގޮތުން، މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ޤުރުއާނީ އާޔަތްތަކުން ކިރިޔާ ފުރިހަމަގައި ވެއެވެ. އެ އާޔަތްތަކަށް އިޝާރާތްދެއްވާ މުފައްސިރުންނާއި، ފަހުގެ މުފައްސިރުން ތަފްސީރުކޮށްދެއްވާފައި ވެއެވެ. އެއިން އެއް އާޔަތަކީ، އިސްވެ ދެންނެވުނު އަންނިސާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތެވެ. އެ އާޔަތުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء)

މާނައީ، "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ، އެންމެ ނަފްސަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ ނަފްސުގެ ކިބައިން އޭގެ އަންހެން ޖޯޑު ހެއްދެވީ އެވެ. އަދި އެ ދެމީހުންގެ ކިބައިން ގިނަ ފިރިހެނުންނާއި، ގިނަ އަންހެނުން ފެތުރުއްވައިފިއެވެ."

އަލްއަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 189 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(هوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا)

މާނައީ، "އެކަލާނގެއީ، އެންމެ ނަފްސަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ ނަފްސުން، އެ ނަފްސުގެ އަނބި ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ) އެކަނބުލޭގެ ގާތަށް ގޮސް، ހިތްހަމަޖެހުމާއި ހަމަހިމޭންކަން ލިބިގަތުމަށެވެ."

މި ދެ އާޔަތް ބަޔާންކުރައްވަނީ މުޅިއިންސާނުންގެ ފެށުމުގައި ވަނީ ދޭހަ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. މައިގަނޑު ގޮތުގައި، މުޅިއިންސާނުން ބައްޕަފަރާއިގެންފައިވަނީ، ދެ ބަފައިންގެ މައްޗަށެވެ.

4.3.4 ފުރަތަމަ ދައުރު

ފުރަތަމަ ދައުރު ބަލާ ގޮތުގައި، މާތް الله، ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވީ ސީދާ އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުންނެވެ. މި ދައުރުގެ ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އަލްއަންނިސާއު ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ (مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) މި ބަސްފުޅުގައިވާ "އެންމެ ނަފްސަކީ" އާދަމުގެފާނެވެ. މާތް الله، އެ ނަފްސުން އެހެން ނަފްސެއް ހައްދަވައި ދެ ހަމަކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ އެ ނަފްސުން ހެއްދެވީ ނަފްސަކީ، ޙައްވާގެފާނެވެ. އެކަލާނގެ އެކަމަނާ ހެއްދެވީ، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުންނެވެ. މިކަން އާޔަތުގައި ބާރުއަޅުވާފައިވަނީ، "އެ ނަފްސުގެ ކިބައިން" ކަމުގެ މާނަ ދޭހަވާ (مِنْهَا) މި ކަލިމައިންނެވެ. މުޅިއިންސާނުންގެ ޖީލުތައް ބައްޕަފަރާއިގެން ދިޔައީ، މި ދައުރަށެވެ. މި ދައުރުގެ ޢިލްމުވެރިން ބުނާގޮތުގައި، އިބުނު ޢައްބާސް، އައްޠަބަރީ، އިބުނު ކަޘީރު، އައްޒަމަޚްޝަރީ، އަލްއަލޫސީ، އިބްނުލްޖައުޒީ ފަދަ ފުންނާބު މުފައްސިރުން ޢިލްމުވެރިން ހިމެނިވަޑައިގެންނެވެ.

އިބުނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

(خَلَقَ اللهُ حَوَّاءَ مِنْ ضِلَعٍ مِنْ أَضْلاَعِ آدَم القُصْرَى)

މާނައީ، "މާތް الله، ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވީ، އާދަމުގެފާނުގެ އަރިކަށިގެ ކަށިތަކުގެ ތެރެއިން ކުޑަ ކަށިގަނޑުންނެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސްގެފާނުގެ ޤައުލުން، އިބްނުލްމުންޛިރާއި، އިބްނު އަބީ ޙާތިމާއި، އަލްބައިހަޤީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅެއްގައި ވެއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

"އަންހެނާ ހެއްދެވީ، ފިރިހެނާގެ ހަށިގަނޑުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އަންހެނުން ހިތްޖެހިލާވާފައިވަނީ، ފިރިހެނުންނަށެވެ. (އެބަހީ، ޖިމާޢު ކުރުމާއި ފަދަ ބޭނުންކުރުމުގެ މަސްލަހަތެވެ.) ފިރިހެނާ ހެއްދެވީ، ބިމުންނެވެ. އެހެންކަމުން ފިރިހެނުން ހިތްޖެހިލާވާފައިވަނީ، ބިމަށެވެ. (އެބަހީ، ދުނިޔެ އިމާރާތްކުރުން، ބިނާކުރި އާރާސްތުކުރުމަށެވެ.) ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުން ގެތެރޭގައި ބަހައްޓާށެވެ."

މިއީ، އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ހަމައެކަނި އިބްނު ޢައްބާސްގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅެއް ނޫނެވެ. ޤަތާދާއާއި، މުޖާހިދާއި އައްސުއްދީގެ ފަދަ މި އުންމަތުގެ މުއްތަބަރު އިލްމުވެރިން ވެސް މިފަދަ ބަސްފުޅުތައް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ ބަސްފުޅުތަކުން އެނގޭ ގޮތުގައި، އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންގެ ދެމެދުގައިވާ، ނަފްސާނީ ގުޅުމެއް ނޫނެވެ. އެ ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ވާ، ރޫހާނީ ގުޅުމެކެވެ.

އައްނިސާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައިވާ، (مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) މި ބަސްފުޅާމެދު އައްރާޒީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އާދަމެވެ. މި އެކެއް ނަފްސަކީ، އެ ނަފްސުގެ އަނބުރާ ކިބަ، ނުވަތަ އަނބުރާ ޖިންސުން ހެއްދެވީއެވެ. އެއީ، ހައްވާގެފާނެވެ. އެކަމަނާ ހެއްދެވީ، އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނުގެ) އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅަކުންނެވެ.

(وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) ގެ ތަފްސީރުގައި އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މި އާޔަތުގައިވާ ޒައުޖާ، ހައްވާގެފާނެވެ. އެކަމަނާ ހެއްދެވީ، އާދަމުގެފާނު ގެ ވާތްފުށު ފަރާތުގެ އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅަކުން، އަދި އެކަލޭގެފާނު ނިދާފައިވަނިކޮށެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ހޭލެއްވުމުން އަވަށްޓެރިޔެއް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހޭލެއްވީއިރު، އަރިހުގައި އެކަމަނާ އިންނެވިއެވެ. އެކަމަނާ ފެނިވަޑައިގަތުމުން، އެކަމަނާއާމެދު އެކަލޭގެފާނު ހިތްޖެހިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަމަނާ، އެކަލޭގެފާނާމެދު ހިތްޖެހިވަޑައިގަތެވެ.

އިބްނުލްޢަރަބީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މާތް الله، އަންހެނާގެ މައްސަލަ ފިރިހެނާ ތަފްސީލުކުރައްވާފައިވާ ހަ ކަމެއް ވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ކަމަކީ، ފިރިހެނާ އަޅާ، އަންހެނާގެ އަސްލު ކަމުގައި ލައްވައި، އަންހެނާ އަޅާ، ފިރިހެނާގެ ގޮތްޕުޅު ކަމުގައި ލެއްވުމެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ، ފިރިހެނާގެ އަރިކަށިގެ ކަރިކާޅުކަށިން އަންހެނާ ހެއްދެވި ކަމެވެ.

ތިންވަނަ ކަމަކީ، ދީނީ ކަންކަމުގައި (ފިރިހެނާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ބޮޑުކުރައްވައި) އަންހެނާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ކުޑަކުރެއްވުމެވެ. ފިރިހެނުންނަކީ ހުއްޓުމަކާނުލައި ދީނީ ކަންކަން ކުރުމުގެ ޖިންސާ، އަންހެނުންގެ ކިބައިން އުނިކުރެއްވުމެވެ.

ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ، (ދުނިޔެ އިމާރާތްކޮށް ބިނާވެރި އާދަމްސޮއިކުދިން ފަދަ ކަންކަމުގައި، ފިރިހެނާގެ ބުއްދި އިތުރުކުރައްވައި އެފަދަ ކަންކަމުގައި) އަންހެނާގެ ބުއްދި މަދުކުރެއްވުމެވެ. މިބަހުގެ މާނައަކީ، ހެކިބަސް ދިނުން ފަދަ ބޮޑެތި މުޢާމަލާތު ބަގޯސާވާންޖެހޭ ޖިނާއީ ކަންކަން އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރެއްވުމެވެ.

ފަސްވަނަ ކަމަކީ، (ފިރިހެނާގެ ޙައްޤު ޖިންސާބަޔާއި މަސްއޫލިއްޔަތު އިތުރުކުރައްވައި، މައިންބަފައިންގެ ވާރުތަ މުދަލުން ދޭނާގެ ޖިންސާއާ އެއްވަރަށް ދޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައި، އަންހެނާގެ އެފަދަ ޖިންސާބަޔާއި މަސްއޫލިއްޔަތު ކުޑަކުރައްވައި) މައިންބަފައިންގެ ވާރުތަ މުދަލުން އަންހެނާ އަށް ލިބޭ މިންވަރު މަދު ކުރެއްވުމެވެ.

ހަވަނަ ކަމަކީ، (ދުނިޔެ އިމާރާތްކޮށް ބިނާވެރި ފަދަ ބޮޑު މަސައްކަތްތަކާ ކުރުމުގެ ޖަވާބުދާރީ ފިރިހެނާގެ ކިބައިގައި ލައްވައި، އެކަމަށް ބޭނުންވާ ޖިސްމާނީ ބާރު އިތުރުކޮށް ދެއްވައި، އަންހެނާގެ ޖަވާބުދާރީ އެފަދަ ކަންކަން ނިކަމެތިކޮށްދެއްވައި) އަންހެނާގެ ޖިސްމާނީ ބާރު އުނިކުރެއްވުމެވެ. ފަހެ، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނަށް ނުކުމެ ފަދަ ބޮޑު މަސައްކަތްތަކެއް އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. (އެހެނަސް ދީނާއި ގައުމީ ދިފާޢަށް އެއްވެސް ޖަގަހައެއް ނުވާނަމަ ފަރާތްތަކުން ދުލުވެރިވެ، އެކަމަކީ، ހައިސިއްޔަތަކަށް ވެގެން ފަދަ ޙާލެއް ނުވާނަމަ، އެކަމުގެ މަސައްކަތް ހައްދަވާފައި ފަދަ ކަމެއް ވެސް ޖިހާދުގެ ބައި ކަމުގައި، އަންހެނުންގެ ޖަވާބުދާރީ ނޫނެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނަށް ދީނާއި ގައުމު ދިފާޢުކުރުމުގައި، ބާރު ލިބިގެން ވެސް ނުކުމެ އަންހެނުން ނުކުމަކީ ވެސް ފަރުޟު ނޫނެވެ.)

އަލްއާދަމާ ވީޓާއިރުވައި ވެއެވެ. (وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) މި އާޔަތުގައިވާ "ޒަޢުޖަހޭ" ބަހުގެ ތަފްސީރު. އެކަމަނާ ހެއްދެވީ، އާދަމުގެފާނުގެ ވާތްފުށު ފަރާތުގެ އަރިކަށިފުށުގެ ކަރުކާޅުކަށިންނެވެ. އަދިވެސް އާދަމް ވީލަލެއްގައި ވެއެވެ. މާތް الله، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިކަށިފުށުގެ ކަރުކާޅުން އެކަމަނާ ހެއްދެވީ "ކައިރިއްޔާ" ވަނީ "މަޢުރޫފުވަ" އެވެ. (ކައިރިއްޔާ ބައި، ޒުވާ. މަޢުރޫފުމަ، ނަސަރުގެވެ.)

މި ބަޔާންކުރީ، އާދަމުގެފާނުގެ ހަނިކަށިން ހައްވާގެފާނު ހެއްދެވުނު ކަމަށް ބުނާ ރިވާޔަތުގެ ބައެއް އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. މިނޫނަސް މި ރިވާޔަތް ބުރަވެވަޑައިގަންނަވާ ކިތަންމެ އިލްމުވެރިންނެއް ވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި، އައްރާޒީއާއި، އަލްބައިޟާވީއާއި، އައްސަމަރުޤަންދީއާއި، އައްސުޔޫޠީއާއި، އައްޝައުކާނީއާއި، އައްޝިންޤީޠީއާއި ޖާމިޢުލްއަޒްހަރުގެ ކުރީގެ ޝައިޚުލްއަޒްހަރު، މުޙައްމަދު ސައްޔިދު ޠަންޠާވީ ފަދަ ކިތަންމެ އިލްމުވެރިންނެއް ހިމެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

4.3.5. ދެވަނަ ރިވާޔަތް

ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވުނުކަމުގެ ގޮތް ބުނެދޭ ދެވަނަ ރިވާޔަތު ބުނާ ގޮތުގައި، މާތް الله އެކަމަނާ ހެއްދެވީ، ސީދާ އާދަމުގެފާނުގެ ހަނިކަށިން ނޫނެވެ. މި ރިވާޔަތުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އަލްއަންއާމު ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ (مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) މި ބަސްފުޅުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ "އެއް ނަފްސަކީ" އާދަމުގެފާނެވެ. މާތް الله، ހެއްދެވި ފުރަތަމަ ނަފްސަކީ އެކަލޭގެފާނެވެ. ދެން އެ ނަފްސުގެ ޖިންސުން އެކަލޭގެ ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވުމަށް ޖޯޑު ހަމަކުރައްވައިފިއެވެ. މީގެ މާނައަކީ، އެކަލޭގެ ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވީ، ސީދާ އާދަމުގެފާނުގެ ހަނިކަށިން ނޫނެވެ. އެކަމަކު، އާދަމުގެފާނުގެ ޖިންސުގެ ނަފްސަކުން އެ ބޮޑުތަކުގެ އެހެން މަޚްލޫޤުންގެ ހަދިގެންނެވެ.

ދެވަނަ ރިވާޔަތުގެ ގޮތުގައި މި ރިވާޔަތް ޤުރްއާނީ، މި ރިވާޔަތުގެ ބުރަދަނަ ބޮޑުވެފައި ވެއެވެ. އެގޮތުން، ޔަހޫދީ ތައުރާތުގެ 30 އަސްފާރު ގިނަ ތަފްސީރު ފޮތްތަކުގައި މުޤައްދަސްކުރެވިފައި ވެއެވެ. އެއިން އަސްލުން ތަރުޖަމާ، ދެ އިލްމުވެރިޔަކު ފިލާވައި އެހެން ހުރިހާ އިލްމުވެރިން ބުރަވެވަޑައިގަންނަވަނީ، ފުރަތަމަ ރިވާޔަތަށެވެ. ދެވަނަ ރިވާޔަތް ބުރަވެވަޑައިގަންނަވާފައި ދެ އިލްމުވެރިންނަކީ، އިބްނު ބަޙުރު (ابن بحر) އާއި، އަބޫ މުސްލިމުލް އިސްފަހާނީ (أبو مسلم الأصفهاني) އެވެ. އެ ދެ ބޭކަލުން ބުރަވެވަޑައިގަންނަވާ އެ ރިވާޔަތް، އެހެން އިލްމުވެރިން ގަބޫލުކުރައްވާފައިވަނީ، އެއީ ސަޙީޙު ރިވާޔަތެއް ކަމަށް ވިދާޅުވުމުގެ ނިޔަތުގައި ނޫނެވެ. އެކަމަކު، މި ބާބުގައި ހިމެނޭ ރިވާޔަތްތަކާ ގުޅޭ ސަބަބުތަކުގެ ތަފްސީލުތައް ދޭހަކުރުމަށެވެ. މިގޮތަށް ބޭނުން ކުރެވިފައިވާ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ވެސް ބައެއް ފޮތްތައް ފެނިގެންދެއެވެ.

(وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا) ގެ މާނައަކީ، ފުރަތަމަ ހެއްދެވި ނަފްސުގެ ޖިންސުން ކަމަށް ބުނެވިފައި ވެއެވެ. އެހެނަސް އައްރާޒީ ބުރަވީ ފުރަތަމަ ރިވާޔަތަށެވެ.

މިތާނގައި، އައުލާދަށް ބޭނު ނުވަތަ ސަބަބަކަށް ބޭނު ފުރަތަމަ ތަރުތީބުކަން އައްޖަބާރީ ވިދާޅުވެފައިވާ ތަރުތީބު، އިސްލާމް ދީނުގައި ފުރަތަމަ ތަރުތީބު. އެ ތަރުތީބު ވެސް ގޮތުގައި، ބައްލަވާލާން ހުށަހަޅާ، އާދަމުގެފާނުގެ ހަރިކާތުންނެވެ.

އިބްނު އާދަމު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެ އާދަމުގެފާނާ ބަސްފުޅުގެ ހާނާއަށް، އާދަމުގެފާނުގެ ހަރިކާތުން ބައްލަވާލާން ހުށަހަޅުއްވައެވެ. އެކަން ތަރުތީބު ބުނާ ގޮތުގައި، އެކަމަކު ހެޔޮކަމުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލެއް، އެކުލެވޭފާނުގެ ނަފުސުގެ ޖިންސުގައި ހިމެނޭ އެކަން މަޚްލޫޤުންގެ ކިބައިންނެވެ.

އިބްނު ޢަޠިއްޔާ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. ބައްޓަން ތަކުރާރުކޮށްދަށް އަނގާ ގޮތުގައި، ބައްލަވާލާން ހުށަހަޅާ، އާދަމުގެފާނުގެ ހަރިކާތުންނެވެ. ނަމަވެސް ބައްޕާ އިމްކާނިއްޔަތު ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، (منها) ގެ މާނައަކީ، އެކުލެވޭފާނުގެ ޖިންސުގެ އެކަން މަޚްލޫޤުންގެ ކިބައިން އެކަމަކާ ހުށަހެޅީއެވެ.

އިބްނު ބަޔާނާ، އަބޫ މުސްލިމުލް އިސްފަހާނީގެ ތަފްސީރު ރިވާކުރުމުގެ ގޮތުން ދެއްކި ބައްޓަންވެފައި ވެސް ވެއެވެ. އެއީން އެއް ބަޔާންވެއެވެ:

ޢައްނިސާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާދަމުގެފާނާ (منها) ގެ މާނައަކީ، ކުރިން ހައްދަވާފައިވާ ނަފުސުގެ ޖިންސުން ހައްދަވާ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އައްނަޙްލު ސޫރަތުގެ 72 ވަނަ އާދަމުގެފާނާ (مِّنْ أَنفُسِكُمْ) ވެސް ހަމައެފަދަ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.

ދެވަނަ ބައްޓަންވުން:

އާ މަޚްލޫޤުންގެ ގޮތުގައި އާދަމުގެފާނު ހައްދަވާފައި ވާތީ الله ކަލޭގެފާނު ހިތާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރިކާތުގެ ބައިވަރު ބައްލަވާލާން ހުށަހެޅުމުގެ ބޮޑުވުމުގެ އިސްރާއީލީ ރިވާޔަތް އެދުރުވެއެވެ. އަދި އާ މަޚްލޫޤުންގެ ގޮތުގައި ބައްލަވާލާން ހުށަހަޅައިގެން ވެސް އެކަލޭގެ ކަލޭގެފާނު ކަމަށް ބުނެވެއެވެ.

މިވަނީ ތިންވަނަ ބައްޓަންވުން:

އެއްބަސްކަން އިސްތިޢާރަތުކޮށް، އާދޭ ބާރަތަށް އިސްތިޢާރާކުރުމުގެ ކަމަށް ބުނެވޭ ބައްޓަންވުން، ބައްޓަން ދެކެއް އެވެ. މިގޮތުގައި، އާދަމުގެފާނު، އިންސާނުންގެ ބާވަތުގައި ހިމެނޭ (އިންސާނުންގެ ބާވަތުގައި ހިމެނޭ) އާދަމުގެފާނު ނޫން އެކަން މަޚްލޫޤުންގެ ބައްލަވާލާން ހުށަހަޅާ ވާހަކަ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އާދަމުގެ މަޤާމުގެ، އާދަމުގެފާނު ބައްލަވާލާން ވެސް އެކަލޭގެފާނު ފަދަ އިންސާނުންނަކަށް ޝަރުޢީ ތަޢުލީމުދޭން ކަމުގައި ބުނެ ވަކާލާތުކުރެވެއެވެ.

މިއީ، ދެވަނަ ރައުޔުގެ ދިފާޢުގައި ދެއްކޭ މައިގަނޑު ޙުއްޖަތްތަކެވެ.

ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވުމާބެހޭ މައިގަނޑު ދެ ރައުޔުގެ މުނާޤަޝާއަކަށް ދިއުމުގެ ކުރިން މަސްއަލަގައިވާ ތިންވަނަ ރައުޔުގެ ވާހަކަ ވެސް ދަންނަވާލާނަމެވެ. ތިންވަނަ ރައުޔު ބުނާ ގޮތުގައި، ޙައްވާގެފާނަކީ، ސުވަރުގޭގެ ޙޫރުލްޢީނުންކަމެވެ. އެކަމަނާ ހެއްދެވުނީ، ސުވަރުގޭގެ ޙޫރުލްޢީނުން ހެއްދެވި ފަދައިންނެވެ.

މި ރައުޔަށް ރައްދު ދެއްވާ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ، ޙައްވާގެފާނަކީ، ޙޫރުލްޢީނެއް ކަމުގައި ވިޔަނަމަ، ބިމުގެ މަޓިން ހެއްދެވިފައިވާ އާދަމުގެފާނާ، އެ ކަމަނާ ގުޅުވިދާނެ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ ދެ ކަނބަލުންގެ ދުރުން އިންސާނީ ދަރިފަސްކޮޅު ނުވެސް އުފެދޭނެ ކަމަކަށެވެ. ބަޔަކުގެ ގޮތުން އެ ދެ ކަނބަލުންނަކީ، އެއް ޖިންސެއްގެ ދެ މަޚްލޫޤުން ކަމުގައި ނުވާތީއެވެ. އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އެއްވެސް އާޔަތެއްގައި، އަދި ކީރިތި މާތް ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ އެއްވެސް ބަޔާންކުރެއްވުމެއްގައި، ޙައްވާގެފާނަކީ، ސުވަރުގޭގެ ޙޫރުލްޢީނުން ކަމުގެ އިޝާރާތެއް ނުވާ ކަމަށެވެ. އެހެންވީމާ، އެކަން ޤަބޫލުކުރަން ހަމައެއް ނުވެގެން އެބަ ދަތިވެއެވެ.

4.3.6. މުނާޤަޝާކުރުން

ދެން އަލިއަޅުވާލާނީ، އާދަމުގެފާނުގެ އަރިކަށިގެ ކަށިކޮޅުން ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވި ކަމަށް ވިދާޅުވާ މުފައްސިރުންގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ މުނާޤަޝާއަށެވެ.

މިރައުޔަށް ބަރޯސާވެވަޑައިގަންނަވާ އިސްތިދުލާލަކީ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، އިސްވެ ދެންނެވި އާޔަތުގައިވާ (منها) "އެ ނަފްސުގެ ކިބައިން" މި ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ، (من بعضها) އެވެ. މީގެ މާނައަކީ، "އޭގެ ބައިކޮޅުންނެވެ." ނުވަތަ "އެ ނަފްސުގެ ބައިކޮޅުންނެވެ." މިތާނގައި ބައެއްގެ މާނައަކީ އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން ބައެކެވެ. އެ ބައަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިކަށިގެ ކަށިކޮޅެވެ.

މި ތަފްސީރު މުނާޤަޝާކުރަމާ އިސްތިދުލާލު ވިދާޅުވެލާ ފަށާލަމެވެ.

އައްނިސާ ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ، މުޅިމަޚްލޫޤަކުންނެވެ. ބަޔަކު ނަފްސަކުން ބަޔާނުރު، އެ އާއްމުކަމުގައިވާ ބަސްފުޅު ދި ގޮތަށް މާނަކުރެވިދާނެ އެވެ. އެއީ، ފުރަތަމަ ބަޔާނުގައި ދި ތަފްސީރުގައިވާ ދި ގޮތެވެ. އެހެނަސް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި، އޭގެ އެއް ބައި، އަނެއް ބައިން ތަފްސީރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ. އެ

ޤުދުރަތި ސަހީހަ ބަސްފުޅުން ތަފްސީލު ބަޔާންކުރައްވާފައި ނުވާނަމަ، ދުން ބަލަންޖެހޭނީ ނަބަވީ ސުންނަތަށެވެ.

މި އުސޫލުން، ފުރަތަމަ ޤަރުނުގެ އިލްމުވެރިން ވަނީ، ޢަމަލުކުރައްވާފައެވެ. އެ ބޭކަލުން ބުރަވްވަޖެހިގެންތައިވަނީ، ޔަޢުނީ ޤުރުއާނުގެ މުރިދި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ބަސްފުޅުގެ ސަހީހަ، ސުންނަތުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ނަބަވީ ބަސްފުޅުތަކުން ރައްދުކޮށްފައި، އޭގެ މައްޗަށެވެ. މި ޤަރުނުގެ އިލްމުވެރިން ގެންސޮދައްވާފައިވާ ހުރިހާ ބަސްފުޅުތަކާ، ސައްޙަ ބަސްފުޅުތައް ނުކުތެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ސައްޙަ ބަސްފުޅުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ކަމުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ފަސޭހަކަމުން، ސައްޙަ ބަސްފުޅުތަކުގެ އަސްލަކަށް ނަގަންނަވާނެއެވެ. އިސްކަމް މިކޮޅުގެ ޖުމްހޫރު، ސައްޙަ ބަސްފުޅުތަކުން ކަމުގައި ބާވާލީއެވެ.

މިދެންނެވި، ފުރަތަމަ ޤަރުނުގެ މުސްލިމުންގެ މަންހަޖާއި ނުކުތާތަކެވެ.

ދުން އަދިއަދުވާރު، އާދަމުގެ ދަރިންގެ ޖިންސުގައި ހިމެނޭ އެއްން ނަފްސުތަކުން ބައްޔަކީ ގަވާއިދު ކަމަށް ބޭނޭ ބަޔަކުގެ މުޤާބަލާކަށެވެ. މި ބައިގެ ބޭނުން، އާދަމުގެ ދަރިންގެ ހަރުކާތުން ބައްޔަކީ ނަހަސްދަތާ ކަމެވެ.

މި ބައިގެ އިލްމުވެރިން ދައްކާ ބުރުޖަހަރާ، އާދަމުގައިވާ (منها) މި ކަލިމައެވެ. އެ ބާކުލުން މި ކަލިމަ މާނަކުރައްވަނީ، "އެގެ ޖިންސުން" ކަމަށެވެ. އެ ބާކުލުންގެ މި ބަސްފުޅަކީ، މުފައްސިރުންގެ ޖުމްހޫރުގެ ބަސްފުޅާ ހިލާފު ބަސްފުޅެކެވެ.

މި ބައިގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ "އެގެ ޖިންސުން" ދެ ނަޒަރަކުން މާނަކުރެވިދާނެއެވެ. އެއް ނަޒަރަކުން ބަލާއިރު، އެގެ މަޤްސަދަކީ، "ބައްޔެއްގެ ނަހަލަ، އާދަމުގެ ދަރިންގެ ޖިންސުގައި ހިމެނިފައިވާ ބާކީބައެއް" ކަމުގައި ބޭނުމެވެ. މިގެ މާނައަކީ، އާދަމުގެ ދަރިންނާއި، ބައްޔެއްގެ ނަފްސަކީ، އެއް ނަފްސެއް ކަމުގައި ބޭނުމެވެ. ނުވަތަ އެ ދުކާނުބަލުންގެ ބާވަތަކީ އެއް ބާވަތެއް ކަމުގައި ބޭނުމެވެ. މި ޚިޔާލު މާނަކޮށްދިނަމަ، އެ ބާކުލުން ބުރަވްވަޖެހިގެންނަވާ ހަރުކާތުގެ މަސްހުގާއަށް ނުވެވެ. އެހެން، އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުގެ ހަރުކާތު އެ ބާކުލުންނަކީ ހިލާފު ވިޔަނުގެންނަވާނީއެވެ. ކޮންމެ ނަފްސަކުގެ އަސްލަކީ އެއްކަމެއް އެގެ ފިރިހެން އަދި ހެދުނު އެއް ބާވަތެއްގެ މެދުވެގެން. މިއީ، ހަވާއީކަނި އިންސާނީ ނަފްސެއް ކަމުގައި ބޭނުމެވެ ކަލޭ ނުނެވެ. އިންސާނީ ނަފްސާއި އެކަށް މަކަޔާގެ ނަފްސުގެ ހުސް ތަކެއް ނޫން ހަރަ މިގޮތަށެވެ.

ދުވަހަ ބައިގެ އިލްމުވެރިން ބުރަވްވަޖެހިގެންނަވާ ބައިގެ މުޤާބަލާ، ހަވާއަކީ، އާދަމުގެ ދަރިއެއް ބައްޔެއްގެ އެއް ނަފްސެއްގައި ހެދިވަޑައިގެން ކަމަށްވާނަމަ، ޖުމްހޫރުގެ ބައިގާ އެބަ އިންތިޒާރުކުރެވެ.

އެހެނީ، ޖުމްހޫރުގެ ރައުޔުގައި، އެކަމަނާ ހެއްދެވިފައި ވަނީ، އާދަމްގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުންނެވެ. އެހެންވީމާ، އެކަމަނާ އަކީ، އާދަމްގެފާނުގެ ނަފްސުގައި ހިއްސާވެރިވެގެންވާ، އަދި އާދަމްގެފާނާ އެއް ބާވަތުގެ ބޭކަލަކަށްވުމެވެ.

ދެވަނަ ނަޒަރަކުން ބަލާއިރު، ދެވަނަ ދައުރުގެ ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުގެ "އޭގެ ޖިންސުން" އެހެން ގޮތަކަށް މާނަކުރެވިދާނެއެވެ. އެއީ، "ޙައްވާގެފާނު ހެއްދެވިފައިވަނީ، އާދަމްގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުން މާއްދާއިން" ކަމުގައި މާނަކުރެވެއެވެ. މި މާނައިގެ ދަލީލަކީ، މާތް ﷲ، އެކަމަނާ ހެއްދެވީ އާދަމްގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުންނެއް ނޫނެވެ. އަދި އާދަމްގެފާނާއި އެކަމަނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ، ދެ ނަފްސަކުންނެވެ. އެއް ނަފްސަކުން ނޫނެވެ. މިއީ، ޔަޤީނީ ޤުރުއާނުގެ މުރާދު އާދަމާ މުޅިން ހިފާފައި ދާނަކަށެވެ.

މި މުނާޤަޝާގައި، ދެވަނަ ދައުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ދެއްކެވި ބަޔާނަށް، (مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ) މި ބަސްފުޅުގައިވާ (مِّن) އަކީ، އިބްތިދާއީ ކަލިމައެއް ކަމުގައި ކަނޑައެޅިދާނެއެވެ. ދެން އޭގެ މަޢުނަކީ ބިނާކޮށް، "ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ފުރަތަމަ އާދަމްގެ ހެއްދެވުމުން" ކަމަށް މާނަކުރެވެއެވެ. އަދި އާދަމްގެފާނު ހެއްދެވުމަށް، މީހުން ހެއްދެވުމުގެ ފުރަތަ ކަމަށްވާތީ، "ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ އެއް ނަފްސަކުން" ކަމަށް އޮތް ވަކި ބަސްފުޅާ، އެމީހުންގެ ބަޔަކު އަރާރުން ނުވާ ކަމަށް ބުނެވެވެ. ކަމެއް ފުރަތަ ޖަވާބު، އިބްތިދާ ޙާޞިލުކުރެވޭތީއެވެ.

މިބައިން ބައްލާ ދެއްކި އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އާދަމްގެފާނުގެ ހަށިގަނޑުން ޙައްވާގެފާނު ނުހެއްދެވިކަމަށް ކަމަށް ބުނެމާއި، އެކަމަނާ ހެއްދެވީ ވަކިން ކަމަށް ބުނެމަކީ ސާބިތު ބުނެވެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އެއީ، ޔަޤީނީ މާތް ނަބިއްޔާ ސައްލަ ﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ޙަދީޘުން ވާރިދުވެފައިވާ އެންމެހައި ސައްޙަ ބަސްފުޅުތަކާ ޚިލާފު ބައްލުމުކަމެވެ.

ބައްލަމާ ސޫރަތުގެ 21 ވަނަ އާޔަތުގެ ފެށުމި މަޢްނާއާއި ގުޅުގައި ހިމެނޭ މުހިއްމު އާޔަތެކެވެ. އެ އާޔަތުގައި މާތް ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجاً لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً)

މާނައީ، "ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން އަނބިން ހެއްދެވުމީ ކަމެވެ، އެކަލާނގެ ކުލަވަރުތަކެއްގެ ހެކިތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަނބަލުންގެ ފަރާތުން ހަމަޖެހުން ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ލޯތްބާއި، އޯގާތެރިކަން ލެއްވިއެވެ."

ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި އާޔަތަކީ، އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނަށް ޚާއްސަ އާޔަތެކެވެ. މި އާޔަތުގައިވާ (مِّنْ أَنفُسِكُمْ) "ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން" ގެ މާނައަކީ، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން ހައްވާގެފާނު ހެއްދެވުމެވެ.

ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި އާޔަތަކީ، އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް އާންމުވެގެންވާ އާޔަތެކެވެ. މި އާޔަތުގެ މުރާދަކީ، "މާތް الله އަންހެނުން ހެއްދެވީ، ފިރިހެނުން އެކަނިވެރިކަމުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް ކަން އެންގެވުމެވެ."

މި އާޔަތަކީ، އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނަށް ޚާއްސަކުރައްވާފައިވާ އާޔަތެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި މި އާޔަތަކީ، އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނަށް އާންމުކުރައްވާފައިވާ އާޔަތެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، މި އާޔަތް ދޭހަކޮށްދެނީ ކަމެއް ވެއެވެ. އެއީ، ހައްވާގެފާނު ކަށިން ހެއްދެވުމެވެ. އެކަމަކު ހައްދަވާފައިވިޔަސް، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން ނޫން ކަމަށާއި، އެކަމަށް ހައްދަވާފައިވިޔަސް، އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅު މާއްދާއިން ކަމަކަށްވުން ނުވަތަ އެ ބާވަތުގެ އެއްކަލަކުން ކަމަކަށްވުން މި އާޔަތް ދޭހަވެއެވެ. އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރު ބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތުން ވަނީ، މިގޮތަށެވެ.

އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުގެ ބައިކަށިން ހައްވާގެފާނު ހެއްދެވުމުގެ ބޭނުމަކީ ނަރު ކަމަނާއި، އެކަމަނާ ފިރިން ހޯއްދަވަން މާތް الله ކަނޑައެޅުއްވުމުގެ ކަމަށް ބުނާ ރައުޔަށް ފަހެ އިލްމުވެރިން ވަނީ ރައްދު ދެއްވާފައެވެ.

އެ ބާކަރުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އާދަމުގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން ބައިކަށިން ހެއްދެވުމުގެ ވަރަށް ބޮޑު އިޙްތިރާމް ހިތްފަހިކުރުވާ ވެ އެވެ. އާދަމުގެފާނަށެވެ. އެކަމުން މާތް الله ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ، ދިރޭ އެއްޗަކުން ހެއްދެވުމުން އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަން. ދިރުމެއް ނެތް ޖަމާދާތުގެ ތެރޭގައި ހިމަނާ އެއްޗަކުން (އާދަމު، މަރިން) އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ދެއްވާވެވޭކަން ފިޔަވައިނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއާ އެއްގޮތަށް ވަޙްދާނީއެވެ، ފިރިން ހެއްދެވުމަށް ވެސް ކުޅަދާނަވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެހެނަސް، އެކަލާނގެ މިސްކީނުން ހެއްދެވުން ރޭވާފައިވަނީ، އަޑުގެންނާ ދިމާ އެއްކަލަކަށެވެ.

މާތް الله ގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަމަކީ، މުޠުލަޤު ކުޅަދާނަވަންތަކަމެކެވެ. އެހެނަސް، އެކަލާނގެ ޙިކުމަތުގެ ސުންނަތްތަކާއި ގަވާއިދުތަކަށް، އެކަލާނގެ މުޠުލަޤު ކަމަށް ކުޅަދާނަވަންތަކަމުން ދާއިރާ ދީއްވާފައި، ބަނޑު ކަލާނގެ ނޫނެވެ. ދިވެހި މިސާލަކީ، އެކަލާނގެ ބައްޕާފުޅުނެތި ކުޅަދާނަވަންތަކަމުގެ ޒާހިރުކަމާ ކަމަށް ދައްކާ ދެއްވާކަމެވެ. މީހާ، ކަރިއިން ޒުހޫރާއި ޖަހަ ސުންނަތުގެ ސުންނަތުފިޔަވައި ގޮތް ހިނާ ދައްކާ

ދެއްކެވުނެވެ. އެ ދެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދި، ކަރާމަތްވެ، ސާބިތުވުމާއިވެސް، އުކާލާއިގެ އެކަމަނާ ހެއްދެވި، އާދަމުގެފާނުގެ ހަނިކޮށްގެން ކަމެވެ.

4.3.7 ރޫޙު ނަފްސު

ބާރަނގިރި ރޫޙުތަކުގެ މަސައްކަތް ނިޔަތު ހިންގައިދާއިރު، އެންމެ ބޮޑަށް ރޫޙު ރޫޙާނީ ކާބަކަން އެބަ އުނގެއެވެ. އެއީ، ޢިލްމީ ފުރާނައި ޖިސްމު ސުންނަތުގެ އަލިމައި، އަދި، ކަރަމަތުވެ، ސާބިތުވުމާއިވާ ގޮތަށް ބޮޑަށް ރޫޙުއެވެ. އެއީ، އިސްލާ ބާރަނގިރި ފިރިހަމަ ރޫޙުއެވެ. އެ ރޫޙު ބޮޑު ގުތުގައި، މާތް الله، ހައްލާލާވަން ހެއްދެވި "އެންމެ ނަފުސަކުންނެވެ." އެ ނަފުސަކީ އާދަމުގެފާނެވެ. އުކާލާއިގެ އެކަމަނާ ހެއްދެވި އުކާލާދެވުނު އަރިކަރީގެ ކަނިތަކުގެކުންނެވެ. އެއީ، ގުދު ކަނިތަކެއް ކަމަނާއި، އެއީ ކުޑަ ނުވަތަ ކުރު ކަނިތަކެއް ކަމަށް ބޮޑަށް އަދި ބޮޑުރަ ރަދީފުޒުވެތަކުގައި ވާދުލުވެއި ވެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބަސްފުޅުކަން ވެސް އަދި ކަރަމަތުވެސް، އުކާލާއިގެ ހެއްދެވި އާދަމުގެފާނުގެ ހަނިކޮށްގެން ކަމެވެ.

ޕީރިއަޑް ފުރުޢާނުގެ މުރީދީ އާދަމުތަކުގައި ބާރަނގިރައްވާފައި ނަފު ތަފުސީލުތައް ޖިސްމު ސުންނަތުގައި ވަނީ ބާރަނގިރައްވާފައެވެ. ސުންނަތަކީ، ޕީރިއަޑު ފުރުޢާނު ޝަރަހަކުރެއްވި މަސްއޫލިއްޔަތެވެ. ޕީރިއަޑު ފުރުޢާނުގެ މުޢުމަލުގެ ތަފުސީލު ސުންނަތުގައި ވެއެވެ. ޕީރިއަޑު ފުރުޢާނުގެ މުހައްބަތުގެ އުމުރު ވެސް ސުންނަތުގައި ވެއެވެ. މިކަންކަން އެންމެ ސާފުކަމަ އެފެންދިރިފައިވޭ އެއް އިލްމަކީ، އުސޫލުލްފިޤްހެވެ.

4.3.8 ރޫޙު ނަފްސު އިންތިޤާލުކުރި ސަފަރު

އިންސާނިއްޔަތު ރޫޙު ނަފްސު އިންތިޤާލުކުރައްވާފައިވަނީ، އެއީ، އެންމެ ބޮޑަށް ނަފްސު ކަމަށް ވާތީއެވެ. އެ ނަފްސުގެ ބޮޑުބަޔަކަށް ބާރަނގިރުން އެބައް ދަރިފުޅުތަކެއް ވެއެވެ. މި ދަރިންނަކީ އެއިން ބައެއް ދަރިފުޅުތަކެވެ.

އަލްއަންޢާމު ސޫރަތުގެ 98 ވަނަ އާޔަތުގައި، މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(وَهُوَ الَّذِيَ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ)

މާނައީ، "އަދި އުކާލާގެއި، އެންމެ ނަފުސަކުން (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނުގެ ކިބައިން) ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، ފުރަތަމަ ތިބޭނެ ތަނަކާއި، ރައްކާކުރެވޭ ތަނެއް (އެބަހީ: ކަންވާލެވޭ

ތިޔަބައިމީހުންނަށް) ފެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ވަކިވަކިން ބަޔާންކޮށްދެއްވީ ވިސްނާ ބަޔަކަށެވެ."

މި އާޔަތުގައި ވެސް މާތް الله ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ "އެންމެ ނަފްސަކީ" އާދަމުގެފާނެވެ. އެކަލާނގެ، ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވީ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިކަށިގަނޑުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އެންމެހައި މީސްތަކުން ހެއްދެވިފައި ވަނީ، އެންމެ ނަފްސަކުން ކަން އެނގެއެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ މުޢުޖިޒާތު ނުވަތަ ޢިލްމީ މާނަ ހިމަނާ އާޔަތްތަކުގެ ތަފްސީރު، ސައިންސުގައިވާ ސާބިތު ބަސްފުޅުތަކުގައި ފެއެވެ. ޝަރީޢަތް ސުންނަތުން، ކީރިތި ޤުރުއާން ސަރީޙަ ކުރުމަކީ، އިލްމުވެރިން އިޖްތިމާޢީ ވަޒަންވެރިވާ ހަދުދަށް ވަކިކުރެވޭނެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ސަރީޙަކޮށްދެއްވާ ބަޔާންފުޅުގެ މުސްތަޤިއްލު، އަޙްކާމްތަކުގެ އަރިހުން، އިމާމު ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ މިދަންނަވާ ބަޔާންފުޅުވެއެވެ.

(اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ)[25]

މާނައީ، "އަންހެނުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ވަސިއްޔަތްކޮށް ދެއްވާށެވެ! ފަހެ، އަންހެނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ، އަރިކަށީގެ ކަރިކަށިގަނޑުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަރިގައިވާ އެންމެ ގުދުރުކަން ބޮޑު ބައަކީ، އޭގެ މަތީކޮޅެވެ. ފަހެ، ތިބާ އެ ތެދުކުރަން އުޅެގެންފިނަމަ، ތިބާގެ އަތުން އެ ބިންދައިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ތިބާ އެކަން ނުކޮށް ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، އޭގެ ގުދުރުކަން މަތީގައި ވާނެއެވެ. ފަހެ، އަންހެނުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ވަސިއްޔަތްކޮށް ދެއްވާށެވެ!"

މި ޙަދީޘުގައި، އަންހެނުން ހެއްދެވި އުސޫލު ބަޔާންކުރައްވާފައި އެބައޮތެވެ. އެއީ، އާދަމުގެފާނުގެ އަރިކަށީގެ ކަރިކަށިގަނޑެވެ. އެ ކަރިކަށިން ހެއްދެވުމުގައިވީ އަންހެނުންގެ އުސޫލު ކަމުގައިވާ ބަޔާންފުޅުވެއެވެ. މި ޙަދީޘުގައި މިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ ވަރަށް ސާފުކޮށް، ވަރަށް ބާރަކާ ބަޔާންފުޅުވެއެވެ.

ޙަދީޘުގައިވާ (وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ) "ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަރިގައިވާ އެންމެ ގުދުރުކަން ބޮޑު ބައަކީ، އޭގެ މަތީކޮޅެވެ." މިއީ، ވަރަށް ފުރިހަމަ ކަލާމް ކަރަވަރުކާރީ ބަސްފުޅެކެވެ. އެއީ، ކަރިކޮޅުގެ އެންމެ ގުދުރު ތަނެއް ބައްޕާގެފާނު ހެއްދެވުއްވާފައިވާ ކަމަށް އޮތް އިޝާރާތެކެވެ. މި ޤާނޫނުން ބަސްފުޅު ގެންސޮއްވާފައިވީ، އެ ސިފަ އަންހެނުންނަށް ދިރިއުޅުންވާކަން ބަރަކާތްތަކުގެ ސިފައާއިއެކުގައެވެ.

25. ރިވާކުރެއްވީ: އިމާމު ބުޚާރީ.

އެއީ، އަންހެނުންގެ ހަށިގަނޑުގެ އެންމެ މަތީގައިވާ ބޮޑަށް، އާދެ، ވިސްނުމާއި ފިކުރަށް ނުވަތަ އެމިހުންގެ ދުވަސް ޢައްސަވާފައިވާ މިސާލެއް ކަމަށް ވެސް ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެހެނީ، އާންމު ގޮތެއްގައި އަންހެނުންގެ ކިބައިން ލިބޭ އެންމެ ބޮޑު އުނިކަމުގެ ލިބޭނީ، އޭނާގެ ދުލުންނެވެ. މަޢުނަވީ ގޮތުން ބަޤާއިދު، އޭނާގެ ކިބައިގައިވާ އެންމެ ގުދުރަތް ބޮޑު ގުނަވަނަކީ އެއީއެވެ. އޭނާގެ ކިބައިން، ކިޔަމަނު އުނދަގޫތައް ލިބޭނު ކަމުގައި ވިޔަސް، ކީރިތި މާތް ނަބިއްޔާ ސައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އަންގަވާފައި މިވަނީ، އޭނާއަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށެވެ. އޭނާއަށް ލިބޭނުގައި ބަޔެއް އުނިނުކުރުމަށެވެ. އޭނާއަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުކުރުމަށެވެ.

އަބޫ ހުރައިރާގެ އަރިހުން މުސްލިމު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ.

(إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ لَنْ تَسْتَقِيمَ لَكَ عَلَى طَرِيقَةٍ، فَإِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَبِهَا عِوَجٌ، وَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهَا كَسَرْتَهَا، وَكَسْرُهَا طَلَاقُهَا)[26]

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ، އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅަކުންނެވެ. އެއްވެސް ގޮތެއްގައި ތިބާއަށް އެ ކަށިކޮޅު ސީދާކޮށް ނުލެވޭނެއެވެ. އޭގައިވާ ގުދުރަތާއެކު ވެސް ތިބާ އޭނާ އުފާފާގައިކަން ހާސިލުކޮށްލިޔަސްނަމަ، ތިބާއަށް އޭނާ ހާސިލުކޮށްލެވޭނެއެވެ. ތިބާ އޭނާ ސީދާކުރަން ދިޔަކަމުގައިވާނަމަ، ތިބާގެ އަތުން އެ ބިންދާލެވޭނެއެވެ. އެ ބިންދާލުމަކީ ވަރިކުރުމެވެ."

މި ޙަދީޘްގެ ނަޞްސުން ވެސް އެނގޭ ގޮތުގައި، އަންހެނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ، އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅަކުންނެވެ. މި ޙަދީޘްގައިވާ "އަންހެނާ" ގެ މުރާދަކީ، ޙައްވާ ކަމަށް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެ އެވެ.

މުއްތަފަޤުން ޢަލައިހި ދަރަޖައިގެ އެހެން ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ.

(الْمَرْأَةُ كَالضِّلَعِ ، إِنْ أَقَمْتَهَا كَسَرْتَهَا وَإِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيهَا عِوَجٌ)

ރިވާކުރައްވާ: އިމާމު ބުޚާރީ.

މާނައީ، "އަންހެނާ، އަރިކަށީގެ ކަށި ކޮޅެއް ފަދައެވެ. އެ ސީދާކުރަން ދިޔަ ކަމުގައިވާނަމަ، ތިބާގެ އަތުން އެ ބިންދާލެވޭނެއެވެ. އޭގައިވާ ގުދުރަތާއެކު ވެސް ތިބާ އޭނާ އުފާފާގައިކަން ހާސިލުކޮށްލިޔަސްނަމަ، ތިބާއަށް އޭނާ ހާސިލުކޮށްލެވޭނެއެވެ."

26. ރިވާކުރައްވާ: އިމާމު މުސްލިމު.

މި ހަދީޘުގައި މިވަނީ، އަންހެނުން، އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅާ އެއްފަދަ ކަމަށް މިސާލު ޖައްސަވާފައެވެ. އަންހެނުންގެ ކިބައިގައިވާ މަޖުބޫރީ ގުދުކަން، އެ އަރިކަށިކޮޅުގައިވާ ގުދުކަމާ އެއްސިފަ ކުރައްވާފައެވެ. އަންހެނާގެ އަޚްލާޤީ، އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅާ ކަމުގެ އިސްތިޢާރާއެއް ވެސް މި ހަދީޘުގައި އެބައޮތެވެ. އިބްނު ހަޖަރާއި، އަލްމުނާވީ ވެސް މިފަދައިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

ސަމުރަތު (سَمُرَة) ބިން ޖުންދުބު ގެ އަރިހުން ރިވާވެވިފައިވާ ހަދީޘެއްގައި ވެއެވެ.

(إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ، وَإِنَّكَ إِنْ تُرِدْ إِقَامَةَ الضِّلْعِ تَكْسِرْهَا، فَدَارِهَا تَعِشْ بِهَا)

ރިވާކުރެއްވީ: އިމާމު އަޙްމަދު.

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ، އަރިކަށީގެ ގުދު ކަށިކޮޅަކުންނެވެ. ފަހެ، ތިބާ އެ ގުދު ކަށިކޮޅު ތެދުކުރަން އުޅެފިނަމަ، ތިބާގެ އަތުން އެ ބިންދައިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ފަހެ، ތިބާ އެކަނބަލުންނާއެކު ރުޅިއަރުވާ-ސަރަކާއި، ވިސްނުންތެރިކަމާ އެކު، އުޅޭށެވެ! ސާބިތު އެކަނބަލުންނާއެކު ތިބާއަށް އުފާވެރި ދިރިއުޅުމެއް ހޯދިފާނެއެވެ."

ހަދީސް ފަންނާނުގެ ޢަލީމުން، މާތް الله، ބައްޕާގެ ފަރާތުން ހެއްދެވި، އާދަމުގެފާނުގެ ވާތްފަރު ފަޅާގެ އަރިކަށީގެ ގުދު ކަށިކޮޅަކުން ކަމަށް މިފަހަރުގެ ޖުމްހޫރު ޢަލީމުން ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޚައްވާގެ ހެދުން ބައްޕާގެ އަރިކަށީގެ ގުދުކަމުގެ މިސާލުގައި ސިފަކުރައްވާ ކަމަށް ވެއެވެ.

ހިކުމަތުތެރިއެއްގެ އަރިހަށް ހަނދާނެއް ސުވާލެއް ކުރެވުނެވެ. "އާދަމުގެފާނުގެ އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅުން ބައްޕާގެ ހެއްދެވީ ކީއްވެތޯ އެވެ؟"

ޖަވާބުދެއްވުން ހިކުމަތުތެރިޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އާދަމުގެފާނުގެ އިސްތަށިގަނޑުން، ބައްޕާގެ ހެއްދެވިނަމަ، އެކަކުގެފާނުގެ ސާފުދޫނާ ކަމުގައި އެކަމާ ނުހެއްދެވުނީސްމެ. އެކަކުގެފާނުގެ ފައިތިލަފަތްތަކުން އެކަމާ ހެއްދެވިނަމަ، އެކަކުގެފާނުގެ އަޅެއް ކަމުގައި އެކަމާ ނުހެއްދެވުނީސްމެ. ހުރިހާ ފަރާތުން އެކަކުގެފާނުގެ އަރިކަށީގެ ކަށިކޮޅުން އެކަމާ ހެއްދެވީ، އެކަކުގެފާނުގެ އަރިހުގައި އެކަމާ ބައިވެރިޔާއެއް ގޮތުގައި ތިއްބެވުމަށެވެ. އެކަކުގެފާނުގެ ކާނދޮށުގެ ދިރިގެ ގުނަވަނެއްގެން، އެކަމާ ހެއްދެވީ، އެކަކުގެފާނުގެ ލޯތްބާއި ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި ތިއްބެވުމަށެވެ. އެކަކުގެފާނުގެ ހިތުގެ ކައިރި ފަރާތުން އެކަމާ ހެއްދެވީ، އެކަކުގެފާނުގެ ހިތުގެ ލޯބިވެރިޔާ ކަމުގައި ތިއްބެވުމަށެވެ. އެކަކުގެފާނުގެ ދަށުގެ ހިތުން އެކަމާ ހެއްދެވީ، އަބަދުވެސް އެކަކުގެފާނުގެ އެކަމާ ހިމާޔަތްކުރައްވާ ކަމުގައި ތިއްބެވުމަށެވެ."

ހިދުމަތްތެރިޔާ ދައްކަވާފައިވާ މި ވާހަކަތަކީ، އިސްލާމްދީނުގައި ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ވާހަކަތަކެއްކަމާ ނުވަތަ ނޫންތޯ ޢަމަލުކުރުމުގެ ދަރަޖަތަކަށް، އިސްލާމްދީނުގައި ސުވާލުކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ފޯރުވިފައެވެ. އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުދޭގައި، އިޖްތިމާޢީ ވިސްނުމުގައިވެސް، އެއީ، އިސްލާމްދީނުގައި ދައްކަވާފައިވާ ހަޖަމްކުރެވޭ ނޫން ކަމަށެވެ. އެހެނީ، އެއީ ފިޔަވަރެއްކަމުގެ އިންޒާރާވާ ފުރިހަމަކަމުގެ ފެނަރިވާ ކަމަށެވެ.

4.4 ސުވަރުގެއިން ދުނިޔެއަށް

މިބައިގައި އަދިއަދުވާތަސް، އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނު، ސުވަރުގޭގައި ދިރިއުޅުއްވި ގޮތުގައި ނިމުމާއި، އެ ދެކަނބަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުމާއި، އެ ދެކަނބަލުންގެ ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގެ ފެށުމާ ގުޅޭ ވާހަކައެވެ.

މާތް الله، އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނު ހެއްދެވުމަށްފަހު އެ ދެކަނބަލުން ދިރިއުޅުއްވާން ބަހައްޓެވީ ކަމުގައި ފެހިވި ސުވަރުގޭގައެވެ. އެ ސުވަރުގެ ވީތަނެއް ސާފުކޮށް އެނގިގެންނުވެއެވެ. އެ ސުވަރުގެ ވީތަނެއް ޞަރީޙަ ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ނުވާތީއެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް މުފައްސިރުން ވަނީ އެ ސުވަރުގެއާމެދު ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާފައެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވާ މައިގަނޑު ފަސް ރައުޔުތަކެވެ.

ފުރަތަމަ ރައުޔުގައި ވަނީ، އެ ސުވަރުގެއަކީ، ޖަންނަތުލްމަޢުވާ ކަމަށާއި، އެ ސުވަރުގެ ވަނީ، އުޑުގައި ކަމަށެވެ.

ދެވަނަ ރައުޔުގައި ވަނީ، އެއީ ޖަންނަތުލްމަޢުވާ ނޫން ކަމަށެވެ. އެއީ ޖަންނަތުލްމަޢުވާ ކަމުގައި ވިޔަނަ، އިބްލީސަށް އެ ސުވަރުގެއަކަށް ނުވަދެވޭނެ ކަމަށެވެ. އަދި އެތަނުގައި އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނަށް އުރިދިޔަ އިގަސްތަކާ ފަސް ޖެހިދެވޭނެ ކަމެއް ނޫން ކަމަށެވެ.

ތިންވަނަ ރައުޔުގައި ވަނީ، އެއީ އާދަމުގެފާނާއި ހައްވާގެފާނަށްޓަކައި މާތް الله ހެއްދެވި ހާއްސަ ސުވަރުގެއެއް ކަމަށެވެ.

ހަތަރުވަނަ ރައުޔުގައި ވަނީ، އެއީ ދުނިޔޭގެ ބިންމަތީގައިވާ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރެއިން ބަގީޗާއެއް ކަމަށެވެ. އަދި އެ ބަގީޗާ، އުސް ބިމެއްގެ މަތީގައި ކަމަށެވެ.

ފަސްވަނަ ރައުޔުގައި ވަނީ، އެއީ ކޮންތަނެއްގައިވާ ސުވަރުގެއެއްކަން ނޭނގޭ ކަމަށެވެ. އެ ސުވަރުގެ ވީތަނެއް ދަންނަވާނީ ގޮތުން ބޭ މާތް الله ކަމަށެވެ.

މީގެތެރެއިން ޑޮކްޓަރު ޖަރުއުރު ކަލަން އިޚްތިލާފުވިން ބޮޑަށްވަނީ ދިގުމިނުން ވަސްވަސް، ބަޔާނުކޮށްފައެވެ. އެއީ، އެ ސެލްތަކުގެ ވިޓާމިން ނޫކޯގެ ކަރުދާއި ބޮޑު ބަޔާނެވެ. އެ ސެލްތަކުގެ ވީ ޓެސްޓުން ހާސިލުވާން އިބްތިދާއީގޮތުން، އެ ސެލްތަކުގައި ހިނގި ހާދިސާއިން ހާސިލުވާ އިބްތިދާ މާ ބޮޑެވެ. އެހެންކަމުން، އިބްތިދާ ދިރިގެން، ދިރިއުޅުމަށް ހުރި ބަދަލު ގެންނަނީ، އެ ސެލްތަކުގައި ހިނގި ހާދިސާއިންނެވެ.

ސެލްތަކުގައި އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު ދިރިއުޅުއްވި ސުވަރުގެއިކަންތަކާއިގައެވެ. އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު ދެކަނބަލުން، ސެލްތަކުގައި ވަރަށް ގިނައިން ވާހަކަފުޅު ދަރުކާވާފައިވާ ކަމަށް ހިތްޕުޅުގައިން ޝިފާލުވެފައި ވެއެވެ. މާތް الله ވަނީ، އެ ސެލްތަކުގައިވާ އެންމެ ގެއްލި ފޮނުވައި އެހެން ގޮތަކައި އެއްބަސްކަން އުފުލާއި ބަރަކާ ހާސިލުކުރުމުގައިވެސް، އެ ދެކަނބަލުންނަށް ގުޅުންހުރި ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބަރަކާތް ތިބޭފަރާތް ހަމައެކަނި ތަޢާލާގެ ސެރިކަމުގައި ޖެހިލުންވާ ބޮލެއް، އެ ދެކަނބަލުން ދިރިއުޅުއްވި ސުވަރުގޭގައި ވާދަވެރިކަމުގެ ވަޙީކުރެވިފައި އިސްވެ ބެހޭކަމުގެ މަސައްކަތް ފުރިހަމަ ގޮތަކަށް ފެނިއްޖެއެވެ. އާދަމުގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި ޖަލާލުކުރައްވާ އިންސާނީ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެދުއިން ހަނދާންނެތުމުގެ ސިފަފުޅު، ނަހަމަކޮށް ބޭނުންކުރެވިގެންނެވެ.

ކާނޭނުގެ، އިބްލީސް އާދަމުގެފާނަށް ވަސްވާސްދެމުންގެންދިޔައެވެ. އެކަން ބަޔާންކުރައްވައި، ޠާހާ ސޫރަތުގެ 120 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތް الله ކީރިތި ގުރުއާނުގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ)

މާނައީ، "ފަހެ، ޝައިޠާނާ އެކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދިނެވެ. އޭ އާދަމުގެފާނެވެ! (އެ ގަހުން ކައްސަވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނު އަބަދަށް ދިރިހުންނަވާނެ) ޝަޖަރަތުލްޚުލްދާ ގައި، ފަނާވެގެން ނުދާނެ ވެރިކަމެއް، ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަން ދަލާލަތު ކޮށްދެންތޯއެވެ؟"

އިބްލީސްގެ މި ވަސްވާހުގެ ސަބަބުން އާދަމުގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި ސުވާލުތަކެއް އުފެދުނެވެ.

އެ ގަހުން ފަރިއްކޮށްލައްވައިފިނަމަ، ވާނީ ކިހިނެއްކަން ތޯއެވެ؟ އެއީ، ބަލިޖެހުމުގައި ފެށޭ، ޝަޖަރަތުލްޚުލްދުތޯއެވެ؟

ހުދުދުން ނުވަތަ އަބަދަށް ދިރިހުރުމަށް ލޯބިކުރުމުގެ ސިފައަކީ އިންސާނާގެ ޠަބީޢަތުގައި ޖަހާލާފައިވާ ސިފައެކެވެ. އެހެންކަމުން އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު އެކަށައަޅާ ފިކުރުފުޅުކުރައްވަން ފެށިއްޖެއެވެ. އެ ފިކުރުފުޅުގެ ފުންކަމުގައި އެ ދެކަނބަލުން އެޖެހި ދިވެހިއް ވަންދެން ތިއްބެވީމުކަމުން، އެއްދުވަހަކު އާދަމުގެފާނުގެ ހިތްފުޅަށް އަރައިފިއެވެ. "އެ ގަހުން އެއްކޮށް ފަރިއްކޮށްލަން އެވެ."

އުނިނދު، އަކަށްދާގޮތް ވަނީ، އެ ގަހުން ފަރިއްކުޅުއްވުން ނަހީކުރައްވާފައިވާކަން ހަނދުމަފުޅު ނެތިފައެވެ. އާދަމުގެފާނު އެ ގަހުން މޭވާއެއް ބެންނެވިއެވެ. އެ މޭވާ އަކަށްދާގޮތް، ޙައްވާގެފާނަށް ދެއްވިއެވެ. ދެން އެ ދެކަނބަލުން އެ މޭވާ ފަރިއްކުޅުއްވިއެވެ. އެއީ، ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއްކަން ހަނދުމަފުޅު ނެތިފައިވާ ޙާލުގައެވެ.

މިތާނގައި ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ މުހިންމު ނުކުތާއެއް ވެއެވެ. އެއީ، އެ ގަހުން ފަރިއްކުޅުއްވުމުގެ ޒިންމާ، ޙައްވާގެފާނުގެ އިސްތިރީކަމުގައި އުޅޭ ކަމެވެ. އަދި އެކަމާގެ ސަބަބުން އާދަމުގެފާނު އުޅުއްވައިގަތް ކަމަށް ބުނުވާ ކަމެވެ. މިއީ، ރަސޫލުން ދައްކާ ވާހަކައެކެވެ. މި ވާހަކައިގެ މަސްދަރަކީ، މުސްލިމުންގެ ދީނީ ފޮތްތަކެއް ނޫނެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި މިވާހަކަ އައިސްފައިވަނީ، ރަސޫލުންގެ ކިބައިންނެވެ. ނަހީކުރައްވާފައިވާ ގަހުން ފަރިއްކުޅުއްވުމުގައި ޙައްވާގެފާނުގެ ދައުރެއް އޮތް ކަމަކަށް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އަންގަވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އާދަމްތަކުން އެނގެނީ، އެކަން ކުރައްވަން ފެށުނީ ޙައްވާގެފާނު ކަމެވެ. ކުރިން މަގުދައްކާ އިބްލީހެވެ. އެކަށްޓާ އެ ކުރި ކުރީ، ބާރަކަމުގައި ކަޅުފެކީކަމުންނެވެ. ޙައްވާގެފާނަށް އެ ކުރި ކުރައްވުމީ، ނަހީކުރައްވާފައިވާ ހަނދުމަފުޅު ނެތިގެން، އަޖުމަ ބެއްލެވުމަކުން ޓިބުގު ކުރައްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ނަހީކުރައްވާފައިވާ ގަހުގެ މޭވާ ފަރިއްކުޅުއްވުމާއެކު، ޙައްވާގެފާނާއި އާދަމުގެފާނަށް ކަޝްފުވެ ވަޑައިގަތެވެ. އެއީ، އެ ދެކަނބަލުން ޢިއްޒަތި ސިއްރު ގޮތަށް ކަމެއް ކަލާއި، އެ ދެކަނބަލުން ޢިއްޒަތި އެއްވެސް އެއްޗަކުން ފޮރުވުމަށް އުޅުއްވީ ކަމެވެ. ދެން އެ ދެކަނބަލުން، ގަސްގަހާގެހިން ފަތްތަކެއް ބެންނެވުމައި، އެއިން ޢައުރަ ނިވާކުރައްވައިފިއެވެ. ނަހީކުރައްވާފައިވާ ގަހުން ފަރިއްކުޅުއްވުމުގެ ޖަޒާއަކަށްވީ، އެ ދެކަނބަލުން ސުވަރުގެގައި ދިރިއުޅުއްވުމުގެ ފުރުޞަތު ނިމުނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މާތް الله، އެ ދެކަނބަލުން ފޮނުއްވީ ދުނިޔޭގެ ބިމަށެވެ.

4.5 ދުނިޔޭގެ ބިމުގައި

ދުނިޔޭގެ ބިމަށް ފޭބުނުވުމަށްފަހު، އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު، ތަޢުބާވެވަޑައިގަތެވެ. ފާފަފުޅުއްސެވުމަށް އެދި މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ އެ ދެކަނބަލުންގެ ދުޢާފުޅު އިޖާބަކުރައްވައި، އެ ދެ ކަނބަލުންނަށް ތައުބާ ދެއްވިއެވެ. އެއާއެކު، އެކަލާނގެ އެ ދެކަނބަލުންނަށް އެންގެވި ކަންތައްތަކެއް ވެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ބިމަށް، އެ ދެކަނބަލުންގެ އަސްލު މަންޒިލުކަމާއި، އެ ދެކަނބަލުން ދިރިއުޅުއްވާނީ އެ ބިމުގައިކަން އެންގެވިއެވެ. އެ ދެ ކަނބަލުން އަވަހާރަވާނީ ވެސް އެ ބިމުގައިކަމާއި، އާޚިރަތުގެދުވަހުން އެ ދެކަނބަލުން އަލުން ދިރުއްވާނީ ނެރުއްވާނީ ވެސް އެ ބިމުންކަން އެންގެވިއެވެ.

ބައެއް މީހުން ހީކުރަނީ، އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު، ސުވަރުގެއިން ބޭރުކުރެއްވުނީ، އެ ދުނިޔެއަށްބާލެއްވުމުން ކުރެއްވުން ޖަޒާއެއްގެ ސަބަބުން ކަމަށެވެ. އަދި އެ ޖަޒާ ނުކުރެއްވުން ނަމަ، މިއަދާ ހަމައަށްވެސް އެ ދެކަލުން ތިއްބަވާނީ ސުވަރުގޭގައި ކަމަށެވެ. ބަދަލުގައި، މިއީ ކުށްހިޔާލެކެވެ. އެހެނީ، މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުމަކީ އިރާދަކުރެއްވި ހިނދު، މަލާއިކަތުންނަށް އެކަލާނގެ ޚަލީފާކަމުގައި ވަނީ، ބިމުގައި ޚަލީފާއަކު ލައްވާން ކަމަށެވެ. މިކަން އަލްބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 30 ވަނަ އާޔަތުން އެނގެއެވެ. އެ އާޔަތުގައި އަންގަވާފައިވަނީ، ސުވަރުގޭގައި ޚަލީފާއަކު ލައްވާނެ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ދުނިޔޭގެ ބިމުގައި ޚަލީފާއަކު ލައްވާން ވާހަކައެވެ.

ފާހަގަކުރަންޖެހޭ އަހަމް ނުކުތާއަކީ، މާތް الله، އާދަމުގެފާނު ބިމަށް ފޮނުއްވެވީ ޖަޒާއެއްގޮތުގައި، ދުރުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ނިކަމެތިކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ޖަޒާއެއްގޮތުގައި ނޫން ކަމެވެ. އެކަމަކު، އެއީ އެކަލާނގެ، އެކަލޭގެފާނަށް ކުރެއްވި ވަޢުދު ފުރިހަމަކުރެއްވުން ކަމެވެ. އެކަލާނގެ އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު، ސުވަރުގޭގައި ތިއްބެވި އިރު ވެސް، ނިކަމެތިކަމާވާ ގޮތަށް އެ ދެކަލުންނަށް ޤަބޫލުކުރެއްވުން ކަމާއި، އެއަށްފަހު އެ ދުނިޔޭގެ ބިމަށް ފޮނުއްވާލެއްވިކަމަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު، ސުވަރުގޭގައި ދިރިއުޅުއްވުން ތަޖުރިބާކުރެއްވިކަމީ، ދުނިޔޭގެ ބިމުގެ ހަޔާތަށްޓަކައި އާދަކުރެއްވުމުގެ ތަމްރީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު ކަމުގައި ވީއެވެ. އެ ތަރުބިއްޔަތު ޖުމްލަކޮށް، އިންސާނުން ދަސްކޮށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށްޓަކައެވެ. އެކަމަކު، އާދަމުގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނަށް ސުވަރުގޭގައި ނިޢުމަތްތަކުން ސަބަބެވެ. އެ ސަބަބަކީ، ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާހެވެ. އެ ދުނިޔެއަށް ނަފްސުގެ ދުނިޔާއަށް އަންނާނެ އެންމެން، އެކަން ދެނެގަންނަންޖެހޭނެއެވެ. އަސްލު ކަމަކީ، އާދަމުގެފާނަށް ސުވަރުގެ ރަސްތާކުރުވުން މަގު ދެއްކެވުމެވެ. އިންސާނުންނަށް ސުވަރުގެ ރަސްތާކުރާ ދުނިޔާވީ ބަލާތްތަކުގައި މާތް الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުންނެވެ. އަދި ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކަށް ނުހެދި، އެއިން ދުރުހެލިވުމުންނެވެ.

4.6 އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގެ މަޤްޞަދު

މާތް الله ވަނީ، ސަރާޙަތުގައި އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި މަޤްޞަދު، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ވަނީ، ޖިންނާއި އިންސާނާ އުފެއްދެވި މަޤްޞަދު ވެސް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އަޅުކަން ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ)[27]

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަޓީގެ ހުލާސާއިން (އެބަހީ: މަޓީން އުފެއްދި އުފެއްދުމަކުން) އިންސާނާ (އެބަހީ: އާދަމުގެފާނު) ހެއްދެވީމެވެ."

(ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ)[28]

މާނައީ، "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އިންސާނާ، ރައްކާތެރި ތަނެއްގައި، ނުޠުފާއެއްގެ ގޮތުގައި ލެއްވީމެވެ."

(ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)[29]

މާނައީ، "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ނުޠުފާ، ޢަލަޤާއަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެ ޢަލަޤާ، މުޟްޣާއަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެ މުޟްޣާ ކަށިތަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެ ކަށިތަކުގައި މަސް ލެއްވީމެވެ. ދެން އަނެއް އުފެއްދުމަކުން އެ އިންސާނާ އުފެއްދެވީމެވެ. ފަހެ، އެންމެ ރިވެތިކޮށް ހައްދަވާ ﷲ، މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މި އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި މިވަނީ އިންސާނާ ހެދުވުކުރައްވާ މަރުޙަލާތަކެވެ. އެއީ، މަޓީގެ ސުލާލާއި، ނުޠުފާއާއި، ޢަލަޤާއާއި، މުޟްޣާއާއި، ކަށި ހެއްދެވުމާއި، މަސް ލެއްވުމާއި، ރޫޙު އެޅުއްވުމެވެ.

މީގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ މަރުޙަލާއަކީ، ސައްޔިދުނާ އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވި މަރުޙަލާކަމަށް ޢިލްމުވެރިން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އަނެއް މަރުޙަލާތަކަކީ، ރަޙިމުގައި ގެރިބަކަސްގެން އުފެދޭ މަރުޙަލާތަކެވެ.

މި އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން، ޢިލްމީ އިޢުޖާޒުގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ. މިޒަމާނުގެ ސައިންސްގެ އަލީގައި އެކަންކަން ކަށަވަރުވެފައިވާތީ މާހިރުން ޢިލްމީ ޙަޤީޤަތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައި ވާތީއެވެ.

ދެން މިދަންނަވަނީ، ރަޙިމުގައި އިންސާނާ އުފެދޭ މަރުޙަލާތަކާބެހޭ ގޮތުން، މިޒަމާނުގެ ސައިންސްގެ އަލީގައި ކަށަވަރުވެފައިވާ ބައެއް ޙަޤީޤަތްތަކެވެ.

27. އަލްމުއުމިނޫން (23): 12

28. އަލްމުއުމިނޫން (23): 13

29. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.6.1. ނުޠްފާގެ މަރްޙަލާ

(ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ)[30]

މާނައީ، "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އިންސާނާ، ރައްކާތެރި ތަނެއްގައި، ނުޠްފާއެއްގެ ގޮތުގައި ލެއްވީމެވެ."

މި މަރްޙަލާގައި ނުޠްފާއަކީ، އިންސާނާ އުފެދޭ ދެ ދިޔަގެ ތެރެއިން ފިރިހެން ދިޔަވެ. އެ ދިޔަ ފަހަމުންގޮސް އަންހެން ދިޔަގެ ތެތްއަށް ވަދެ އެއާ ގުޅެއެވެ. އެހެންވީމާ، ތިން ބާވަތެއްގެ ނުޠްފާ ވެއެވެ. އެއީ ފިރިހެން ނުޠްފާއާއި، އަންހެން ނުޠްފާއާއި، ދެމެދު ނުޠްފާއެވެ. މަންމަގެ ބަނޑުގައި އިންސާނާ އުފެދުމުގެ ފުރަތަމަ މަރްޙަލާ ފެށެނީ، ފިރިހެން ނުޠްފާއާއި އަންހެން ނުޠްފާއެކުވެ، އެއިން އުފެދޭ މެދުގެ ނުޠްފާއިންނެވެ. އޭގައި އޭނާގެ މަންމަގެ ފުށުގެ ސިފަތަކާއި ބައްޕަގެ ފުށުގެ ސިފަތައް ވެއެވެ.

ނުޠްފާގެ މަރްޙަލާ

30. އަލްމުއުމިނޫން (23): 13

4.6.2. ޢަލަޤާގެ މަރުޙަލާ

(ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً)[31]

މާނައަކީ، "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ނުޠްފާ، ޢަލަޤާއަކަށް ހެއްދެވީމެވެ."

މި މަރުޙަލާގައި "ޢަލަޤާ" ގެ ނަމުން ނަންދެއްވާފައިވަނީ، އިސްވެދިޔަ މަރުޙަލާގައި އުފެދުނު ދެލި ނުޠްފާ، މި މަރުޙަލާއަށް އަންނައިރު، ރަހިމުގައި ޖެހިފައި ހުންނާނީއެވެ. މި މަރުޙަލާ ފެށޭނީ، ދެލި ނުޠްފާ އުފެދުނުތާ ގާތްގަނޑަކަށް 15 ވަނަ ދުވަހުގެއެވެ. އަންހެނުން ނުޠްފާއާ ދެލިފައިވާ ފިރިހެން ނުޠްފާގެ ބައްޓަން، މި މަރުޙަލާގައި ބަދަލުވާން ފަށައެވެ. ވަށްކޮށް ހުރުމަށްފަހު އެ ބަދަލުވެގެންދަނީ، ދިގު އަކައިގެ ބައްޓަމަކަށެވެ.

މި މަރުޙަލާގައި އެ އޮންނަނީ، ގަނޑުވެފައިވާ ލޭކޮޅެއްގެ ސިފައިގައެވެ.

ޢަލަޤާގެ މަރުޙަލާ

31. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.6.3. މުޟްޣާގެ މަރުޙަލާ

(فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً)[32]

"ދެން އެ ޢަލަޤާ، މުޟްޣާއަކަށް ހެއްދެވީމެވެ."

މި މަރުޙަލާގައި "މުޟްޣާ" ގެ ނަމުން ނަންދެއްވާފައިވަނީ، މި މަރުޙަލާއަށް އަންނައިރު ޢަލަޤާއަށް އައިސްފައިވާ ބަދަލާއެކު، އެ އޮންނަ ސިފައިގެ ގޮތުންނެވެ. އެއާ އެންމެ ވައްތަރުވާނީ އަނގައަށް ލައި ހަފާލިފައިވާ ސުވަރައަކާއެވެ. ދަތްތަށް ޖެހުން ތަންތަން ވެސް އެއިން ފެންނަހެން ހީވާނެއެވެ. މި މަރުޙަލާ ފެށެނީ، ފުރިހި ނުތުފާ އުފެދުނުތާ 25 ވަނަ ދުވަހާ ހިސާބުގައެވެ. މި މަރުޙަލާގައި އުފެދޭ މުޟްޣާ، ހަމައި ބޮޑުވެނެއްގައި ހުރިބޮޅުވަމުންދެއެވެ. އެއިން ހަރުގަނޑުގެ ބައްޓަން ފާޅުވާން ފަށައެވެ. އަދި މައިބަދަނާއި، އެއާގުޅޭ ބައިތައް އުފެދެން ފަށައެވެ.

މުޟްޣާގެ މަރުޙަލާ

32. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.6.4. ކަށިގެ މަރްޙަލާ

(فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا)[33]

މާނައީ، "ދެން އެ މުޟްޣާ ކަށިތަކަށް ހެއްދެވީމެވެ."

މި މަރްޙަލާގައި، އިންސާނާގެ ކަށިގެ އޮނިގަނޑު އުފެދެއެވެ. އުފެދުމުން އަންނަ ކުއްޖާއަށް ދެއިން ބާރާއި ހިމާޔަތް ލިބެއެވެ.

ކަށިތައް އުފެދުން ފަށަނީ، 7 ވަނަ ހަފްތާގައެވެ.

7 ވަނަ ހަފްތާގައި، އިންސާނުއްގެ ސްކެލެޓަން ހަރުގަނޑު ބައްޓަންވެއެވެ.

ކަށިގެ މަރްޙަލާ

33. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.6.5. މަސްއުދުމުގެ މަރުޙަލާ

(فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا)[34]

ވާނައި" ދެން އެ ކަށިގައި މަސް ލެއްވީމެވެ."

މި މަރުޙަލާގައި، އުފެދުމުން އަންނަ ކުއްޖާގެ ގައިގައިވާ ކަށިބަށް މަސް އަޅައި، އޭނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ބައިތައް ފުރިހަމަވެއެވެ.

މިކަން ހިނގަނީ 8 ވަނަ ހަފްތާގައެވެ. ގަރުބަވެގަންނަތާ ދެވަނަ މައްސަރު ނުވަތަ 8 ވަނަ ހަފްތާ ނިމެންދެން މި މަރުޙަލާ ދެމިއޮވެއެވެ.

މި މަރުޙަލާއަށްފަހު ފެނުނީ މުޅިން ބަދަލުވާ މަރުޙަލާއެކެވެ.

މަސް ލެއްވުމުގެ މަރުޙަލާ

34. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.6.6. ފުރާނައިގެ މަރުޙަލާ

(ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)[35]

"ދެން އެހެން އުފެއްދުމަކުން އެ އިންސާނާ އުފެއްދެވީމެވެ. ފަހެ، އެންމެ ފުރިހަމަ ޚާލިޤު ހެއްދެވި الله، މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މި މަރުޙަލާގައި، އުފެދެމުން އަންނަ ކުއްޖާގެ ހަށިގަނޑަށް މާތް الله، ފުރާނަ އަޅުއްވައެވެ. އެއާއެކު އޭނާގެ ހިތް ވިންދުޖަހަން ފަށައެވެ. އަދި އޭނާގެ ހަށިގަނޑު ހެދިބޮޑުވެ، އިންސާނެއްގެ ބުރުސޫރަ ލިބެއެވެ. އެއަށްފަހު އޭނާގެ ހަށިގަނޑު ފުރިހަމަވެ، އޭނާގެ މަންމަގެ ބަނޑުން ދުނިޔެއަށް އުފަންވެއެވެ. އާންމު ގޮތެއްގައި މިކަން ހިނގަނީ، މަންމަގެ ނުޠުފާއާ، ބައްޕަގެ ނުޠުފާ ގުޅުމާ 9 މަސްދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށްފަހުގައެވެ. އެންމެ ފުރިހަމައަކުން ތަކެތި ހައްދަވާ ކަރަކުޅަދުންވަންތަ މާތް الله ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

ފުރާނަ އަޅުއްވުމުގެ މަރުޙަލާ

35. އަލްމުއުމިނޫން (23): 14

4.7 އިންސާނީ ނަފްސުގެ ހަތަރު ނަފްސު

ސަލާމްލެއްވި ޢާދަމުގެފާނަކީ، މާތް الله މި ދުނިޔޭގެ ބިމުގައި ހެއްދި ފުރަތަމަ އިންސާނާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަނީ، އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ ކުރިން ބަދަލުންކުރުވާފަދަ ގިނަ އިންސާނުން ހައްދަވާފައެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ، އަންނަނިވި އާޔަތެވެ.

(وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)[36]

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ޚަލީފާއަކު ލައްވާނަމޭ މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެބޭކަލުން (އެހިނދު) ދެންނެވީއެވެ. އަޅުގަނޑު އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ހަމްދާއެކު ތަސްބީހަ ކިޔައި، އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ތަޤްދީސް ކުރަނިކޮށް ތިއްބައި، އެ ބިމުގައި ފަސާދަ ޢުފެއްދައި ލޭ އޮހޮރުވާނޭ ބައެއް އިބަރަސްކަލާނގެ އެ ބިމުގައި ލައްވަނީތޯއެވެ؟ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބޭކަލުންނަށް އެނގިގެންނުވާ ކަންކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ."

ޢަރަބިބަހުގައި ޚަލީފާއަކީ، ކުރިން ހުރި މީހަކަށްފަހުގައި އަންނަ މީހާއެވެ.

ޣައިބުގައިވާ ކަންކަން މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަކަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ވީއިރު، ޢާދަމުގެދަރިން ބިމުގައި ބިމުގައި ފަސާދަ ޢުފެއްދައި ލޭ އޮހޮރުވާނެކަން އެ ބޭކަލުންނަށް އެނގިވަޑައިގަތީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެހެންވީމާ، މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް އެކަން އެނގިވަޑައިގަތީ ޢާދަމުގެފާނުގެ ކުރިން ދުނިޔޭގައި އުޅުނު ބައަކު، އެކަން ކަންހުރިގޮތް ކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

މިގޮތުން ދުނިޔޭގައި އުޅޭ އެންމެހައި އިންސާނުންނަކީ، ހަމައެކަނި ޢާދަމުގެފާނުގެ ދަރިން އައިސްފައިވާ ބައެއް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ އިންސާނުންގެ ހަތަރު ބައްޔެއްގެ ތެރެއިން ބައްޔަކުންނެވެ. ސާފޫނިންގެ ބައްޔެއް ވެއެވެ. ޖިނިއިންސާނުންގެ ބައްޔެއް ވެއެވެ. ސިޔާސަތުގެ މީހުންގެ ބައްޔެއް ވެއެވެ. އެ ހަތަރު ބައްޔިންގެ ފުރުން ހަތަރު ނަފްސު އުފެދިފައެވެ. އެ ހަތަރު ނަފްސަކީ:

1. ޖިންނީން: އެއީ މައިގަނޑު ގޮތުގައި އުފެދިކާގެ ބަހީމު ނަފްސުގެ މީހުންނެވެ.
2. ޝައިޠާނީން: އެމީހުންނަކީ މައިގަނޑު ގޮތުގައި ދުޝްމަނު ޝައިޠާނާގެ މީހުންނެވެ.
3. ޙައްޤު ނަފްސުގެ މީހުން: އެއީ އުފެދިކާގެ އަސްލު ރަނގަޅު ކަމުގައިވާ ޙަޤީޤީ އިންސާނުންނެވެ.

36. އަލްބަޤަރާ (2): 30

4. ކައުކާސީ ނަސްލުގެ މީހުން: އެއީ ޔޫރަޕާއި އެމެރިކާގެ ހުޅަނގު ބިމާއި ހުޅަނގު އޭޝިއާއާއި ދެކުނު އޭޝިއާގެ މީހުންނެވެ.

މީގެ ތެރެއިން ސަޤާފަތުގައި އާދަދުގެ ޖާނުގެ ނަސްލުގެ މީހުންނަކީ، ކައުކާސީ ނަސްލުގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނާއި އެހެން ނަސްލުތަކުގެ މީހުންގެ ދުރުގައި ވަނީ ކާވެނީގެ ގޮތުން ހިނގާފައެވެ. (الحلي، 2010)

މި ސުރުޚީގެ ދަށުގައި މި ބަޔާންކުރި، މި ވައްސާފުގައި ދެކެވޭ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން މިންވަރުކުރެވެ. ފަރަޤުގައިވެސް މިވާހަކަތަކަށް ތެދުކުރުމުގެ ނުވަތަ ދޮގުކުރުމުގެ ވަކި ދަލީލެއް ނެތެވެ. އެހެނަސް މިއީ ވެސް އިންސާނުން ހެއްދެވުމާބެހޭ ގޮތުން އިލްމީ މައިދާނުގައި ދެކެވޭ ވާހަކަތަކަކީ، އެއަށް އިސްލާމްދީނުގެ ކޯރުޖުގެ ވަކި ބަސްދުގައެވެ.

<>

5. ހަތަރުވަނަ ބައި: ތަސްވީރީ ފަންނުގެ އަޖީބުގައި

މި ކަރުދާހުގައި އިސްލާމީދީނާ ދީން ބައްލަވާ، މި ބައިން ވާސިލުވުމުގެ ކުރިން ކަމާބެހޭ މައުލޫމާތުގެ ތަރުތީބަށް ހިންގައިދީ ނަޒަރުކުރެވޭ. އެއީ، މާތް الله، އިންސާނާ ހެއްދެވި ގޮތުގެ މައުލޫމާތުތަކެވެ. އެ މައުލޫމާތުގެ ކަނޑުގެ ނުހަނު ބިރުއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން މި މައުޟޫއަށް މުހިއްމުވާން މިންވަރެއް ގެންސްދެވުނު ކަމަށް އުންމީދުކުރަމެވެ. އިންސާނާ ހަށިގަނޑުކުރެއްވި ފުރިހަމަ ސޫރައިގެ މައްޗަށް މިބައިގައި އަލިއަޅުވައިލާނީ، ތަސްވީރީ ފަންނުގެ އަޖީބުގައި އެ ފަންނުގެ ނަޒަރުންނެވެ.

5.1 އުފެއްދާ ފަރާތަށް ނަޒަރެއް

ދުނިޔޭގައިވާ އުފެއްދުންތަކަށް ބަލާއިރު، އެއްޗެއް އުފެއްދި ކޮން ފަރާތަކުންކަން އެއިން އެނގެއެވެ. އެކަން ބާޒާރުން އިބާރާތެއް އޭގައި ލިޔެފައިވާތީއެވެ. ނަމަވެސް އޭގައި މަޢުލޫމާތު ޖަހާފައިވާތީއެވެ. މިސާލަކަށް:

ސީނުކަރައިގެ އުފެއްދުންތަކުން (Made in China) މި އިބާރާތް ފެނެއެވެ.

ހިންދުކަރައިގެ އުފެއްދުންތަކުން (Made in India) މި އިބާރާތް ފެނެއެވެ.

ޔޫއެސްއޭގެ އުފެއްދުންތަކުން (Made in USA) މި އިބާރާތް ފެނެއެވެ.

ބައެއް ކުންފުނިތަކުގެ އުފެއްދުންތަކުގައި އެ ކުންފުނީގެ މަރުކާ ޖަހާފައި ވެއެވެ. އެ މަރުކާއިން އެއީ އެ ކުންފުނީގެ އުފެއްދުމެއްކަން އެނގެއެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ އެފަދަ ބައެއް މަރުކާގެ ތަސްވީރުތަކެވެ.

އެއްޗެއް އުފެއްދި ފަރާތުގެ މަރުކާއިން، އެ އެއްޗެއް އުފެއްދި ފަރާތް ދެނެގަނެވެއެވެ.

5.2. އުފެއްދުމުން އުފެއްދިފަރާތް އެނގެއެވެ.

މިހުން ބުނުއްވެއެވެ. (المصنوع يدل على الصانع) މާނައީ، "އުފެއްދި ފަރާތް، އުފެއްދުން އަންގައިދެއެވެ."

މި މައުޟޫޢުގެ ދަރުސްގައި ލިޔުއްވައިވާ ލިޔުމެއްގައި ވެއެވެ. (އެ ލިޔުން ލިޔުނީ، ޑޮކްޓަރ އަޙްމަދު (حازم عرفة) ނަމަކަށް ކިޔާ މީހެއް ކަމަށް އޮތުގައި ވެއެވެ.)

ބަސްރާގެ މާލިމީހެކެވެ. އޭނާއަކީ މުލްޙިދެކެވެ. އޭނާ ބުނެފިއެވެ. "ކަލަކު ވުޖޫދެއް ނުވެއެވެ."

އޭނާގެ ގާތުގައި ބުނެފިއެވެ. "އަހަރެންކަލަކުވަކިހަމަ، މިތާ ނިދިން ކޮޅެއްދީ، މިބާ ކާއިމްތަކީ އެއްޗެހި ހިމަނައިގެން ތަޅުމާރުކޮށްފައިވާ ސަފުރާއެއް ކުރިމަތިވީ ވިއެވެ. އެ ސަފުރާ ތަޅުމާރުކުރި މީހާކުރު ފިޔަރު ހިންގައިދޭމީހެއްނެތި، މިބާ އެ ސަފުރާގެ މަތީގައިވާ އެއްޗެހި ކާނަން ހުއްޓޭތޯ؟

އެހެން މިސާލެކެވެ.

މާކެޓުގައި ތަކެތިކުރުމުން ނަވާރުގެ ތަރައްގީގައި އުފެއްދީ މިހެނެވެ. އެ ނާ އުފެއްދި މިނާ ދުވަހަކުވެސް އޭނާ ނުދެކެއެވެ. ޓީވީ ކުރިމަތީގައި ޖަހާއިރު ވެސް، އެ ނާ ސާބިތުކޮށްދީގައި އޭވެ، ތަރައްގީކުރުމުންދެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ނާ އުފެއްދީ ވަރަށް މޮޅު މާސްޓަރުއެއްކަމުގައި އޭނާ ޤަބޫލުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟

ދުނިޔެ ވުޖޫ ހުރެ އުފެދިއެވެ. އަހަރުމެންގެ ހިތުގައިވެ ވުޖޫ ހުރެ އުފެދިއެވެ. އަހަރުމެންގެ ސިކުނޑި ވުޖޫ ހުރެ އުފެދިއެވެ. ..... ޑޮކްޓަރ އަޙްމަދު މި ފަތުރުވެރިއެއްކަން ވިސްނައި ފިކުރުކުރާށެވެ، ދުނިޔެއަކީ ނަފްސު ފަދަ އެއްޗެއް ކަމުގައި މިސާލުދެއްކިދިނުމެވެ. އަދި ދުނިޔެއަކީ، ކުރުދުސްތަކާއި، ހާރުހާރުގެ ތަފުސީލުތަކުގެ ހެދުމާއި އެއްޗެއް ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރަންޖެހެއެވެ.

އިންސާނާގެ ހިތުގައިވެ ވުޖޫ ހުރެ ހުރެއްޖެ ފަހުރެއްސެވެ. ހަމައެކަނި އޭގެ ބުރުސްކުރަހަން ބަލަދިއަރަސް އެހީ، ކުރުދުސްތަކަށް މާތް الله ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤުއްކަން ޝަހާދަތްދެނީ އެނގެއެވެ. ..... އިންސާނާގެ ސިކުނޑި ވުޖޫ ހުރެ ހުރެއްޖެއެވެ. ހަމައެކަނި އޭގެ ވަޒީފާތަކާމެދު ވިސްނައިލިރަސް އެހީ، ކުރުދުސްތަކަށް މާތް الله ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއްކަން ތަޙްޤީޤްވެއެވެ. އިންސާނާގެ ހިތް ވުޖޫ ހުރެހުރެ އުފެއްޖެއެވެ. ހަމައެކަނި އޭގެ ވިހުރުކުރުން ވުޖޫ އެހީ ކުރުދުސްތަކަށް މާތް الله ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއްކަން ކަށަވަރުވެއެވެ. ފަހެ، އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެހިން އެކަލާނގެ ސިފަތަކުގެ ފުނުޖެހުމަށް، އޭ، އިލާހެއްކަމަށް އިތުރު ދުރުމާއި އުޒުރުގަނެ ޖެހިބައިދާނެ ކަމެއް ކަމުގައި ނުވެވާނެތީއެވެ؟

5.3. ނަބަވީ ސިއްކަތުގެ

ތާރީޚީ ނަބިއްޔާ ސައްލަ اللہ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ސިއްކަތުގެއް ގެންގުޅުއްވިއެވެ. އަނަސްގެފާނުގެ އަރިއަހުން ރިވާވެފައިވާ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ.

(كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلاَثَةَ أَسْطُرٍ: مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُولُ سَطْرٌ، وَاللَّهِ سَطْرٌ)

ރިވާކުރެއްވީ: އަލްބުޚާރީ (3106)

މާނައީ، ތާރީޚީ ނަބިއްޔާ ސައްލަ اللہ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ސިއްކަތުގައި ތިން ސަތުރެއް ވިއެވެ. މުޙައްމަދު ވަނީ ސަތުރެއްގައެވެ. އަދި ރަސޫލު ވަނީ ސަތުރެއްގައެވެ. އަދި اللہ ވަނީ ސަތުރެއްގައެވެ."

ތިރީގައި މިވަނީ އެ ސިއްކަތުގެ ޖައްސަވާފައިވާ ސިޓީތަކާއި، އެ ސިއްކަތުގެ ތަސްވީރުތަކެވެ.

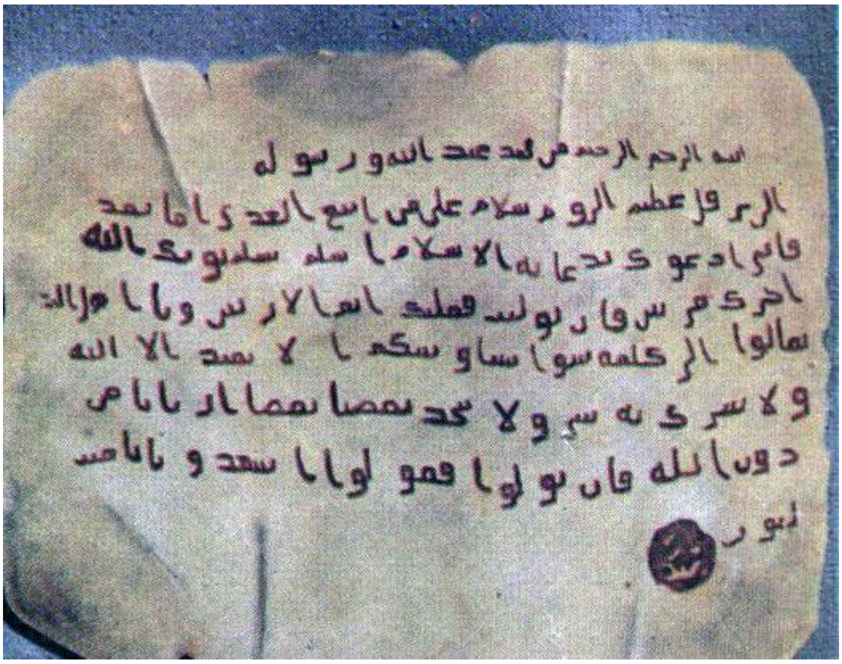

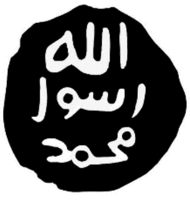

މި ސިއްކަތުގެ ޖައްސަވާފައިވާ ސިޓީތަކަކީ، އިތުރުއަކުރުތަކާއެކު ތަސްވީރާއި ސިޓީތަކެއް ކަމަށް އޮންނެއެވެ. އެއީ، ދޮގުގައި މި ސިއްކަތު ޖައްސަވާފައިވާ ތީއެވެ.

އިމްބްރިއޮލޮޖީގެ ފަންނުގެ ސިޔާސަތުގައި، މާތް الله ގެ ޤަދީމީ އިލްމުފުޅު އޮތީ އެންމެ މަތީގައެވެ. ދީން އޮތީ އެކަށާގެ އިމްބްރިއޮލޮޖީގެ ފަންނާ ހަވާލުކުރައްވާ ކޮން ކަމެއްކަން ބަޔާންވާ ކަމުގައެވެ. އެއީ "ތަސްދީޤު" އެވެ. އިމްބްރިއޮލޮޖީގެ ރިވެލި ނަންފުޅު އޮތީ އެންމެ ވިދި ފޮނުވުމުގައެވެ. އެއީ "މުޢުޖިޒާތު" އެވެ.

5.4 އުޅުބާމަސް ނަޒަރުން

"އުޅުބާމަސް، މުދުރިނުގެ މީހަކު ކުރިން ހުރިގައި މަސައްކަތް އަމިއްލަ ގޮތުން ފާރަވެރި ހުރި ހިސާބުން ވަރަށްގެން، ތަރައްޤީ އަތުގެ މުދު އިންސާނީ ކުރިއަށް ހުންނަ މިން" ކަމަށް ދިވެހިބަހުގެ ބަސްފޮތުގައި ވެއެވެ. އަދި އެ މިންވަރަކީ، ވިސް ރިހާނާއި އަށް އަހަރު ކަމަށް ވެސް ވެއެވެ.

ރިހާނުގެ ދުވަސްވަރަކީ، 24 އަހަރުތެވެ. އެއީ 27 އިންސައްތައެވެ.

އަހަރުތަކަކީ، ރިހާނުގެ 24 ބައިކުޅަ 1 ބައެވެ.

އެއް އަހަރުތަކަކީ 9 އިންސައްތައެވެ.

އެހެންވީމާ، އުޅުބާމަހުގެ ދުވަސްވަރަކީ، 90 އިންސައްތައެވެ. އެއީ، 7.5 ފާސެވެ.

5.5 ޖީނުގެ ސޮފްޓްވެއަރގައި އުޅުބާމަ

ކީރިތި ޤުރުއާން ބަޔާންކުރެއްވި الله ތަޢާލާ ވަޙުދާނިއްޔަތުގެ ޙަޤީޤަތްތަކުގެ ކޮޑިފިކޭޝަން ބޭނުންކުރެއްވުމަށް ތަފާތު ވިދިގެން 9 ސިފައެވެ. އޭގެތެރެއިން 4 ކޮޑިފިކޭޝަން ބުނެދީފައިވާ ގޮތެއް، ގުޅިގެންނެވެ. އެއްކޮޑިފިކޭޝަން ފަހުން އައި ކޮޑިފިކޭޝަން ތަރުތީބުގައިވާ ބޮޑު މިންވަރަކުން، ކުރުކުރުކޮށް އެއްކަރުދާހަކުން ބުނެދީފައިވާ ގޮތެވެ. އަހަރު 5 ކޮޑިފިކޭޝަން ބުނެދީފައިވާ ގޮތެއް، ކުރުކުރުކޮށް އެއްކަރުދާހަކުންނެވެ. ހުރިހާ ކޮޑިފިކޭޝަނުތައް ވެސް ހިސާބުކޮށްފައިވާ ގޮތެއް، ކުރުކުރުގެ ތަރުތީބު ފަހުންނެވެ. މިސާލުތަކުގެ ވަރަށްގެންވާ ހުރިހައި ފޮތްތަކުގައި ފުރާނަވަނަ ގައިގެ ވެސް، މައިން ޚާއްޞަކޮށް ފަރުވާ ދެއްވައެވެ.

އެ 9 ކޮޑިފިކޭޝަނު ވެސް، މަސްޢޫދުއްނަބީގެ ފާނު ސިފަ އިންތިޒާމްކުރެވެނެވެ. ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި ވެސް، މިސާލުތަކާއި އެ ކޮޑިފިކޭޝަނާ ގުޅުވައި ކުރިން މަގެއް ޤުރުއާނާ ކަމަށްވެ. އެއަށްފަހު އިމްބްރިއޮލޮޖީގެ ފަން މިސާލުތަކު ފުރާނަވާއިތުރު ސަބަބުން ކޮޑިފިކޭޝަން މިސާލުތަކުގައި ޤުރުބާނީ ކަމަށްވެ. އަދި ބައެއް

ރިވާޔަތްތަކުގައި ވަނީ އެއީ 8 ކޮޅަރިކާޅު ކަމަށެވެ. އެ ކޮޅަރިކާޅުތައް ސިފަކުރެއްވި އެއް ބޭކަލަކީ، ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢަމްރެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ވަނީ އެ ކޮޅަރިކާޅުތައް ފެނިވަޑައިގެންފައެވެ. އެއީ، އަލްވަލީދު ބިން އަބްދުލްމަލިކުގެ އަމުރުފުޅަކުން، އެ ކޮޅަރިކާޅުތައް ތަޢައިލުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

"އެ ކޮޅަރިކާޅުތަކުގެ ތުރުތަކުގެ ދޮށުގައި ވަނީ، ކަޅުކަޅައިގެ ކަށިދިން ހަދާފައިވާ ތުރުތުވި ތަރާފައެވެ. ކޮންމެ ތުރުތުވި ގަނޑެއްގެ ބޮޑުމިނަކީ 3×3 މުޅެވެ. ކޮޅަރިކާޅުގެ އުސްމިނަކީ، 200 ސމ. އާ 220 ސމ. ދެމެދުގެ މިންވަރެކެވެ. ކޮޅަރިކާޅުގެ ބޮލުގައި ހުރި މައްޗަށް އަރާ ދަމައިލުމާ، ފުރާޅުގައި އޮތް ގެއްލުމެއް ވެއެވެ."

އަލްޙަސަން ބިން އަބީލް ޙަސަން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ޙަމަލަތުލްޢަރުޝުގެ ފުރާވަރުގެ އުމުރުގައި، ކީރިތި ނަބިއްޔާ ސައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަށް ދެކޮޅުތަކަށް ވަޙީކުރެއްވުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. ހަމަ ޙަމަލަތުލްޢަރުޝުގެ އަރިހުގެ އެ ދެކޮޅުގެ ފުރާވަރުގައި ޖައްސަވައިފައެވެ."

މިއިން އެނގޭ އެއްކަމަކީ، އިތުރުއެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ދެކޮޅުތައް ބިނާކުރައްވާފައިވަނީ، ތަފުމުން ފުރާވަރަށް، އުފެދުމުގެ އުސްމިންގައި ކަމެވެ. އެހެންވީމާ، އުފެދުމަކީ ނަބީ މީހުންގެ އިސްކަން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބައެއްގެއެވެ.

5.6 ދިޔަވާނުގެ އާދިޖްކޮށްތަރުގައި އުފެދުމަ

ދިޔަވާނުގެ އާދިޖްކޮށްތަރުގައި އިންސާނާގެ ސޫރަތާ އެއްގޮތް އެކަތާނަ، އެއްގޮތް ފުރިހަމަ މިންވަރުގެ ގޮތުމަންޒަކާއި މަސައްކަތްކުރުވިފައި ވެއެވެ. އެއީން ވާސިލުވެފައިން އެއްގޮތް ދުރުންދު އެކައްކަލާ އުފެދުމަށެވެ. އަންކައްކަލާ، ޙަންއަކަ (ގޮތުގެން ސޫރަސޯޅަން) އެވެ. މި ޝައްޤީ ވަނީ އިންސާނާގެ ހަރިގަނޑެއް އުމުރިއްކޮށްފިލައެވެ. މިއީ މާތް ﷲ، އިންސާނާގެ ހަރިގަނޑު ހައްދަވާފައިވާ ބޮޑުޝަރަފެއް ފުރިހަމަކަން އަންގައިދޭ ދަލީލެކެވެ. ސޫރަތުއްތީން (95) ގެ 4 ވަނަ އާޔަތް އުމުރިއްކޮށްވާ ބަޔާންކުރެކެވެ.

(لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، އެންމެ ރިވެތި ޞޫރަގައި އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ."

ދެން މިގޮތުގެން، އިންސާނާގެ ހަރިގަނޑާއި، އުފެދުމާއި ގޮތުގެން ސޫރަސޯޅަން ދަރަކައިދާ ބައެއް ކުރުހުންތަކެވެ.

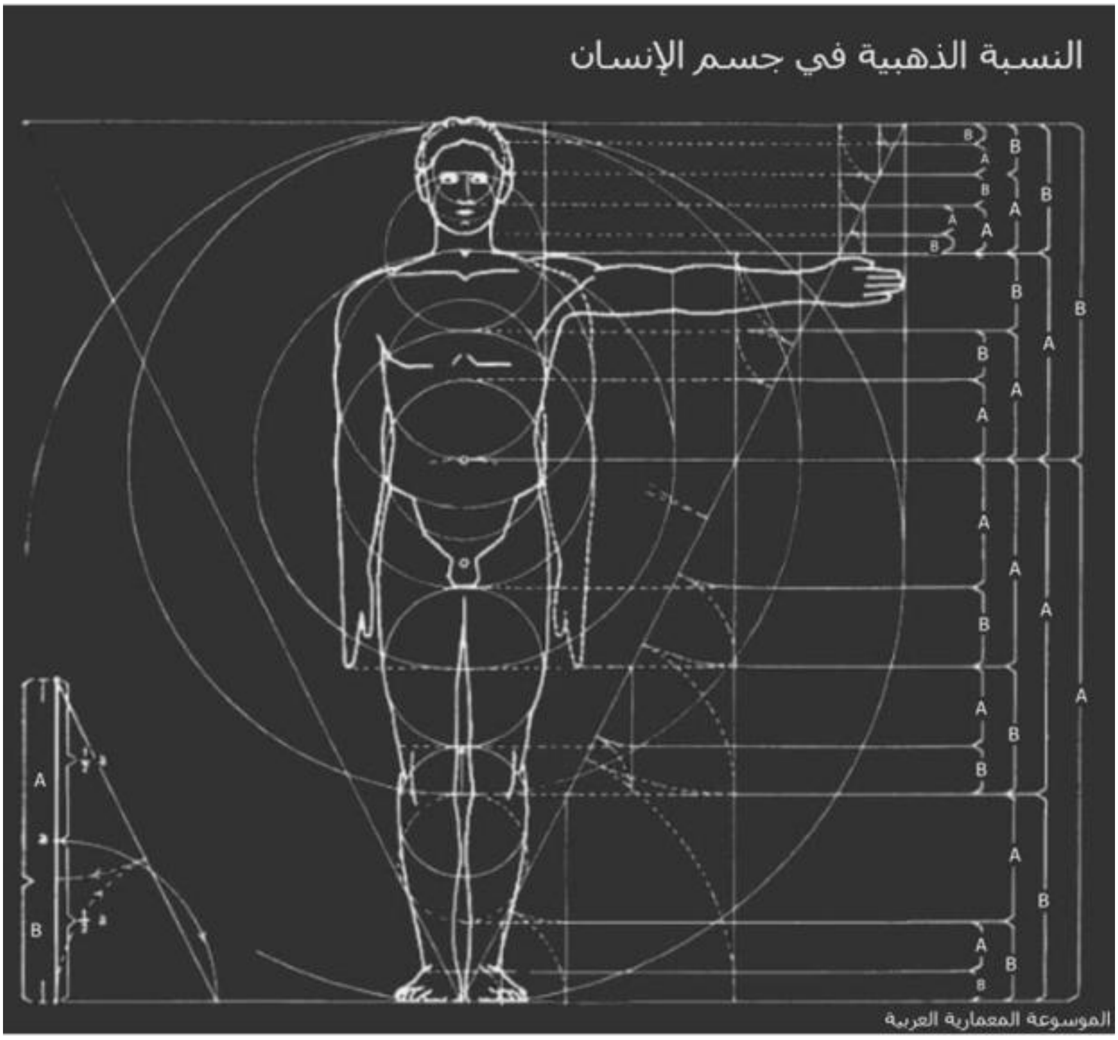

މިއީ، ނިއުފާޓްގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުރެހުމެކެވެ. މި ކުރެހުމުގެ ވާތްފަރާތު ތިރީ ކަނުގައި އޮވަނީ ގޯލްޑަން ސެކްޝަންގެ ހަމަތައް ދައްކައިދޭ ކުރެހުމެކެވެ.

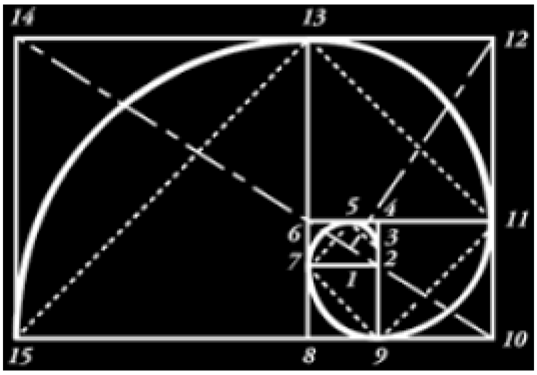

ނައިބޮލިބުރަން ބައްޓަންވަމުންދާ ކޮނުގެ، ހޮޅިބަރުން ގުދުރަތުންދަނީ، ކަންއަކައިގެ (ގޯލްޑަން ސެކްޝަންގެ) ނިސްބަތް ދައްކައިދެމުންނެވެ. ކަންއަކަ ހާމަވާ ކިބައިން އެއްޗެއް ވެއެވެ.

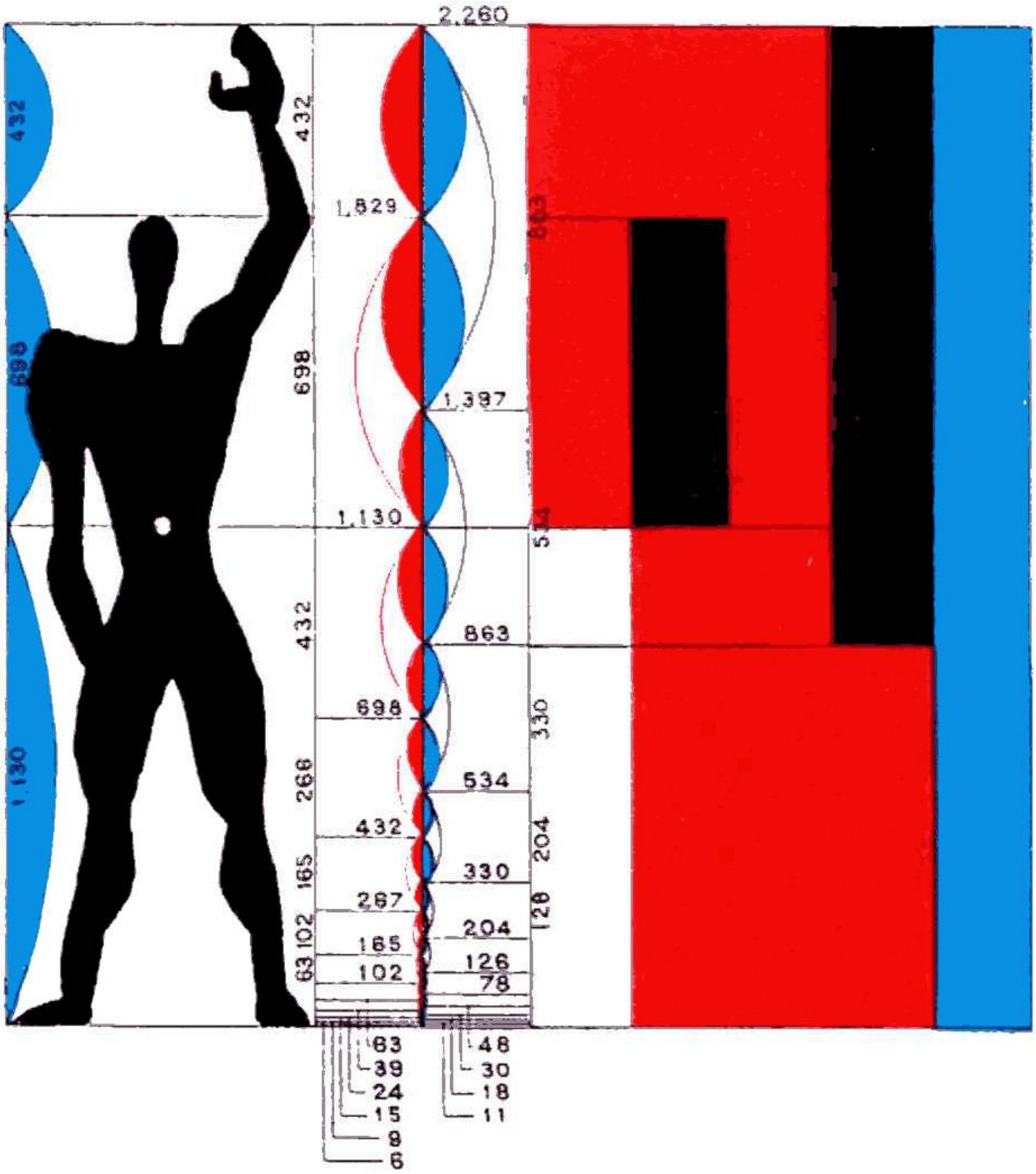

މިއީ ފްރާންސްގެ މަޝްހޫރު އާކިޓެކްޓް ކޯބިޒިއަރ (Le Corbusier) ފަރުމާކުރުއްވި އުޞޫލުތަކެވެ. މިއަށް ކިޔަނީ، މޮޑިއުލަރ (Modulor) އެވެ. މި މިންގަނޑުގައި އުޞޫލުތަކުގެ ދިގުމިނަކީ 2251=423+698+1130 މިލިމީޓަރެވެ. މިއީ، ނަބަވީ ގޯޅުބަނދުގެ އުސްމިނެވެ. سبحان الله!

މޮޑިއުލަރގައި ގޮތުމިނުގެ އިންސާނުންގެ އިސްކޮޅަށް، 1819=698+1130 މިލިމީޓަރެވެ.

ފައިތިލައިގެ ތިރިން ފެށިގެން ފުޅާ ހަމައަށް ހުންނަނީ، 1130 މިލިމީޓަރެވެ. މިއީ ރަންއަނގައިގެ ދިގުމިނެވެ.

ފުޅުން ފެށިގެން ބޮލުގެ މަތި ކައިރިއާ ހަމައަށް ހުންނަނީ،698 މިލިމީޓަރެވެ. މިއީ ރަންއަނގައިގެ ފުޅާމިނެވެ.

5.7 މާތް الله ގެ ސިފަތްތައް

ތަޝްރީހީ ފަންނާއި ހަންދަސީ ކުރެހުމުގެ ނަޒަރުން ބަލާއިރު، އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގެ ކަރަކާތަކުންވެސް މާތް الله ކަން ސާބިތުކޮށްދޭ އެންމެ ވަރުގަދަ ދަލީލަކީ، އެކަލާނގެ ސިފަތްތަކެވެ. މި ކަމުގައި އެކަލާނގެ ހަލްޤުކުރެއްވުމާއި އެންމެހައި ތަކެތީގައި އެ ސިފަތައް ފެނެއެވެ. އަދި، ޚިޔާލުގައިނުހިފޭނެ ވަރުގަދަ ސިފަތްތަކެވެ. އިންސާނުންނަކީ ސިފަތަކެއް، އެ ސިފަތަކަށް ހުރި ތަފާތެއް އެބައެވެ. އިންސާނުން ބަލާ ސިފަކަށް ޚިޔާލުކުރެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މާތް الله ގެ ބޮޑުކަމާއި ސިފަތަކަށް ޚިޔާލުކޮށް ނުލެވޭނެއެވެ.

ގަސްގަހާގެހިގައި އެ ސިފަ ފެނެއެވެ!

މަސްމަހާމެހިގައި އެ ސިފަ ފެނެއެވެ!

ދޫނިސޫފާސޫފީގައި އެ ސިފަ ފެނެއެވެ!

އުތުރުގެ ބާރުގެ ދުރުން އަބަދާއަބަދު "ލިއްލާހި، ލިއްލާހި، ލިއްލާހި" މިހެން ކިޔައި ތަސްބީހަކާ ދަވަރުވެއެވެ. މަދުނަސީބުމީހުން ނިކިއެވެ. ހިކިފަތްތަށް ނިކިއެވެ. ވަރުބަލިވެފައިހުރި އެތަކެއްބަޔަކުވެސް އެންމެހައި ތަކެތި ވަނީ އެކަލާނގެ ޝުކުރުގައި ތަސްބީހަކުރުމުގައި އެވެ. އަދި، އެކަލާނގެ ބޮޑުކަމާއި ޚިޔާލުގައިނުހިފޭނެ ސިފަތަކެކެވެ!!! ލިއްލާހިގެ މާނައަކީ "الله އަށް" އެވެ.

މާތް الله ވަހީކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

(تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا)[37]

މާނައީ، "ހަތް އުޑާއި، ބިމާއި، އެތަންތަނުގައިވާ ބަޔަކު، އެކަލާނގެއަށް ތަސްބީހަ ކިޔައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ހަމްދުކުރުމާއެކު، ތަސްބީހަ ނުކިޔާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެތަކެތީގެ ތަސްބީހަށް ނުވިސްނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެއީ، ހިލްމުވެރިވަންތަ، ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި ވެއެވެ."

އެންމެހައި ތަކެތި މާތް الله ގެ ހަމްދުގައި ތަސްބީހަ ކިޔާކަމަށް، މި އާޔަތުން ދަލީލުފެނެއެވެ. އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ނަޒަރު ހިންގައިލުމުން، އެތަކެތީގެ ޙާލުގެ ދުރުން "ލިއްލާހި" ކިޔަމުންދާކަން ފާހަގަވެއެވެ.

[37]. އަލްއިސްރާ (17): 44

5.8. މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅަށް ނަޒަރެއް

މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅަކީ ވަރަށް އާދައާ ޚިލާފު އިސްމުފުޅެކެވެ. ދުނިޔޭގައިވާ އެއްވެސް ނަމެއްގައި ނެތް ޚާއްޞަ މުޢުޖިޒާތެއް އެ އިސްމުފުޅުގައި ވެއެވެ. މިސާލަކަށް އެއިން އަލިފު އުނިކޮށްލައިފިނަމަ، އެއީ (لِلّٰهِ) ކަމުގައި ވެދެއެވެ. އެއިން ފުރަތަމަ ލާމު އުނިކޮށްލައިފިނަމަ، އެއީ (لَهُ) ކަމުގައި ވެދެއެވެ. އެއިން ދެވަނަ ލާމު އުނިކޮށްލައިފިނަމަ އެއީ (هُوْ) ކަމުގައި ވެދެއެވެ. މިއިން އެއްވެސް ޙާލަތެއްގައި އެއީ ކަނޑައެޅިގެންވަނީ މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތާ ވަކިވެގެންނުދާ އިސްމުފުޅެއް ނޫނެވެ.

(لله) "ލިއްލާހި" ގެ މާނައަކީ، "الله ގެ ޙަޟްރަތަށް" އެވެ.

(له) "ލަހޫ" ގެ މާނައަކީ، "އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް" އެވެ.

(هو) "ހޫ" ގެ މާނައަކީ، "އެކަލާނގެ" އެވެ.

ޢަރަބި ޚަޠްޠުތަކުގެ ނަޒަރުން ބަލާއިރު، މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅުގައި ވަނީ، މައިގަނޑު ޚުޠޫޠެއްގައި މަތިން ތިރިއަށް ގެންދާ ޙަރުފުތަކާއި، ތިރިން މައްޗަށް ގެންދާ ޙަރުފުތަކެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ ޢަރަބި ޚަޠްޠުތަކުގެ އެކި ބާވަތްތަކުން މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅު ލިޔުއްވާ ގޮތެވެ.

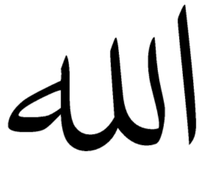		
ނަސްޚު	ޘުލުޘު	ޘުލުޘު
ރުޤްޢާ	ދިވާނީ	ފާރިސީ

މި ތަފާތުގައިވާ ނަމޫނާތަކުގެ ތެރެއިން، ޘުލުޘު ލިޔުމާއި، ފާރިސީ ލިޔުމާއި، ދިވާނީ ލިޔުމަށް ބަލާއިރު، ތިރިން މައްޗަށް، މަތިން ތިރިއަށް ގެންދާ ޙަރުފުތަކެއް ވާކަން ސާފުކޮށް އެނގެއެވެ. މިއީ، މިޒާމާނަށް ވާސިލުވީއިރު، ޚަލީފާގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ، އަދި އެއާ އެއްގޮތަށް ލިޔުންތަކުގައި ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ބަޔާންވެދިޔަ މިސާލުތަކުގެ އަލީގައި މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅު، އޭގައިވާ އަސާސީ ރޮނގުބުރިތަކަށް ނަގުލުކޮށްލައިގެން ލިޔުއްވާއިރު ހާސިލުވަނީ، ތިން ރޮނގެކެވެ. ތަކުރާރުކޮށް ވިދިވިދިގެން އެ އިސްމުފުޅު އެގޮތަށް ތަކުރާރުކޮށްފިނަމަ ހާސިލުވާނީ ތުނޑުރިހެއް ފަދަ ރޮނގެކެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ އޭގެ ނަމޫނާއެކެވެ.

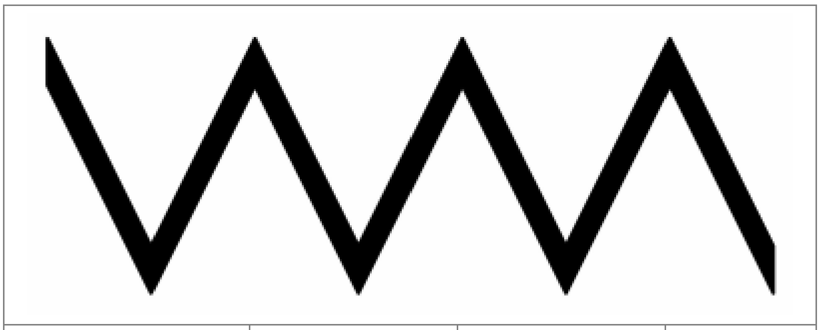

ا	ل	ل	هـ

ވުޖޫދުގައިވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ، ހަރަކާތްކުރަމުންދާ އެއްޗެކެވެ. ހަރަކާތްކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ ހަރަކާތުން މި ރޮނގު އުފެދެއެވެ. އެއީ ދެފަރާތަށް ހެއްލެމުންދާ އުނދޯލިއްޔާގެ ހަރަކާތް ފަދަ ހަރަކާތެއް ކުރުމުގައި ވިޔަސް އަދި ވާރޭއުކާ ހިޔާގާ ގޮތްޕޮއްގެ ހަރަކާތެއް ކުރުމުގައި ވިޔަސް އެއިން މި ފަދަ ރޮނގެއް އުފެދެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ ވަށްބުރަށް އެނބުރެމުންދާ ހަރަކާތެއް ކުރުމުގައިވިޔަސް އެއިން މި ފަދަ ރޮނގު އުފެދެއެވެ. މި ކަންކަމުން ހާމަވާ ހަގީގަތަކީ، ކައުނުގައިވާ އެންމެހައިތަކެތި މާތް الله ގެ ޛިކުރުގައި އިސްމުފުޅުން ތަސްބީހަކިޔާ ކަމެވެ.

މި ދާއިރުން ބަލާއިރު:

- ހިތުގެ ވިންދުތައް ކުރަމުންދަނީ، މާތް الله ގެ އިސްމުފުޅެވެ.
- ހިނގާއިރު، ފައިގެ ހަރަކާތާއި އަތުގެ ހަރަކާތް ވެސް ކުރަމުންދަނީ، ހަމަ އެ މަތިވެރި އިސްމުފުޅެވެ.
- ވާހަކަދައްކާއިރު، ދުލާއި ދަތް ތުންފަތުން ވެސް ކުރަމުންދަނީ، ހަމަ އެ މަތިވެރި އިސްމުފުޅެވެ.
- ޖައްވުގައި ދޫނި ވަޔާއި، ކަނޑުގައި މަސް ފީނާއި، ހަރުފަތްތަކުން ކުރަމުންދަނީ، ހަމަ އެ މަތިވެރި އިސްމުފުޅެވެ.
- ޖަސަދުގައިވާ ކަނޑިތަކުން[38] ފެނިގެން މަޖައްސާތަކުން އެކުލެވޭ ހޮނިތަކަށް[39] ދަންނަން ވަނީ އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅު ނަގާފައިވާ ގޮތަށެވެ.

[38] ޖައްސާމަޔާ، އެބަފާ. އެގައިވާ ކަނިތަކާ، ހިތާގެ ދަރުބުސާ އެކުލެވޭއެވެ.

[39] މަޖައްސާމަޔާ މަޖިލިސްބެ. ނުވަތަ ގެރިޔާސީއެވެ. އެއީން އުފެދޭ ކަނިތަކާ، ހެޔޮކަމަށްލައިގެން ބަޔާންކުރާ މީހަ ހެޔޮކަމަށް ލިއެވެ.

5.9. ޑިޒައިނަރުގެ ހުނަރުވެރިކަން ނަޒަރެއް

ޑިޒައިނަރުގެ ހުނަރުވެރިކަން ނަޒަރު ހިންގައިލުމުން، އެއީ މާތް ﷲ ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއްކަން އެނގެއެވެ. އާދެ ހުނަރުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ، އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅާ އެއްގޮތަށް ބައެއް ޖަނަވާރުތައް ހައްދަވާފައިވާކަމީއެވެ. އެއީން އެއްޗެއްގެ މުޅި ހުނަރުވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ ސިއްރުކަމުގެ ބައްސަވާފައިވާ ފުރުޞަތެވެ. އޭގެ ބަނަވާރާއި ވުޖޫދުނަވާރާއި އެހެންހެން ކާއިނާތުގައި ވެސް ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤާތު ގޮތަކެވެ. ތިޔަގައި މިވެސް އެއީން ބައެއް ނަމޫނާތަކެވެ.

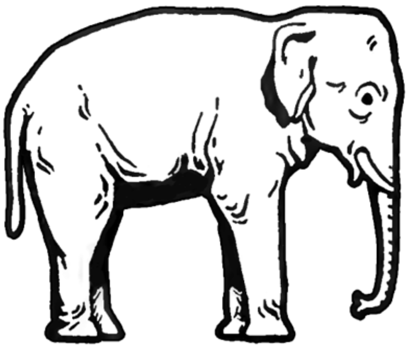	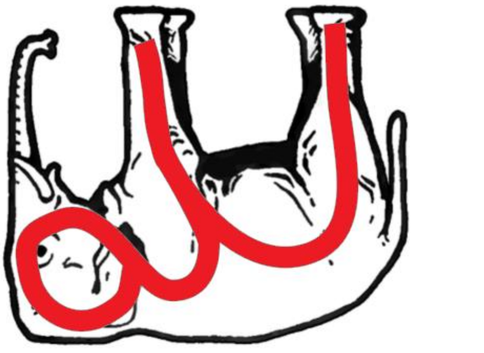
އެތެއް	އެތުގެ ހިނގަނޑުގެ ފޯރުމާނުގެ

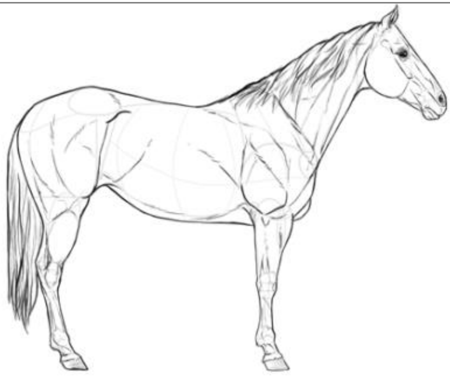	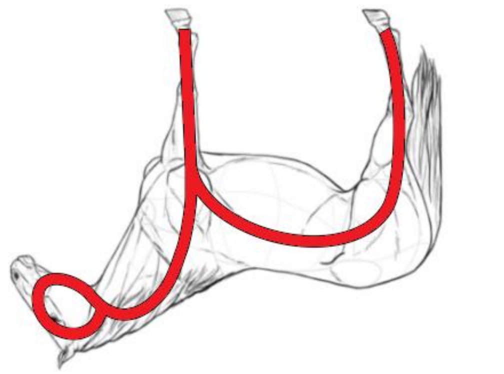
އަސެއް	އަސްގެ ހިނގަނޑުގެ ފޯރުމާނުގެ

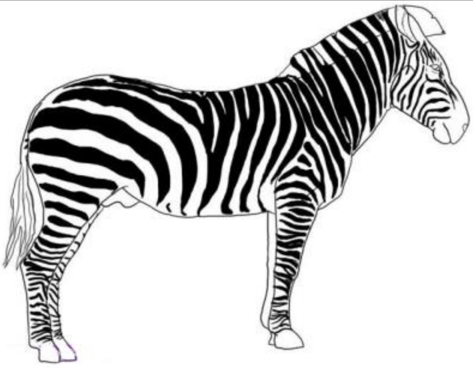	
ކަޅިރިއަސެއް	ކަޅިރިއަސްގެ ހިނގަނޑުގެ ފޯރުމާނުގެ

5.10 އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑަށް ނަޒަރެއް

(لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

މި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

އިންސާނާ ފިޔަވައި އެހެނިހެން ދިރޭތަކެތި މާތް الله ހައްދަވާފައިވަނީ ބަނޑުފުން ވަތަށެވެ. އެއާ ޚިލާފަށް އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ، ދެފައިމަތީ މަތިވެގެން އިސްތިޤާމަތާ ތެދުވެ ހުރުމަށްހެއްދެވުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އިންސާނާއަށް ދެއްވާފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ. އެހެން އަށާއި ނިޢުމަތެއް ބޭނުމީގެ ނިޢުމަތެވެ. ހަނދާނު ނަޒަރުކޮށް ބަލާއިރު، މިހެން ބޮޑު އަށާއި ނިޢުމަތެއް، އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ އެކަލާނގެ އިސްތިޢުނާގެ ބައްޔަށްނުކުރެއްވި ކަމެވެ. ނަމާދުގައި ރުކޫޢަށްދާ ކަންތައް ފެހަރަތުވެ، އެނާގެ ހަށިގަނޑު الله ގެ އިސްތިޢުނާގެ ބައްޔަށް ދިރިވެއެވެ.

ދިރިގައި މިވަނީ އެކަން ބަޔާންކޮށްދޭ ތަސްވީރެވެ.

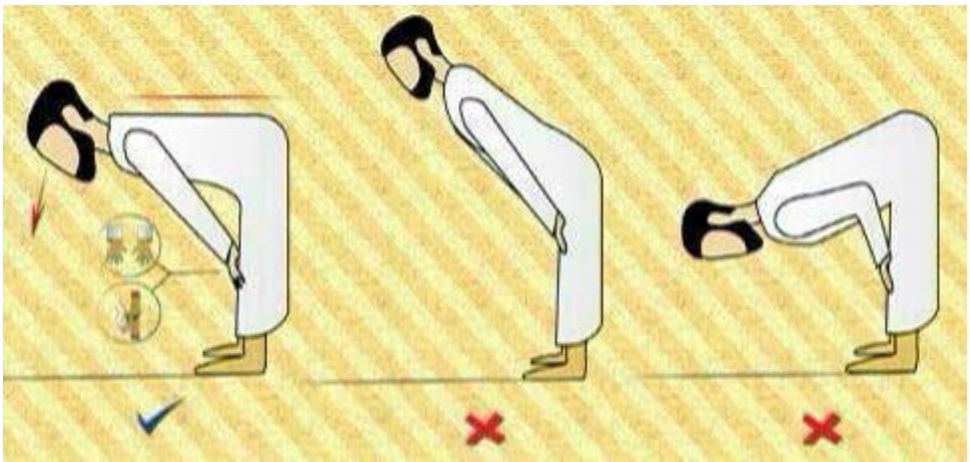

މި ތަސްވީރުގައި މިވަނީ، ރުކޫޢުގައި އެންނަނީގޭތާ ބަނގަލު ގޮތެވެ. ފުރަތަމަ ކަނޑުމުގައިވާ ގޮތަށް މާބޮޑަށް ގުދުވެގެން އޮޅުމަކީ ބަނގަލު ގޮތެއް ނޫނެވެ. ދެވަނައިވާ ކަނޑުމުގައިވާ ގޮތަށް ގުދުނުވުމަކީ ވެސް ރުކޫޢުގެ ސުފައެއް ނޫނެވެ. ބަނގަލު ގޮތަކީ، ތިރީގައި ބަހައްޓަން އެންނާނެހެން ތިންވަނަ ކަނޑުމުގައިވާ ގޮތަށް ރުކޫޢުކުރުމެވެ.

މިޒަމާނުގެ ސައިންޓިފިކް ހޯދުންތަކުން އެނގިފައިވާ ގޮތުގައި، ނަމާދުގައި ރުކޫޢުކުރުމާއި ސަޖިދަކުރުމަކީ އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑަށް ޞިއްޙީގޮތުން ވަރަށް ބޮޑު މަންފާތަކެއް ލިބިދޭ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ ސިކުނޑިއަށް ލޭ ދުއްވައިދޭ ކަމެއް ކަމަށްވެސް ވެއެވެ.

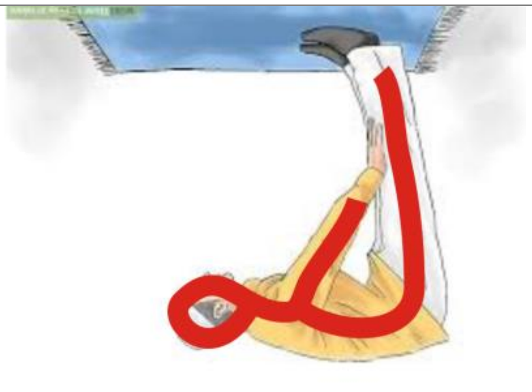	
ހަށިގަނޑުގެ ފަރުމާރޮނގު	ރުކޫޢުގައި

އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ފަރުމާގައި ވެސް މިވަނީ، މާތް الله ގެ ސިއްކަތުގެ ޖައްސަވާފައެވެ. ރުކޫޢުގައި ހުންނައިރު އޮންނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ފަރުމާރޮނގު ވެސް ބޭނުދީނީ، (ﷲ) އެވެ. މާނައީ، "الله ގެ ބަސްތަރުގަރުހަން" އެވެ. އިންސާނާއަށް ވެސް އެކަލާނގެ ބަސްތަރުގަރުހަން ރުކޫޢަށްވާނ ވަޒީފާއެކަން މިއިން އެބަ ދަސްކޮށްދެވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް، އިންސާނާގެ ސާފުކަމަށް ރަސްކަލާނގެކަން ވެސް މިއިން އެބަ ދަސްކޮށްދެވެއެވެ. މިކަންކަމުގެ ފުރިހަ ހިންގައިދިނުން، އިންސާނާއަށް ހާދިޔުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ފަރުމާކުރައްވައި، އެކަލާނގެ ކަލަކުގެދިނުވަންތަކުން ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤެއްކަން މާރުނުވާތީވެއެވެ؟

އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގައި މާތް الله ގެ ސިއްކަތުގެ ވަނީ ހަމައެކަނި، އާދާގެ ހަށިގަނޑުގެ ފަރުމާރޮނގުގައެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އާދާގެ އެދިއެދި ގުނަވަންތަކުގައި ވެސް ވަނީ އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުން ސިއްކަ ޖައްސަވާފައެވެ. ތިރީގައިވާ ތަސްވީރަށް ބަލައިލައްވާށެވެ!

	މާތް الله، އިންސާނާގެ އަތްތިލައިގެ އިނގިލިތައް ހައްދަވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުގެ ބައްޓަމަށެވެ. ފައިގެ އިނގިލިތައް ވެސް ހަމަ އެފަދައެވެ. މާތް الله މިވަނީ، އިންސާނާގެ ދެއަތްތިލަފާއި ދެފައިތިލަފައިގައި ވެސް އެކަލާނގެ ސިއްކަތުގެ ޖައްސަވާފައެވެ. ކަންމިހެން އޮތުމުން، އިންސާނާގެ އަތުންނާއި ފައިން ކުރާ ކަންކަން ކުރުމަށް އާދަކުރުން ހުއްޓެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރަށް ދެއްވާފައިވާ މި ޖިސްމު ނިޢުމަތަށް ތާއަބަދު ޝުކުރުވެރިވުން ބަރުދާށްތިކަމުވީއެވެ؟

5.11 ޅެންބަހުން

ތަފުޒުލްޖަހާހާ

އަބްދުލްމުޙީދު ޙަސަން

1. ފަޅަން ބޮޑު އިރު ޓޫރަން ފެނުނީ، އެއިން ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

އަޅަން ބޮޑު ހިނދު ހިޅަން ނުދެނީ، އެއިން ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

2. ދުވުން ކިޔަކަސް ނުވަޅަ ނުކިޔަސް، ކުރާ ބަރަކާތްތެރިކަން ފެވޭނީ،

ދުވާއި ދީ ތޮންފަތިން އަސްތާ! ޖެހުރު ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

3. ހިތްން ޖަހަމުން މިދާ ވިންދާ، ޓޫރަން ވާސިލުވެދާ އައްޔާ،

ދަތުން ބައްތީ އިވާ އިރުގައި، އަޖުން ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

4. ގަޅުގައި ގޯފި ހުވާ އިރުގައި، ވަރާއުކު ފަތް ލިޔާ ލިޔުމީ،

މަޅުގައި ވާ އުރަހަތްއޅުން، ބޮނަވި ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

5. ކަނޑޭ ފަޅުގައި ނަގާ ރާޅާ، ހިނގާ ދިރުވޭ ކުރުތަކުގެ ފެނާ،

ތަނޑޭ ތަލްފިލަކަން ކިޔަނީ، އިތުރު ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

6. ވައާ ގުދި ޖައްވުގައި އުދުރޭ، ނަޔާ ކިރުދުނިތަށް ފިޔައިން،

ކިޔާ ތަސްބީހައި އަބަދާ އަބަދު ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

7. ފެޖޭގައިވާ ފެތުރުތަކުގައި، ވަޑުން ދަތްރާސަ ދާ ގުރަހައިން،

ފެޖޭގައި ކުރަހަމުން އުދަނީ، ތޮދާ ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

8. އަރާހައި ހަނދުތަކުއް ރާސްތާ، މަތީގައި އުނބުރުމުންދާއިރު،

ބޮރާބަރު އަކުރަކުން ލިޔަނީ، ދަހާން ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

9. ތަރިރުހަނދު ކައްނުގައި ކުރަހާ، ނުހަނު މަތިފެރިވި މަންޖަރަކީ،

ސަރިންދާ އިން ފުދާ ރާގުން، އިވާ ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

10. މިވާހައި އެއްކަލާ މިޔުން، އެއިން ޖައްރުއްގެ މިންވަރު ވެސް،

ނިވާ ނުގުޅޭނު ކުރާ ޖެހުނީ، ކަލިމަ ތަފުޒުލްޖަހާހާއާ!!!

11. ހިނގައިދާ ފަހެއް ބަރަކާތާ، ދުވަސް ދުވަހަކުން ހުރީ ހުސްވާ،

ނިމޭތޯ ފާއިތުވާ ހުރެބަސް، އެދޭ ތަފްޟީލުކަމާތާ!!!

12. ހިތާ ބަނޑު ތަޢުލީމުން ދާއިރު، ވަނާމައް ރަސޫލުކަރީ ފުސް،

ދިހާ އަހަރު ނުނިމުނަސް މިލާތާ، އަ މާތީ ތަފްޟީލުކަމާތާ!!!

13. މިކަންކަން ތަދުރަތީ ކުރެވޭ، މިއާތުރަތީ ފިލާރު ހިންގަން،

އެކަން ކުރުމުން ހިތަށް ފިރިޔޭ، ބޭނުން ތަފްޟީލުކަމާތާ!!!

◇◇◇

6. ފަސްވަނަ ބައި: މަސައްކަތް

މިއީ، "މަރްޙަލު ޤުރުއާން" ގެ ޤުރުއާނާއި ސައިންސްގެ ބައިގެ މަސައްކަތު ކުރުދާހެވެ. (فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) ގެ ނަމުގައި މި ކުރުދާސް ހުށަހެޅި ފަރާތުގެ އިސްތިރާއި ބެލުމުގެ ދަރުސް މި ކުރުދާހުގެ މަސައްކަތުގައި ބައިވެރިވުމަށް ނަން ހުށަހެޅި އިސްލާމީ ޔުނިވަރސިޓީގެ ދެ ދަރިވަރުންނެވެ. އެއީ:

1. ހައުލާ އިބްރާހީމް ޝުޖާ (A056105)، ދަރިވަރު ނަންބަރު: 002135، ކްލާސް: BTQH/B-13
2. ޝާހިމަތު ހަނާ (A201376)، ދަރިވަރު ނަންބަރު: 002050، ކްލާސް: BTQ/B-13

6.1 މަސައްކަތު ކުރުދާހުގެ ސުވާލުތައް

1. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ އާޔަތްތައް ނިމެނީ އަލިފުބާގެ ކޮން އަކުރަކުން؟
2. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވަނީ، އެ އަކުރުން އާޔަތްތައް ނިމޭ ކިތައް ސޫރަތެއް؟
3. ސޫރަތުލް ކައުޘަރަކީ އެ އަކުރުން ނިމޭ ކިތައްވަނަ ސޫރަތެއް؟
4. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ވަނީ ކިތައް ކަލިމަ؟
5. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ ކޮންމެ އާޔަތެއްގައި ވަނީ ތަކުރާރުވާ ކިތައް އަކުރު؟
6. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އެންމެ ގިނައިން ތަކުރާރުވެފައިވަނީ ކޮން އަކުރެއް؟
7. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އެ އަކުރު ތަކުރާރުވީ ކިތައް ފަހަރު؟
8. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ތަކުރާރުނުވަނީ ކިތައް އަކުރު؟
9. ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ބާރުއަޅާފައިވަނީ ކޮން ވާހަކައެއް؟
10. އެ ވާހަކަ ގުޅުންހުރި ޙަދީޘް ކަލިމަތެއް ކޮން މައުޟޫޢެއްގެ ކޮން ދުވަހެއް؟

6.2 ސޫރަތުލް ކައުޘަރާއި އެ ސޫރަތުގެ ތަރުޖަމާ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (1)

ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިނުމެވީމެވެ ކޮންކަން (އާޚިރަތުގައި ކައުޘަރު އޭ ކިޔުނު އާރު ފެން) ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (2)

ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރައްވާށެވެ! އަދި ޤުރުބާންކުރައްވާށެވެ!

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (3)

ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނާ ކޯފާއިސްކުރާ މީހާ އެއީ، ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން ކެނޑިގެންވާ މީހާއެވެ.

6.3. ތަފްސީރަށް ނަޒަރެއް

ތަފްސީރުކޮށްދެއްވިފައި ވެއެވެ.

(إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ) މި އާޔަތުގައިވާ (الْكَوْثَر) އަކީ، ސުވަރުގޭގައިވާ ކޯރެކެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއީ، މާތް الله، ކީރިތި ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަށް ދެއްވި ގިނަގިނަ ހެޔޮ ކަންކަމެވެ.

އަބޫޢުބައިދާ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެއީ ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ.

ޢިކުރިމާ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެއީ ނުބުއްވަތާއި ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ.

ބަހުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. (الْكَوْثَر) އަކީ، (الكثرة) އިން އުފެދިފައިވާ ނަމެކެވެ. ޢަރަބިންގެ ގާތުން ނުވަތަ މިންވަރުގެ ގޮތުން ގިނަވެއްޖެ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ޢަރަބިން ކިޔައިދެނީ (الْكَوْثَر) އެވެ.

ސާބިތުކޮށް އެނގެން އޮތް ގޮތުގައި (الْكَوْثَر) އަކީ، ސުވަރުގޭގައިވާ ކޯރެކެވެ. މާތް الله ވަނީ، އެ ކޯރު، ކީރިތި ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަށް ދެއްވާފައެވެ.

އަނަސްގެފާނުގެ އަރިއަހުން ރިވާވެފައިވާ ޞަޙީޙު ޙަދީޘެއްގައިވެސް، އެ ކޯރުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ހުރި ކަމަށެވެ. މާތުއަރުވުން ބޭނުންކަމަށެވެ. އެ ކޯރަކީ (الْكَوْثَر) އެވެ، ޖަންނަތުގައިވާ ކޯރު ކަމަށާއި، އެއީ މާތް الله، އިޒްޒަތްތެރިކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި ކޯރު ކަމަށް ދިޔަވެސް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

އެ ކޯރާ ބެހޭ މި ނޫން މައުލޫމާތު ވެސް ޙަދީޘް ސުންނަތުގައި ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ.

(فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ)

އިކްރާމާއި ޢަޒުމަތާއި ޚާއްޞަކޮށް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މި އާޔަތުގައި އަންގަވާފައިވަނީ، މާތް الله ގެ ރަސޫލާއަށް ޢީދުނަމާދު ކުރުމަށާއި، އުޟްޙިއްޔާގެ ރަސޫލާއަށް ޤުރުބާނީކުރުމަށެވެ.

ޞަޙީޙު ބަސް ދެބައިކުރާއި މުޖާހިދު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މި އާޔަތުގައި (މާތް الله، ކަރީމް ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ އަށް) އަންގަވާފައިވަނީ ޚާލިޞް ޚާލިޞްކޮށް ކުރެއްވުމަށާއި، މިނާގައި ޤުރުބާނީކުރެއްވުމަށެވެ.

(إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ)

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ އަލްޢާޞް ބިން ވާއިލު (العاص بن وائل السهمي) އާ ބެހޭ ގޮތުންނެވެ.

އެއްދުވަހަކު ކަރީމް ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ، މިސްކިތުން ނިކުމެވަޑައިގަންނަވަނިކޮށް އޭނާއަށް ދިމާވިއެވެ. އޭރު އޭނާ މިސްކިތަށް ވަންނަނީއެވެ. އެހިނދު އޭނާއާއި ޤުރައިޝުގެ ބޮޑުންނާ ދެމެދު ވާހަކަދެއްކި ދެކޮޅުވިއެވެ. އެމަޖިލީހުގައި ޤުރައިޝުގެ ބޮޑުން ތިބިއެވެ. އޭނާ އެމީހުންގެ ގާތަށް ދިޔުމުން އެމީހުން ބުނީއެވެ.

"ތިބާ ވާހަކަދެއްކީ ކާކާ ހެއްޔެވެ؟"

އޭނާ ބުންޏެވެ.

"ތިމަން ވާހަކަދެއްކީ "އަލްއަބްތަރު" (الْأَبْتَرُ) އާއެވެ."

އޭނާގެ މަޤުޞަދަކީ، އެއީ (އެބަހީ: "އަލްއަބްތަރު" އަކީ) ކަރީމް ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމައެވެ. އެއީ، ޚަދީޖާއާގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން ފިރިހެން ދަރިން ދުނިޔޭން ވަފާތުވެގެން ދިޔައީތީ ކާފަރުން ބުނާ ބަހެކެވެ.

ޤަތާދާ ބަސް ދެކުމުގައި އަބުޖަހުލް ވަނީ ބުނެފައެވެ. ކަރީމް ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ ނަސްލު ނެތިދާނެ، އަބުޖަހުލް ބުނެއެވެ. "އޭނާ، ނަސްލު ކެނޑިގެންދާ މީހެކެވެ."

މިހެންވެ، މާތް الله މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީ، އަލްއަބްތަރު، ކާފަރުންނަށް ކަމަށް ބަޔާންކުރައްވަމުއެވެ.

6.4 ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ އާޔަތްތައް ނިމެނީ އަލިފުބާގެ ކޮން އަކުރަކުން؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ އާޔަތްތައް ނިމެނީ އަލިފުބާގެ (ر) އަކުރުން.

ސ: ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވަނީ، އެ އަކުރުން ނިމޭ ކިތައް ސޫރަތް؟

ޖ: ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވަނީ، (ر) އިން ނިމޭ 10 ސޫރަތެވެ.

އެއީ، އަލްމާއިދާ (5) އާއި، އަލްޙައްޖު (22) އާއި، ލުޤްމާން (31) އާއި، އައްޝޫރާ (42) އާއި، އަލްޤަމަރު (54) އާއި، އަލްމުމްތަޙިނާ (60) އާއި، އަލްޤަދްރު (97) އާއި، އަލްޢާދިޔާތު (100) އާއި، އަލްޢަޞްރު (103) އާއި، އަލްކައުޘަރު (108) އެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރަކީ އެ އަކުރުން ނިމޭ ކިތައްވަނަ ސޫރަތް؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރަކީ، އާޚިރުގައި (ر) އިން ނިމޭ 10 ވަނަ ސޫރަތެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ވަނީ ކިތައް ކަލިމަ؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ވަނީ 10 ކަލިމައެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ ކޮންމެ އާޔަތެއްގައި ވަނީ ތަކުރާރުނުވާ ކިތައް އަކުރު؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގެ ކޮންމެ އާޔަތެއްގައި ވަނީ ތަކުރާރުނުވާ 10 އަކުރެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އޮންނަ ދިހައިން ތަކުރާރުވެފައިވާ ކޮން އަކުރެއް؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އޮންނަ ދިހައިން ތަކުރާރުވެފައިވާ އަލިފެވެ. އެ އަކުރު ތަކުރާރުވެފައިވަނީ 10 ފަހަރުއެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އެ އަކުރު ތަކުރާރުވީ ކިތައް ފަހަރު؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި އެ އަކުރު ތަކުރާރުވެފައިވަނީ 10 ފަހަރުއެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ތަކުރާރުނުވާ ކިތައް އަކުރު؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ތަކުރާރުނުވަނީ، 10 އަކުރެވެ. އެއީ، ޢައިނާއި، ޠާއާއި، ޘާއާއި، ފާއާއި، ޔާއާއި، ޞާދާއި، ޙާއާއި، ޝީނާއި، ހާއާއި، ތާއެވެ.

ސ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކޮން ވާހަކައެއް؟

ޖ: ސޫރަތުލް ކައުޘަރުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ:

1. ކީރިތި ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަށް ގިނަގުނަވެގެންވާ ހެޔޮކަން (ކައުޘަރު) ދެއްވި ވާހަކަ.
2. މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ނަމާދުކުރުމާއި، ޤުރުބާނުކުރުމަށް އަންގަވާ އަމުރުފުޅު.

3. ކީރިތި ނަބިއްޔާ ސައްލަ ﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ކާފިރުންނާދުވާ މިހާރަކީ ހިމާޔަ ހެޔޮކަމަކުން ގެނދެވޭނެ މީހާ ކަމުގެ ވާހަކަ.

މި ތިން ނުކުތާގެ ގުޅިގެންވަނީ އަދުގަޅުވާކަމެވެ. އެއީ އީދު ދުވަސް އީދު ނަމާދުކުރެއްވުމަށް ކަމަށާއި، ޤުރުބާނީކުރެއްވުމަކީ އަންގަވާފައިވާ އަމުރުފުޅެއް ކަމަށް މުޝްރިކުން ވިސްނާފައި ވެއެވެ.

ސުވާލު: އާޔަތުގެ ހިތްޕި ކަލިމަތަށް ގުޅިފައިވާ ކާން ކަމެއް؟ އެކަން ކުރަނީ ކޮން ދުވަހަކު؟

ޖ: ހިތްޕި ކަލިމަތަށް ގުޅިފައިވާ ޤުރުބާނީކުރުމެވެ. އެކަން ކުރަނީ، އަޟްޙާ އީދު ދުވަހުގައެވެ. އެއީ ދުލްޙިއްޖާ މަހުގެ 10 ވަނަ ދުވަހެވެ.

6.5 (ހ) އިން ނިމޭ ސޫރަތްތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު

ތިރީގައިވާ ތާވަލުގައި މިވަނީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން (ހ) އިން ނިމޭ 10 ސޫރަތުގެ ތަފާސްހިސާބެވެ.

ހާ ތަކުރާރުވި މިންވަރު	ހާއިން ނިމޭ އާޔަތްތައް	ސޫރަތުގެ ނަން	ބާވައިލެއްވި ތަރުތީބު	ޤުރުއާނުގެ ތަރުތީބު	ނަން
379	120	އަލްމާއިދާ	112	5	1
202	78	އަލްޙައްޖު	103	22	2
89	34	ލުޤްމާން	57	31	3
139	53	އައްޝޫރާ	62	42	4
106	55	އަލްޤަމަރު	37	54	5
50	13	އަލްމުމްތަޙިނާ	91	60	6
10	5	އަލްޤަދްރު	25	97	7
10	11	އަލްޢާދިޔާތު	14	100	8
3	3	އަލްޢަސްރު	13	103	9
4	3	އަލްކައުޘަރު	15	108	10
992	**375**		**529**	**622**	**ޖުމްލަ**

7. ބަލާފާ ލިސްޓު

أبو طاهر محمد بن يعقوب الفيروزآبادى. (1992). *تنوير المقباس من تفسير ابن عباس*. بيروت: دار الكتب العلمية.

إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي. (1999). *تفسير القرآن العظيم* (المجلد 8). الرياض: دار طيبة.

الزمخشري. (2009). *تفسير الكشاف عن حقائق التنزيل وعيون الأقاويل في وجوه التأويل*. بيروت: دار المعرفة.

القرطبي, ب .م. (2006). *الجامع لأحكام القرآن(تفسير القرطبي)* (Vol. 22). بيروت: مؤسسة الرسالة.

جلال الدين المحلى - جلال الدين السيوطي. (2001). *تفسير الجلالين*. القاهرة: دار الحديث.

عبد الله بن عمر بن محمد الشيرازي الشافعى البيضاوي. (1998). *أنوار التنزيل وأسرار التأويل* (المجلد 5). بيروت: دار احياء التراث العربي.

فخر الدين الرازي. (1981). *مفاتيح الغيب* (المجلد 30). بيروت: دار الفكر.

محمد الطاهر بن عاشور. (1984). *تفسير التحرير والتنوير* (المجلد 30). تونس: الدار التونسية للنشر.

محمد بن جرير الطبري. (2001). جامع *البيان عن تأويل آي القرآن (تفسير الطبري)* (المجلد 24). جيزة: هجر للطباعة والنشر.

محمد بن علي بن محمد الشوكاني. (2007). *فتح القدير الجامع بين فني الرواية والدراية من علم التفسير*. بيروت: دار المعرفة.

محمد سيد طنطاوي. (1998). *التفسير الوسيط للقرآن الكريم* (المجلد 15). القاهرة: دار نهضة مصر.

محمد علي حسن الحلي. (2010). *الكون والقرآن*. بيروت: دار الكتب العلمية.

نصر بن محمد بن أحمد بن ابراهيم السمرقندي. (2010). بحر *العلوم* (المجلد 3). بيروت: دار الكتب العلمية.

ޙައިސަމް އާދިލް. (2008). *ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ މާނަ ތަރުޖަމާ*. މާލެ: ...